

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DÜNYASINDA TÜRKİYE TÜRKÇESİ
ÖĞRETEN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA
TÜRK İMGESİ

Deniz AKDEMİR

2501101031

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi İbrahim AKIŞ

İSTANBUL, 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : DENİZ AKDEMİR Numarası : 2501101031
Anabilim Dalı / Yabancı Dil Olarak : YABANCI DİL OLARAK TÜRKE
Anasanat Dalı / Programı : TÜRKE
Tez Savunma Tarihi : 20.06.2019 Saati : 13:30
Tez Başlığı : TÜRK DÜNYASINDA TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETEN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA TÜRK İMGESİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. UĞUR GÜRSU		Kabul
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM AKIŞ		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET YALÇIN YILMAZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. ABDULKADİR EMEKSİZ		
2- - DOÇ. DR. FATMA BÖLÜKBAŞ KAYA		

ÖZ

TÜRK DÜNYASINDA TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETEN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA TÜRK İMGESİ

DENİZ AKDEMİR

Günümüzde dil öğretiminde dilbilgisi öğrenmenin yeterli olmadığı fark edilmiş ve yeni yöntemler uygulanmaya başlamıştır. Dil-kültür ilişkisi kapsamında, dilin kültür aktarıcısı olduğu unutulmamalıdır. Bir dil öğrenmek aynı zamanda o milletin kültürünü de öğrenmek anlamına gelmektedir. Bu yüzden dil öğretiminin daha etkili olabilmesi için hazırlanan kitaplarda, kültür aktarımına özen gösterilmelidir. Dil öğretimi için hazırlanan kitaplarda kültür aktarımı ile kişilerin kafasında bir imge oluşturulabilir veya oluşmuş bir imge varsa bu imge değiştirilebilir.

Bu çalışmanın amacı, Türk Dünyasında Türkiye Türkçesi öğreten ders kitaplarındaki Türk imgesini araştırmaktır. İlk olarak çalışmaya yön veren kültür, imge ve imgebilim kavramları açıklanmıştır. Sonraki bölümde Türk Dünyasındaki Türk imajıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Günümüzde bağımsız Türk Cumhuriyetleri üzerindeki etkisi yatsınamayacak Sovyet Dönemi de ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise “Türk Dünyası İçin Temel, Orta, İleri Türkçe Alıştırma ve Metinler Kitabı” ile “Türkçe Öğreniyoruz Orhun” kitaplarındaki metinler ve alışırmalar incelenmiş; oluşturulan Türk imgesi tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İmge, Türk imgesi, Türk Dünyası, Türkçe öğretimi, Türk.

ABSTRACT

THE TURKISH IMAGE IN THE TEXTBOOKS THAT TEACH TURKEY’S TURKISH LANGUAGE IN THE TURKISH WORLD

DENİZ AKDEMİR

Today, it is recognized that learning grammar in language teaching is not enough and new methods have been introduced. It should be kept in mind that language is a culture transmitter in the context of language-culture relationship. Learning a language also means learning the culture of that nation. Therefore, in books prepared for language teaching to be more effective, attention should be given to transfer culture. In the books prepared for a language teaching, an image can be created in the minds of the people with the transfer of culture or this image can be changed if there is an image formed.

The aim of this study was to investigate the Turkish image in the textbooks that teach Turkey’s Turkish language in the Turkish world. Firstly, the concepts of culture, image and imagery which guiding the study are explained. In the next section, information about Turkish image in the Turkish World is given. The Soviet period, whose effect on the independent Turkish Republics cannot be underestimated, is examined under a separate title. In the last part of the study, ‘‘Turkish with Basic, Intermediate, Advanced Turkish Exercises and Texts for Turkish World’’ and ‘‘We are Learning Turkish Orkhun’’ the texts and exercises in the books were examined; and the Turkish image created in these books has been identified and evaluated.

Keywords: Image, Turkish image, Turkish World, Turkish education, Turkish.

ÖNSÖZ

Günümüzde dil öğretiminde, öğrenen ve öğrencilerin katılımını arttıran, interaktif eğitimi destekleyen teknolojik yöntemler uygulansa da bilgiyi düzenli olarak sunan ders kitapları hala vazgeçilemeyen önemli kaynaklardır. Dilbilgisi ağırlıklı öğretim yerine, kültürlerarası bildirişim odaklı yaklaşımın yaygınlaşmasıyla dil öğretimi yapan ders kitaplarının içeriği ve yöntemi de değişmektedir. Öğretilmeye çalışılan dilin kültürünü aktarmak, daha da özen gösterilmesi gereken bir ihtiyaç haline gelmiştir. Kültür aktarımının farklı milletlerden insanların, o dili öğrenirken üstlerindeki etkisini unutmamak gerekir. Kişilerin ya da toplumların birbiri üzerindeki etkisi imgelerin oluşmasına sebep olmaktadır. Türkiye Türkçesi öğreten ders kitaplarındaki kültürel yaşantı aktarımı doğru ve tarafsız şekilde yapılabildiğinde, öğrenenler üstündeki izlenimi olumlu olacaktır. Olumsuz imgelere sahip bireyler ya da toplumlar ise gerçeği daha çabuk kavrayacaktır.

Türk Dünyasında Türkiye Türkçesi Öğreten Türkçe Ders Kitaplarında Türk İmgesi başlıklı çalışmada, kültür, imge ve imgebilimle ilgili açıklamalar yapılmış, SSCB dönemi ve günümüzde Türk Dünyasındaki Türk imgesi araştırılmıştır. Son bölümde ise Türk Dünyasında sıkça kullanılan iki farklı yayına ait kitaplardaki Türk imgesi ve kültürünün nasıl aktırıldığı incelemesi amaçlanmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında önemli katkısı bulunan, bilgi ve tecrübeleriyle çalışmama yön veren kıymetli tez danışmanım Sayın Dr. İbrahim AKIŞ'a, yüksek lisans eğitimim boyunca beni yetiştiren tüm ders hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmalarım sırasında desteğini esirgemeyen ve beni sürekli yüreklendiren kıymetli aileme sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak tezimin tüm aşamalarında bana yardımcı olan ve fikirlerini esirgemeyen Ümit BEYAZŞEKEROĞLU'na teşekkür ederim.

İstanbul – 2019
Deniz AKDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KÜLTÜR

1.1. Kültürün Tanımı.....	3
---------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM İMGE

2.1. İmgenin Tanımı.....	6
--------------------------	---

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İMGEBİLİM

3.1. İmgebilimin Doğuşu.....	9
3.2. İmgebilim Nedir, Çalışma Alanı, Yöntemi.....	9

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SOVYET DÖNEMİ TÜRK İMAJI

4.1. Osmanlı Dönemi.....	11
4.1.1. I. Dünya Savaşı'na Kadarki Süreç.....	11
4.1.2. I. Dünya Savaşı.....	14
4.2. Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi.....	14

BEŞİNCİ BÖLÜM BAĞIMSIZ TÜRK DÜNYASINDA TÜRK İMGESİ

5.1. Bağımsız Türk Dünyasında Türk İmgesine Bakış.....	17
--	----

ALTINCI BÖLÜM TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETEN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA TÜRK İMGESİ

6.1. Türk Dünyası İçin Temel-Orta-İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabı.....	18
6.1.1. Türk Dünyası İçin Temel Türkçe Alıştırma Kitabında Türk İmgesi.....	18

6.1.2. Türk Dünyası İçin Orta Türkçe Alıştırma Kitabında Türk İmgesi.....	28
6.1.3. Türk Dünyası İçin İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabında Türk İmgesi.....	37
6.1.4. Türk Dünyası İçin Temel-Orta-İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitaplarındaki Türk İmgesinin Genel Değerlendirilmesi.....	62
6.2. Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders ve Çalışma Kitaplarında Türk İmgesi.....	69
6.2.1. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 1 Ders Kitabında Türk İmgesi	69
6.2.2. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 1 Çalışma Kitabında Türk İmgesi.....	83
6.2.3. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 2 Ders Kitabında Türk İmgesi.....	86
6.2.4. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 2 Çalışma Kitabında Türk İmgesi.....	97
6.2.5. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 3 Ders Kitabında Türk İmgesi.....	102
6.2.6. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 3 Çalışma Kitabında Türk İmgesi.....	108
6.2.7. Türkçe Öğreniyoruz Orhun İleri Düzey Kitabında Türk İmgesi.....	112
6.2.8. Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders Kitaplarındaki Türk İmgesinin Genel Değerlendirilmesi.....	119
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA.....	131

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
A.g.e.	: Adı geçen eser
NBA	: National Basketball Association (Ulusal Basketbol Birleşimi)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
vb.	: ve başkaları
vs.	: ve saire
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	:Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Gelişen teknolojiyle birlikte küreselleşen dünyamızda, yeni diller öğrenmenin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Televizyon, yazılı ve görsel basın, özellikle son dönemde herkesin sıkça kullandığı sosyal medya, iletişimi arttırmış ve insanlar arasındaki mesafeleri azaltmıştır. Ekonomi, siyaset, iş ve eğitim alanları başta olmak üzere milletler birbirleriyle yoğun ilişkiler içine girmektedir. Bu bağlamda yeni dil öğrenmek bir ihtiyaç olmuştur.

Dil öğretiminde, yeni yaklaşımlar ve öğretim teknikleri kullanılmasıyla daha etkili ve kısa sürede yeni bir dil öğrenmek mümkün olmaktadır. Kültürlerarası bildirişim odaklı yaklaşımın öne çıkmasıyla dil öğretimlerinde sadece dilbilgisi öğrenmenin, o dilin doğal yapısını öğrenmek için yeterli olmadığını kanıtlamıştır. Bir dili öğrenmenin en iyi yolu, konuşulan kültür içinde nasıl bir öze sahip olduğunu anlamaktan geçmektedir. Dil öğrenen kişiler, dilin ait olduğu milletin kültürünü de öğrenmeye başlamaktadır. Bu aşamada kişinin kafasında oluşan izlenimler imgelerin oluşmasını sağlar.

İmge, Karabulut tarafından şöyle ifade edilmiştir: hayal ve düşüncelerimizin kelimelerle ve şekillerle aktarılmasına denir (Karabulut, 2015: 3-4). Bize göre imge, kısaca belirtmek gerekirse kişinin kafasında canlanan izlenimlerdir. İnsanların ya da toplumların birbirleri üzerinde çeşitli sebeplere dayanan -tarih, siyaset, sinema, televizyon, vs.- izlenimleri vardır. Bu izlenimleri sağlarken toplumların kendisini ne kadar iyi yansıtabildiği önemlidir. Dil öğretimi yapılırken kullanılan ders materyallerinden kitaplar yazılırken de bu özen gösterilmelidir. Dilin zenginliği ve milletin kültürü en iyi şekilde aktarılmalıdır.

Bugün yaklaşık 250 milyon konuşanı bulunan Türkçe, dünyanın en çok konuşulan dilleri arasında yer alır (Demirci, 2017).

Türk Dünyasında Sovyet Dönemi etkisiyle Rusça eğitimler verilmiş ve uzun süre Türkçenin kullanımı engellenmeye çalışılmıştır. Yetişen yeni nesiller, yeni dil ve kültürün etkisiyle özlerinden uzaklaştırılmak için bilinçli bir politika izlenmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan Türk Dünyasında, ana dil Türkçe

tekrar önem kazanmıştır. Yeni kurulan Türk Cumhuriyetlerinin Türkiye ile politik, ekonomik, askeri ve eğitim gibi alanlarda ilişkileri başlamıştır. Karşılıklı olarak işçilerin, iş adamlarının, öğrencilerin gelip gitmesiyle kültür aktarımı başlamıştır. Her ne kadar ortak geçmişe sahip de olsak zamanın değişimi, coğrafya farklılığı, dildeki farklılıklar, Türkiye ile Türk Dünyasının kültürünü farklı bir yöne çevirmiştir.

Bağımsız Türk Dünyasında Türkiye'nin yürüttüğü projeler, yeni yatırımlar, örgün ve yaygın eğitim kapsamında açılan kurumlar, Türkiye Türkçesinin öğrenilmesine vesile olmuştur. Televizyon kanallarının, sinema ve dizilerin etkisi de Türkiye'ye ve Türkiye Türkçesine olan ilgiyi arttırmıştır. Gelişmiş bir Türk devleti olan Türkiye, Türk Dünyası için model oluşturmaktadır.

Bizim bu tezi hazırlamaktaki en büyük amacımız, Türk Dünyasında Türkiye Türkçesi öğretmek için kullanılan ders kitaplarında kültürümüzün nasıl aktarıldığını araştırmaktır. Kardeş Türk Cumhuriyetlerinde okutulan bu kitapların, orada yaşayan insanlar üzerinde oluşturacağı imgeler, ülkelerin birbiriyle olan ilişkilerini daha da yakınlaştıracaktır.

Bu amaç doğrultusunda, dil ve kültürün ayrılamayacak iki unsur olması sebebiyle çalışmamızın birinci bölümünde kültür kavramı açıklanmıştır. İkinci bölümde farklı disiplinlerde çeşitli tanımları bulunan imgenin anlaşılabilmesi için birçok tanımına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde kendi başına bir disiplin haline gelen ve tezimizin ana konusunu oluşturan imgebilim açıklanmıştır. İmgebilimin doğuşu, çalışma alanı ve yöntemlerinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde, Sovyet Dönemi etkisi altında olan Türk kardeşlerimizin Osmanlı ve Türkiye hakkında oluşturulmaya çalışılan imgeleri araştırılmıştır. Beşinci bölümde bağımsız Türk Dünyasındaki Türkiye ve Türk halkının imgesi araştırılmıştır. Altıncı bölümde ise Türk Dünyasında Türkiye Türkçesi öğretmek amacıyla kullanılan iki farklı yayın kitap serisi incelenmiş, metin ve alıştırmaların Türk imgesinin yansıtılmasında ne kadar etkili olduğu değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR

1.1. Kültürün Tanımı

Kültürün tanımlarının bazıları şunlardır (TDK, 2006):

“1. *isim* Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin. 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.”

Kültür sözcüğünün birçok tanımı bulunmaktadır. Latincedeki asıl anlamı “toprağı işleme” anlamına gelen bu sözcük sonraki dönemlerde Batı Avrupa dillerinde “yüksek, umumi bilgi” anlamıyla dilimize geçmiştir. Kafesoğlu’nun belirttiğine göre kültürün kullanıldığı bazı tabirler bulunmaktadır: beşeri kültür, ileri kültür, yerleşik kültür, aşiret kültürü, vb. Sosyal davranışlar ve teknik kuruluşlar bir toplumun kültürünü meydana getirmektedir (Kafesoğlu, 1984: 15-16).

Bir başka tanıma göre ise kültür, bireysel ya da toplumsal açıdan düşünüldüğünde birikim yapılarak oluşturulur ve böylece kalıcılık sağlanır. Kültür adeta milletlerin hafızasıdır. Bir milletin yüzyıllar süresince tutum, davranışlar, algı ve ilgiyle oluşan bir yaşam biçimi; nesiller boyunca aktarılan tüm değerlerin bir mirasıdır. Edebiyatı, tarihi, sanatı, yemekleri, kutlamaları vb. kültürü oluşturur. Bu unsurlarla millet “biz” olur (Göçer, t.y.).

Kültür tanımlanırken “Cultura” sözcüğünün dilimizdeki karşılığı kültür olarak vurgulanmıştır. Latince de ekip biçmek, sürmek anlamına gelen Colera; Türkçedeki “ekin” sözcüğüne karşılık gelmektedir. 17. yüzyıla kadar Fransızcada Culture sözcüğü kullanılmıştır. Almanca ve İngilizcede ise 17.yüzyılın sonlarında “bütün bir yaşam biçimi” anlamında bu sözcük kullanılmıştır. Soyut bir kavram olan kültür sözcüğü tanımlanırken belli sınırlamalar getirilmek zorunda kalmıştır. Bingöl, kültürü günlük yaşantımızda her türlü iletişim araçları vasıtasıyla anlamının daraltıldığını ifade etmiştir. Bir konser, sergi ya da yöresel bir gösteri kültürel

etkinlik olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Bingöl, konferansların yapıldığı yerlere “kültür merkezi” adının verildiğini söyler. Halkın kullandığı “yemek kültürü”, “futbol kültürü” kültürün daraltılan kapsamına örnek olarak verilmiştir (Bingöl, 2010: 36-37).

20. yüzyılda meydana gelen büyük savaşlar ve toplumsal olaylar sebebiyle batı medeniyeti büyük bir sarsıntı yaşamıştır. Bunların sonucunda batı toplumunda kültür kavramına daha çok önem verilmiş, filozoflar ya da çeşitli ekollerce kültürün tanımı bulunmaya çalışılmıştır. Karşlı’ya göre kültür, Arapça medeniyet kelimesiyle karşılaştırılmıştır. TDK’de ise medeniyetin karşılığı uygarlık olarak belirtilmiştir. Tanımlar incelendiğinde kültür ve uygarlık arasında en büyük fark şehirleşme olarak görülmüştür. Şehirleşmeyle birlikte devletleşme, kurumsallaşma, hukuksallaşma gibi kavramlar da beraberinde gelmektedir (Karşlı, 2016: 40-41).

Kültürleri oluşturan tutum, değer, inançlar bireysel ve toplumsal bağlamda davranış ve düşüncelere yansır. Bu yüzden her milletin bakış açısına göre kültür birbirinden farklı oluşur. Kültürel farklılıkların öne çıkmasına sebep olarak ise Yeşil, günümüzde küreselleşmeyle birlikte iletişimin kolaylaşması ve artmasını göstermektedir (Yeşil, 2013: 53).

Kültür, Özkan’ın tanımında geleneksel ve kitle kültürü olarak nitelendirilmiştir. Geleneksel kültür nesilden nesle aktarılan, toplumun özünü oluşturan gerçek ve öz kültürdür. Kaynağı toplumun ortak tarihi, dili, dini, sanatı ve gelenekleridir. Her türlü maddi ve manevi yapı bu kültürün ögesidir. Kitle kültürü ise temelinde ihtiyacı barındıran, birbirine benzeyen ideolojik yapılarla ortak bir gelenek oluşturmaya çalışan bir yapıdadır. Bu sosyal yapıyı oluşturan algının temelinde maddi unsurlar öne çıktığından kişiler metalaştırılmıştır. Geleneksel kültür, her millet için ayrışırken kitle kültürü standartlaşır. Tüketime teşvik eden kültürel yapı bütün insanlar arasında ortak amacı hedefler. Böylelikle homojen bir kültür oluşur (Özkan, 2017: 133).

Günümüzde görsel kültürün en önemli parçaları olarak gazete, dergi, kitap, televizyon, afiş gibi kaynaklar gösterilmiştir. Parsa’ya göre, insanları görmek istedikleri ya da istemedikleri birçok imgeye maruz bırakarak kitlesel bir kültür

oluşturulmuştur. Gelişen teknolojinin hızı ve insanlara sağladığı rahatlıkla dinlemek ve izlemek daha kolay bir eylemdir. Gerek reklamlar, gerekse her tür görsel medya oluşturulmak istenen popüler kültür için çalışır. Doğada görülenlerin ardında mutlak ve değişmez resimler olduğunu belirten Platon, “idealar” dünyasına inanırdı. Yani dış dünyada görünenler idealar dünyasının bir yansımasıyken insanlar tarafından yaratılan imgeler, kopyanın kopyasıydı. Günümüzde oluşturulmak istenen ortak kültür, imgeler tarafından yansıtılan bir yönlendirmeye çekici ve ideal bir dünyayı yaratır (Parsa, 2007: 12).

Yukarıdaki bölümde kültürün birçok tanımına yer verilmiştir. Bize göre milletlerin yarattığı her türlü maddi ve manevi ürün yüzyıllar boyunca o milletin kültürünü oluşturmuştur. Milletlerin sahip olduğu değerler onların kimliklerini yansıtmış ve bazen birbiriyle ortaklık kurarken bazen de farklılıkları ortaya çıkartmıştır. Özellikle son yüzyılda, gelişen teknoloji ve her türlü medya ürünüyle küreselleşme başlamış ve bunun ardından milletlerin ortak değerleri ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Tam da bu noktada milletler kendilerine ait özellikleri geri plana iterken bir kimlik sorunu oluşmaya başlamıştır. Kendi kimliklerini ve kültürlerini korumaya çalışırken gelişen dünyayı takip etmek bir zorunluluk haline gelmeye başlamıştır. Bu doğrultuda ben/biz ve öteki kavramları sorgulanmıştır. Bu kavramlar gerek yaratılan her türlü üründe gerekse milletlerin kültür aktarımında önemli bir yere sahip olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

İMGE

2.1. İmgenin Tanımı

İmge, birçok disiplinde araştırma konusu olarak ele alınmıştır. İmgenin, değişik alanlarda farklı anlamlar içerdiği tespit edilmiştir.

Dilimizde imge ya da imaj olarak kullanılan sözcük Latince “imago” sözünden gelmektedir. Dilimizde ise (TDK, 2006) aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- “1. *isim* Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya.
2. Genel görünüş, izlenim, imaj.
3. *ruh bilimi* Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj.”

Batı’da tarih boyunca kullanılan imge, Türkçeye Tanzimat Dönemi’nden sonra girmiştir. Kelimenin Türkçedeki anlamı değişik kişiler tarafından farklı yorumlanmıştır. Bu yüzden ortak bir terime ulaşılamamıştır. Örneğin şiirde imge, söz sanatı olarak kullanılmaktadır. Fakat imge bir kavramdır. Bu yüzden Can’a göre imgenin tanımı tam olarak bilinmemektedir (Can, 2015).

Uluç’a göre imge kolay oluşan fakat hemen değişmeyen genel yargılardır. Milletlerin farklı ülkelerdeki kalıplaşmış imgelerini değiştirmek, milletlerin kimliğini değiştirmekten daha zordur. Bu imgeler günümüzde en çok kitle iletişim araçlarıyla oluşmaktadır (Uluç, 2003: 38).

Mustafa’ya göre imgenin oluşması için tarihi ve kültürel birikimin olması gerekir. Her toplumun kültürel kimliğinden o toplumların ideolojileri de ortaya çıkar. O toplumla ilgili zihinde gerçekleşen görüntü, dışarı imge olarak yansır. Yani imge zihinsel bir oluşumun ürünüdür (Mustafa, 2013: 4).

Bazı şairlere göre şiirin temelinde imge yatmaktadır. Karabulut, şiiri sıradanlıktan kurtarmak ve anlamı güçlendirmek için soyut ve somut çağrışımlara yer verildiğini belirtir. Şairler kendi zihinlerinde kurdukları imgeleri kelimelerin gücüyle

ortaya çıkarırlar. İmgenin çeşitli tanımları olduğu için kelimenin üzerinde tam bir karara varılmamıştır. Psikanalistlere göre imge şairin bilinçaltındaki oluşumların dışarıya yansımasıdır. Bu yüzden kişilerin öznel düşünceleri öne çıkmıştır. İmgenin oluşmasında gönderici ile alıcı arasındaki ilişki çok önemlidir. Dış dünyada algılanan kavramlar bilinçaltında depolanarak imgeyi oluşturur. İnsanın düşünme süreçleri bu sembollerini oluşturur (Karabulut, 2015: 3-4).

Edebi metinlerde imgesel anlam, okurun bilgi birikimine ve hayal gücüne bağlı oluşan ve genişleyen bir yapıdadır. Durmuş'a göre imge, açık anlamlar barındırır ve çağrışımlar yapar. Bu yüzden edebi metinleri okuyan her kişi her okuyuşunda farklı anlamlar çıkarabilir. Durmuş, imgeyi onu oluşturanın dışında, kişilerin kendi iç dünyasında oluşan bir kavram olarak tanımlar. İmge, göndericiden alıcıya giden her türlü mesajı aşarak kültürün ve önyargıların da etkisiyle meydana gelir. Oluşan bu imge, değişime direnç gösterir. Milletlerin birbiri üzerinde oluşturduğu intiba, imajı oluşan o milletin dışında bir unsur olarak devam eder (Durmuş, 2011: 746-747).

Bir edebi metnin zenginliği yaptığı çağrışımlardan meydana gelir. Sözcüklerin birinci anlamları dışında çağrıştırdığı kavramlarla alışılmamış bağdaştırmalar kurulur. Her yazar ve şair, çağrışım yaptırmak istediği alanlara yönlendirmeler yaparak okuyucunun kafasında bir imge yaratır.

Ümer'e göre günümüzde görsel imgeler, yazı ve sözden daha etkili bir hal almıştır. Televizyon ve sinema sektörü, sosyal medya ve her türlü görsel iletişim araçları, insanları belirli bir amaç doğrultusunda yönlendirmeyi hedefler. Hedeflediği davranışların zeminini imgeler vasıtasıyla kurar (Ümer, 2017: 1537).

Toplumlar ve kişiler kendilerine “Ben/Biz” derken diğer herkese “Öteki” demiştir. Yani insanlar Güvenç'e göre, kendileri için ben'ken başkaları için öteki olmuştur. İnsanlar ötekini hep kendilerinden farklı görmüştür. İnsanların kendisi ile ilgili algılarını ve kimliğini, ötekilerin imajı üzerinden kurduğunu belirtir (Güvenç, 2005: 173).

Psikolojide imgenin tanımını Ulağlı şu şekilde ifade etmiştir: Hayali ifade etmek ve zihinde canlanana göstermek için kullanılan yansımalaradır. Bilinçaltı farkında olarak ya da olmayarak çeşitli çağrışımlarla bir dışa vurum gerçekleştirir. Edebi metinlerde ise imgeler, yazarın bilinçaltı, yazarla toplum ilişkisini ve yazarla okur ilişkisini ortaya çıkarır. Metin yazarının geçmiş yaşantısını, inançlarını ve bilinçaltını yansıtan anlamlı yapılar imgelerdir (Ulağlı, 2018: 14).

İnsanlık var oldu olalı her dönemde, kendini ifade etmek için farklı yöntemler kullanmıştır. Antik ağlarda, mitler ve efsanelerde “söz” kıymetliyken Orta ağ’da yazı dili ne çıkmıştır. Son yüzyılda teknolojinin gelişmesiyle görselliğin ne çıktığını görebiliriz. Böylece imge ve görsel kültür daha çok anlam kazanmıştır. Belki de dünya tarihi boyunca imgenin bu kadar kuvvetli olmadığı söylenebilir. Günümüzde nemi artan imgenin geçmişi incelendiğinde aslında çok eskiye dayandığı tespit edilmiştir. Yaklaşık 15.000 yıl önce mağara duvarlarına ve taşlara kazınan resimler, insanların duygularını ve yaşantılarını anlatmak amacıyla imgeler vasıtasıyla aktarılmıştır. Bu bağlamda insanlığın her dönemde kendini anlatabilmek için görsel imgelere başvurduğu tespit edilmiştir. Konuşulan dilin sözcük sayısı sınırlıyken görsel dili oluşturan imgelerin szlğu sınırsızdır, sözüyle imgenin ne kadar güçlü olduğunu anlayabiliriz (Parsa, 2007: 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMGEBİLİM

3.1. İmgebilimin Doğuşu

İmgebilim, imgeler aracılığıyla bir iletişim kanalı açar. İmgebilim alanındaki çalışmalar oldukça eskidir. Antik Mısır döneminde, insanlar hiyerogliflere resim gibi piktogram ve ideogramlar yazardı. Bu çizimler; nesneleri, etkinlikleri, yerleri, fikirleri ve sembolik kavramları karşılardı. İlk çağlarda Asur, Babil, Sümer, Hitit, Kuzey Afrika, Çin ve Türk gibi uygarlıkların ideogramları kullandığı görülmüştür. Tarih boyunca medeniyetler geliştikçe imgebilime daha çok önem verilmiştir (Mustafa, 2013: 8).

Ulağı'nın belirttiğine göre imgebilim kuramı, ilk olarak psikanalistler tarafından ortaya atılmıştır; fakat gelişimini edebiyat alanına borçludur. Günümüzde ise resimden müziğe, iletişimden politikaya, sinemadan reklamcılığa, heykelden mimariye farklı alanlarda uygulanan bir kurama dönüşmüştür. İmgebilimle ilgili yapılan en kapsamlı çalışmalar Almanya ve Fransa'da başlamıştır. İmgebilim hem Almanya'da hem Fransa'da birçok üniversitede ders olarak verilir. Bu iki ülkede başlamasının nedenleri incelenecek olursa:

- Ortak bir Avrupa kimliği oluşması,
- Avrupa'nın demografik yapısı: Almanya ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinde yabancıların sayısal anlamda çok olması,
- 17. yüzyılda başlayan Avrupa'dan doğuya yapılan kültürel seyahatler etkili olmuştur (Ulağı, 2018: 29-30).

3.2. İmgebilim Nedir, Çalışma Alanı, Yöntemi

Ulağı'ya göre, "İmgebilim (fr.imagologie, ing.İmagology) kuramı, adını Latince'de imaj (imge) anlamına gelen İmago ve bilim anlamına gelen Logos kelimelerinden alır." İmgebilim kuramının gelişimi, önemli edebiyat araştırmacıları Walter Lipmann, J.M. Carre, Rene Wellek, Hugo Dyrinck ve Daniel Henri Pageaux;

sosyal psikologlardan Katz, Barly, Gilbet, Bayton, Bruner ve Campell sayesinde olmuştur. Ulağlı, farklı alanlarda yapılan çalışmalar sebebiyle imgebilimi bir tanıma sığdırmanın oldukça zor olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple Ulağlı, imgebilimin tanımını dört farklı kategoride sınıflandırmıştır (Ulağlı, 2018: 32-33):

- “1-Jean Marie Carre tarafından ortaya atılan imge araştırmaları, karřılařtırılmalđ edebiyat içinde bir inceleme türüdür.
- 2- Rene Wellek tarafından öne sürölen imge araştırmaları edebiyat incelemesi değil, diğer sosyal bilimlerin alanına girer.
- 3- Hugo Dyserinck’e göre imge incelemeleri, edebiyat bilimi içinde özgün bir bilim dalıdır.
- 4-Bizim düşüncemiz ise imge araştırmaları ne edebiyatın ve tarihin ne de başka bir sosyal bilimin alt dalđ değil, başlı başına bir bilim dalıdır.”

elik; imgebilimi, imgenin zaman içindeki değişimini, değişimin neden kaynaklandđđını ve nasıl olduğunu, doğuş sebebini ve ne şekillerde olduğunu araştıran bilim dalđ olarak tanımlamıştır. Bu bilimin ortaya çıkmasındaki en temel sorular “neden ve nasıl?” sorularıdır. Bu sorulara, bilime dayalı cevaplar bulunduğu müddetçe yapılan çalışmalar değerli olacaktır. Bu soruların cevabı disiplinlerarası çalışmalarla yapılmalıdır. İmgelerin tarihsel sosyolojik, psikolojik, ekonomik, teolojik, mitolojik ve antropolojik ilişkileri incelenmelidir (elik, 2014: 23).

İmgebilim, Aksoy’a göre genellikle farklılıklar üzerinde çalışır. Toplumlarda biz ve öteki kavramları birbirini tamamlamaktadır. Bizim ötekiler hakkındaki önyargılarımız sonucunda, ötekiler hakkında imgelerimiz oluşur. Günümüzde dünya insanı yaklaşımı çok önem kazanmıştır. Öncelerden gelen olumlu olmayan imgelerin, uluslararası ilişkileri olumsuz etkilediği bir gerçektir. Bunu önlemek için öncelikle toplumların ötekiler hakkında olumsuz imgelerden sıyrılması gereklidir. Olumsuz imgelerden sıyrılan bizler, ötekilerle tüm ilişkilerini düzenleyip onları yakından tanımak isteyebiliriz (Aksoy, 2011: 6).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOVYET DÖNEMİ TÜRK İMAJI

Türk Dünyasında Türk imgesini incelemek için tarih kaynaklarına dönmek ve Türk Cumhuriyetleri üzerinde büyük etkisi olan Rusya'dan başlamak gerekmektedir. Türk-Rus ilişkisi tarih boyunca değişen bir yapıda olmuş, taraflar zaman zaman uzlaşmacı bir yaklaşım sağlamaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra arada kurulan ittifaklar olsa da iki millet arasındaki husumet yakın coğrafyalar ve aynı toplumlar üzerinde kurulmak istenen hakimiyet sebebiyle iki devleti sık sık karşı karşıya getirmiştir.

İlk Osmanlı-Rus ilişkileri 1492 yılında ticari ilişkilerle başlasa da asıl münasebet 1497 yılında Rus elçisinin İstanbul'a gelmesiyle olmuştur. Zamanla iyi ya da kötü biçimde değişen ilişkiler, 1917 yılına kadar sürmüş, iki devletin de yönetimi değiştirmesiyle daha yakın ve sıcak bir bağ oluşmaya başlamıştır (Başbuğ, Başbuğ, 2007: 331).

Rusya ve Türkiye ilişkisi, 13. yy. sonları Osmanlı Beyliği'nin kuruluş dönemlerine rastlasa da asıl ilişkiler Osmanlı Devleti'nin Balkan politikalarıyla şekil kazanmıştır (Balta, Demir, 2016: 9-10).

SSCB döneminde Osmanlı Devleti'yle ilgili sömürgeci anlayış yakıştırılmış ve olumsuz bir algı oluşturulmuştur. Sovyetler Birliği döneminde hazırlanan ve on beş ülkenin eğitiminde yararlanılan tarih kitaplarında, Türkiye'den çok Osmanlı Devleti anlatılmıştır (Malashenok, 2006: 5).

4.1. Osmanlı Dönemi

4.1.1. I. Dünya Savaşı'na Kadarki Süreç

Osmanlı ve Rus tarihi bazı yönleriyle birbirine benzetilmiştir. Osmanlılar Hristiyan Batı medeniyeti üzerinde bir hakimiyet kurmak isterken Ruslar Doğu'daki Müslüman halklar üzerinde yayılma politikası izlemiştir. Osmanlı halifesi Müslüman halkların koruyucusu iken Rusya, Batı'nın ezilen Hristiyanlarının hamisi olmuştur.

Her iki taraf için de politik ve sosyal açıdan Batılılaşmak önemli bir yere sahip olmuştur (Başbuğ, Başbuğ, 2007: 331).

Rusya'nın Osmanlı Devleti'ni yakından takibi Balkan fetihleriyle başlasa da tarih kitaplarında yer alan asıl büyük olay İstanbul'un fethidir. Bu olayla birlikte İslam ve Hristiyan dünyası karşı karşıya gelmiştir. Bu yüzden Osmanlı'ya “doğulu, güçlü bir düşman” devlet gözüyle bakılmıştır (Balta, Demir, 2016: 10).

Robert Vipperi'in kitabını inceleyen Maharramova ve Şimşek, İstanbul'u fetheden Fatih Sultan Mehmet'le ilgili olumlu yorumlar yapıldığını tespit etmiştir. Eserde, Fatih Sultan Mehmet'in diğer Türk hükümdarlar gibi barbar olmadığını, İstanbul'un yerel halkının yaşantısına saygı duyan, akıllı ve enerjik biri olduğu vurgulanmıştır (Maharramova, Şimşek, 2017: 51).

Gatina, Ekaterina Agibalova ve Girgorij Donskoj'un tarih kitaplarındaki Türklerle ilgili yazılanlarını şöyle aktarmıştır: fethedilen bölgelerde yaşayan ailelerden alınan güçlü erkek çocukları, Müslümanlaştırılarak Yeniçeri Ocağı'na yerleştirilmiş ve Hristiyan düşmanı olarak yetiştirilmiştir (Gatina, 2009: 45).

Türklerin Balkanları ele geçirmesiyle özellikle Sırlar ve Bulgarlarla yaptıkları savaşlar, kahramanlık öykülerine dönüştürülmüş ve Balkanların, Osmanlı'nın “gaddarlıklarına” karşı ayaklanması haklı bir sebep olarak gösterilmiştir (Maharramova, Şimşek, 2017: 49).

Sovyet yazarları 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonraki dönemi, Balkanlar'da yaşayan insanların verdiği mücadeleyi bir devrim niteliğinde saymıştır. Sovyet dönemi yazarları, Türk işçi ve yoksul halk da dahil tüm ezilen toplulukların ayaklandırılması gerektiğini vurgulamıştır (Gatina, 2009: 100).

18. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı'nın güç kaybetmesiyle Osmanlı, güçlü bir düşman olarak değil Avrupa tarafından kontrol edilen bir devlet olarak görülmeye başlanmıştır. Avrupa'nın desteğini alsa bile güç kaybeden ve yenilen Osmanlı, Batılı devletlerin bir maşası olarak görülmüştür. 19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan Balkanlar'ın bağımsızlık hareketlerine destek veren

Rusya, kendini “kurtarıcı”, Osmanlı’yı ise “zalim” görmüştür (Balta, Demir, 2016: 13-14).

Malashenok’a göre Osmanlı, halkları esir alan feodal bir devlet yapısını yansıtmaktadır. Bu halklar arasında en çok Hristiyan ve Slav halkına sert muameleler yapılmıştır. Bunun dışında Osmanlı, emperyalist Avrupa devletlerinin bir kolonisi olarak gösterilmiştir. Malashenok yaptığı araştırmalarda Osmanlı Devleti ile ilgili şu bilgileri vermiştir (Malashenok, 2006: 77):

“Sovyet ansiklopedik sözlükte Osmanlı İmparatorluğunun aşağıdaki tanımlaması yapılmaktadır: Osmanlı İmparatorluğu, Sultanlık Türkiye’sinin adıdır. Osmanlı İmparatorluğu 15 – 16. yy. Türklerin Asya’daki, Avrupa’daki ve Afrika’daki fetihleri sonrasında meydana gelen bir devlettir. Osmanlının en geniş olduğu dönemde (16. yy. ikinci yarısı ile 17. yy. 70 yıllarına kadarki dönem) içine, Türkiye ana toprakları dışında tüm Balkan yarımadasını, Afrika’nın kuzeyinde önemli büyüklükte toprakları, Mezopotamya’yı ve diğer bölgeleri almaktaydı (Sovyet Ansiklopedisi, 1984; 935).”

Aynı eserde Malashenok şunları belirtmiştir:

“Osmanlı tarafından esir alınmış halkların mücadelesi ve Osmanlı – Rus savaşları Balkanlarda birçok halkın esaretten kurtulmasına ve bağımsız devlet kurmasına neden olmuştur. 19. yy. sonlarında ve 20. yy. başlarında Türkiye Avrupa devletlerinin yarı kolonisi haline gelmişti. 1908 yılı genç Türklerin burjuva ihtilali II. Abdül Hamid’in despot yönetimine son vermiş ve anayasal monarşinin kurulmasıyla son bulmuştur, ama bu durum Osmanlı İmparatorluğu’nun feodal yapısını değiştirmemiştir (Sovyet Ansiklopedisi, 1984: 935).”

Behramoğlu, Türklerin Rus edebiyatı içinde en gerçekçi yansıtıldığı ilk eser olarak Puşkin’in “Erzurum Yolculuğu” başlıklı gezi yazısını gösterir (Behramoğlu, 2005: 238). Gezi notlarında Türkler sakin, özgüven sahibi, ağırbaşlı insanlar olarak aktarılır (a.g.e. s.240). Ivan Turganyev’in “Arefe” (Nakanune) başlıklı romanında, Osmanlı yönetimine karşı özgürlük savaşı veren Bulgaristan anlatılmıştır. Kitabın tarihi konusunun içine yer yer Türk düşmanlığı serpiştirilmiştir (a.g.e. s.243). Son

olarak Lev Tolstoy'un Osmanlı-Sırp savaşına değindiğı "Anna Karanina" romanında Türklerden düşman olarak bahsedilmektedir (a.g.e. s.244).

4.1.2. I. Dünya Savaşı

Ruslara göre I. Dünya Savaşı'nın başlamasının en büyük nedeni Osmanlı Devletinin Slav halkına yaptığı zulümdür. Rusya, "Slav kardeşlerine" ve din kardeşlerine yardım etmek için bu savaşa girme zorunluluğı hissetmiştir (Balta, Demir, 2016: 20).

Maharramova ve Şimşek'e göre Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na girmesinin en büyük sebebi Almanlardır. Osmanlı Devleti'nde yapılan demir yolu çalışmaları ve subayların eğitimi bunun bir kanıtı olmuştur (Maharramova, Şimşek, 2017: 61). Sovyet döneminde Osmanlı-Rus ilişkilerini anlatan kitaplarda, Osmanlı'nın politikaları ve fetihleri her fırsatta eleştirilmiş ve yanlış bir tarih bilinciyle Türkler üzerinde olumsuz bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Balkan Slavlarına "vahşice saldırma" ve "hayvani zulüm" yapan Türklerin karşısında Slav halkını koruyan bir Rus milleti imajı çizilmiş, "Sovyet Milleti" imajı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu koşullarda Osmanlı-Türk imgesi "öteki"leştirilmiştir (a.g.e. s.53-54).

4.2. Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi

Sovyetler Birliği, emperyalizm ve Batılı devletlerin işgaline karşı Mustafa Kemal'in başlattığı mücadeleyi "köylü ve işçi" hareketi olarak görmüş ve bu mücadeleye olumlu katkılarda bulunmuştur. Ancak yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin zamanla politikasının kapitalizme geçmesi Sovyetler Birliği'nde bir hayal kırıklığına sebep olmuştur. (Maharramova, Şimşek, 2017: 62).

Kurtuluş Savaşı ile birlikte Türk-Rus ilişkileri gelişmiştir. Emperyalist güçlere direnen Türk işçisi ve köylüsüne karşı büyük bir anlayış ve ilgi uyanmıştır. 1921 yılında yapılan Türk-Rus antlaşmasıyla Sovyetler Birliği, Türkiye'ye destek olmuş ve samimi bir politika yönetmiştir. Fakat Türk hükümetinden bekledikleri

karşılıkları bulamamışlardır. Buna rağmen tarih kitaplarında Sovyetler Birliği yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yoksul ve işçi sınıfına sempati beslemiştir (Gatina, 2009: 100).

Balta ve Demir'e göre Sovyetler Birliği'nin Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili görüşleri şöyledir: Türkiye, bir İslam ülkesi ve Doğu toplumu olarak modernleşebilen bir ülke örneğini oluşturmaktadır (Balta, Demir, 2016: 23).

Malashenok'un belirttiğine göre Türkiye ile SSCB ilişkisi ilk yıllarda iyi olmasına karşın Türkiye'nin faşist Almanya'yı desteklemesi ve ABD ile kurulan yeni ilişkilerle bozulmaya başlamıştır. Bu durum Kırgızistan'da da paralellik gösterir. İlk başlarda dost halk olarak kabul edilen Türkler, daha sonraları komünizmin ve SSCB'nin düşmanı olarak algılanmıştır (Malashenok, 2006: 77).

Başbuğlar, Sovyet-Türkiye ilişkisini şu şekilde değerlendirmiştir: İki devlet arasındaki en sıkıntılı dönem 1917 sonrası dönemdir. Başlarda emperyalizme karşı olan “müttefikler”, sonraki süreçlerde aralarındaki gerginlikleri düzeltememiştir. Özellikle Stalin'in Türkiye politikası ikili ilişkide derin yaralar bırakmıştır. Ancak halkların etkileşimi hiçbir zaman tam olarak kesilmemiştir. SSCB içindeki Müslüman Türk nüfusunun etkisi edebiyat, müzik, siyaset gibi birçok alanda görülmüştür. Sovyet Dönemi yazarlarından Kırgız yazar Cengiz Aytmatov, Azerbaycanlı müzisyen Üzeyir Acıbeyli, Rus sanat hayatında en az Rus asıllı sanatçılar kadar dünyaca tanınan ve sevilen sanatçılar olmuştur. Ayrıca Türk edebiyatının en önemli şairlerinden Nazım Hikmet Ran'ın da Rusya'daki etkisini unutmamak gerekir. Etkileşimin karşılıklı olduğunu anlamak için Rus edebiyatının Türkiye'de ne kadar tanınan ve yakından takip edilen bir edebiyat olduğunu belirten Başbuğlar; Gorki, Tolstoy, Dostoyevski ve Gogol'u örnek göstermiştir (Başbuğ, Başbuğ, 2007: 333-334).

Sovyet dönemi Türkiye ve Türklere bakış açısını anlamak için Behramoğlu'nun edebi eserlerdeki Türk imajıyla ilgili çalışmasında şu bilgiler incelenmiştir: günlük dilde kullanılan “Çağrısız konuk Tatardan kötüdür.” Atasözündeki Tatar “Türk” çağrışımı yapan kötü bir anlam içermektedir. Yine Behramoğlu'nun belirttiği gibi “Ravzetıy turok?/ Yoksa sen Türk müsün?” sözü

Türklerin anlayışsızlığını belirten kalıplaşmış bir söz grubudur (Behramoğlu, 2005: 236).

BEŞİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZ TÜRK DÜNYASINDA TÜRK İMGESİ

5.1. Bağımsız Türk Dünyasında Türk İmgesine Bakış

15. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetinden çıkan Rusya, zamanla güçlenmiş ve hem Osmanlı ile hem de Orta Asya Türk halkları ile büyük bir mücadeleye girişmiştir. Orta Asya'da izlediği politikayla güçlenmiş ve topraklarını genişletmiştir. I. Dünya Savaşı'nın sonunda çıkan Bolşevik İhtilali ile Çarlık Rusya'sı yıkılmış, yerine Sovyet Rusya dönemi başlamıştır. Bu dönemde Türk-Rus ilişkisi oldukça değişken bir zemin üzerinde şekillendirilmeye çalışılmıştır. Orta Asya Türk halkları üzerinde büyük bir güce sahip olan SSCB, bu halkların kültürlerini, dillerini, edebiyatlarını ve sanatlarını büyük oranda etkilemiştir (Başbuğ, Başbuğ, 2007: 325).

SSCB dağıldıktan sonra Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ın da içinde bulunduğu bu coğrafya, Malashenok tarafından Avrasya olarak belirtilmiştir. Birçok güçlü ülke gibi Türkiye de Orta Asya'ya ilgi göstermeye başlamıştır. Türkiye'nin Orta Asya devletleriyle özellikle de kardeş Türk Cumhuriyetleri ile güçlü ilişkiler kurması, Türkiye'nin dünya sahnesindeki durumunu güçlendirecek nitelik kazandırmaktadır (Malashenok, 2006: iii). Yeni kurulan bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde tarih kitapları, yeniden yazılmaya başlanmıştır. Özellikle dünya tarihine ilişkin kısımlar pek değişmemiştir. Bunun en büyük sebebi olarak hala Sovyet döneminden kalan kitapların ve bilgilerin kullanılmasıdır. Ayrıca kaynak olarak kullanılan Türk-Kırgız eğitim kurumlarının kullandığı literatürdür. Bu sebeple Türk imgesinde birbirine uymayan yaklaşımlar meydana gelmiştir. Ayrıca Türk imajını etkileyen televizyon, basın ve internetten de bahsedilir. Basında, genellikle olumlu bir Türk imgesi verilir, bazen de Türk şirket ve kuruluşların karışmış olduğu skandallardan bahsedilir. Reklamlarda Türkiye, alışveriş ve tatil cenneti olarak yansıtılırken haberlerde kavga ve kötü olaylar aktarılmıştır (a.g.e. s.6-7).

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETEN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA TÜRK İMGESİ

Bu bölümde “Türk Dünyası İçin Temel-Orta-İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabı” ve “ Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders, Çalışma ve İleri Düzey Kitapları” incelenip içinde bulunan Türk imgeleri ve kültürüne ait araştırmalar yapılmıştır.

6.1. Türk Dünyası İçin Temel-Orta-İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabı

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yayınlarından çıkan Türk Dünyası İçin Temel-Orta-İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler ders kitapları, üç ciltlik bir seridir. Serinin ilk kitabı, Türk Dünyası İçin Temel Türkçe kitabında Türkçenin başlangıç düzeyi konuları ve temel zamanların öğretilmesi amaçlanmıştır. Serinin ikinci kitabı Türk Dünyası İçin Orta Türkçe kitabında ise temel düzeyde öğretilen konuları pekiştirmek amacıyla birleşik zamanlı fiiller ve fiil çatılarıyla ilgili alıştırmalara ve metinlere yer verilmiştir. Üçüncü kitap da iki ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde fiilimsiler, dolaylı-dolaysız cümleler ve anlatım bozuklukları işlenmiş; ikinci bölümde ise Türk kültürünü tanıtacak metinler seçilmiştir. Bu metinler konularına göre kendi içinde sınıflandırılmıştır. Ayrıca metinde geçen kelimelerin anlamlarına, içinde geçen atasözü ve deyimlere özellikle değinilip bunlarla ilgili alıştırmalara yer verilmiştir.

6.1.1. Türk Dünyası İçin Temel Türkçe Alıştırma Kitabında Türk İmgesi

Türk Dünyası İçin Temel Türkçe Alıştırma Kitabı serinin ilk kitabı olduğu için asıl amaç, başlangıç düzeyi konuları ve temel zamanları öğretmektir. Özellikle kelime kök ve gövdelerini doğru eklerle çekimleyebilmek için alıştırmalar

hazırlanmıştır. Verilen cevaplara göre soru cümleleri oluşturma, verilen sözcükleri düzenleyerek sorulara cevap verme, metni anlama soruları, doğru-yanlış soruları, master halinde verilen fiilleri uygun kipe göre çekimleme gibi alıştırmalar yer almaktadır. Alıştırma ağırlıklı olduğu için metinlere çok yer verilmemiştir. Dil öğretimine alfabeden başlanmıştır. Çokluk eki, iyelik ekleri, hâl ekleri, edatlar, isim tamlamaları, temel zamanlar, ek fiil, sayılar, saatler, günler, aylar, mevsimler gibi temel konular örneklerle ve kurmaca metinlerle anlatılmıştır.

Kitapta otuz üç metin bulunmaktadır. Bunlardan biri Orhan Veli Kanık'a ait "İstanbul'u Dinliyorum" başlıklı şiirdir (Akış, Aslan, 2008: 305). İstanbul'u en iyi anlatan eserlerden biri olan şiirin fiil çekimleri öğrenciler tarafından doldurulmak üzere boşluk doldurma şeklinde oluşturulmuştur.

Nasrettin Hoca fıkralarından iki metin seçilmiştir: "Aklın Varsa Göle Koş" (A.e., s.235), "Nasrettin Hoca" (A.e., s.267) başlıklarıyla verilmiştir. Türk edebiyatının sözlü geleneğini yansıtan bu fıkralar aynı zamanda mizah gücünü kanıtlayan metinlerdir.

"Okulumuz" başlıklı metinde (A.e., s.29), okuldaki bölümler ve binanın iç düzeni anlatılmıştır. Yiyeceklerin satıldığı kantin de tanıtılmıştır. Ülkemizdeki okul kantinlerinde en çok satılan yiyecek ve içeceklerden çay, kahve, meşrubat, tost ve bisküviden bahsedilmiştir.

"Ailem" başlıklı metin (A.e., s.30) kısa ve kurmaca bir metindir. Metindeki kişi bir kızı bir oğlu olduğunu, balkonlarında eşinin yetiştirdiği çok güzel çiçeklerinin bulunduğunu ve evde de bir kedilerinin olduğunu belirtir. Aileyi tanıtan baba erkek çocuğun oyuncak arabasının, kız çocuğunun ise oyuncak bebeğinin olduğunu söyler. Çocuklar cinsiyetlerine göre oyuncaklarla oynamaktadırlar.

"Arkadaşım Yavuz" başlıklı metin (A.e., s.98) *-lı/-li, -lu/-lü* eklerinin öğretildiği bir tamamlama metnidir. Metinde, Yavuz isimli biri tanıtılmaktadır. Yavuz'un fiziksel özellikleri: uzun boylu, siyah saçlı, kara gözlü, beyaz tenli, çatık kaşlı, uzun bıyıklı ve güçlü kuvvetli olarak anlatılmıştır. Bu özellikler tipik Türk erkeğinin görünüşüdür. Metnin sonunda, fiziksel özelliklerinin yanında kişilik

özellikleri de verilmiştir. Yavuz; sert kişilikli ve yürekli, büyüklere saygılı, küçüklere şefkatli, bilgili ve kültürlüdür. Türk kültürü için bir erkekte olması gereken en önemli özelliklerden bazıları sıralanmıştır.

İyelik eklerinin öğretildiği alıştırılmalarda akrabalık bağlarından örnekler seçilmiştir (A.e., s.46). Akrabalık bağları güçlü olan Türk kültüründe ailedeki her türlü yakınlık için ayrı akrabalık sözcükleri bulunmaktadır. Kitaptaki örneklerde “annen, baban, kardeşin, ağabeyin, ablan, amcan, dayın, teyzen, halan var mı?” diye sorulurken örneği yapan kişilerin aile ilişkilerinde bu bağları Türkçedeki karşılıklarıyla öğrenmesi sağlanmaktadır.

“Benim Ailem” başlığı ile isim tamlamalarını öğretmek için aile ve akrabalık ilişkileri örnekler üzerinden açıklanmıştır (A.e., s.112). Kuzen, nine, dede, dayı, hala, teyze, enişte, yeğen, kayınpeder, kayınvalide, baldız ve kayınbirader gibi akrabaların kimin neyi olduğu bağlantısıyla verilmiştir. Birçok kültürde olmayan bu kavramlar yeni öğrenenler için zor ve kafa karıştırıcı olabilir. Bu kadar ayrıntısı bulunan akrabalık sözcükleri Türklerin aile bağlarına verdiği önemi göstermektedir.

“Benim Evim” başlıklı metin (A.e., s.57), İstanbul’un Avcılar semtindeki bir evin içini anlatır. Kurmaca metinde bu evdeki kişi, evi tanıtır. Ev iki katlı, bahçeli bir yerdir. Evin yapısı İstanbul profiline çok uygun değildir. İstanbul büyük şehir olduğu için evler genellikle apartman dairesi hatta rezidans şeklinde yapılmaktadır. Şehir merkezine yakın bölgelerde bahçe içi müstakil evler görmek zordur. Bu sebeple metindeki örnek genel yapıyı tam olarak yansıtmamaktadır.

“Benim Okulum” başlıklı metinde (A.e., s.58), İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi anlatılmaktadır. Üç katlı, bahçeli, ilkbaharda bahçesinde çiçekler açan güzel bir mekân tasvir edilmiştir. Ayrıca son cümlede Türkçe öğretmenlerinin de çok iyi olduğu vurgulanmıştır.

“Arkadaşım Sedat” metninde (A.e., s.120), Alper adlı kurmaca kişi Sedat adındaki arkadaşını tanıtmaktadır. Ondaki bahsederken uzun boylu, sarı saçlı, mavi gözlü ve yakışıklı diye tarif eder. Klasik Türk tipinin dışında bir görünüm anlatılır. Ailesi tanıtılırken zengin iş adamı babası ve ev hanımı bir annesi olduğu söylenir.

Son yıllarda kadınlar çalışma hayatına girmesine rağmen alışılan Türk kadın tipi anne ve ev hanımı şeklindedir. Metinde de karşımıza bu şekilde çıkmaktadır.

“Dün Neler Yaptınız?” başlıklı metinde (A.e., s.232) sabah saatlerinden akşam yatana kadar geçen bir günlük sürede yapılabilecek etkinlikler anlatılmıştır. Sabah kahvaltı öncesi bakkala gidip ekmek ve gazete almakla güne başlayan kişi, hemen ardından kahvaltı yapar. Kahvaltıda ekmek, peynir, zeytin yer ve çay içer. Bunlar Türk kahvaltısının vazgeçilmez olan kahvaltılık malzemeleridir. İşe gidip çalışmasını bitirdiğinde arkadaşıyla buluşmak için Taksim’e geçer. Taksim, İstanbul’un en gözde semtlerinden biri olduğundan gezmek için çok sık tercih edilir. Yemek yiyip sinemaya gittikten sonra eve döner. Kitap okuyup televizyon izleyip uyur. Böylece bir gün geçirilmiş olur.

Bir kompozisyon çalışması olarak verilen belirli kelime ve kelime gruplarıyla metin oluşturulması istenmiştir (A.e., s.236, 300, 330, 359). İşlenen konuya göre doğru çekimlerle cümleler kurulmalıdır. Metinlerde ortak olan özellikler: kahvaltı için bakkala gitmek, gazete ve kahvaltılık malzemeler almak, çay ya da kahve içmek, okula gidip Türkçe öğrenmek, ders arasında kantinde arkadaşlarla vakit geçirip çay içmek, Beyazıt ya da Sultanahmet’te gezmek, akşam eve dönüp yemek yemek, yemeğin üzerine çay içme ve Türk arkadaşlarla ya da komşularla vakit geçirmek şeklinde sıralanmıştır. Böylece bir okul günü içinde yapılanlar anlatılmıştır.

“Atatürk’ün Hayatı” başlıklı metinde (A.e., s.239) Atatürk’ün biyografisi verilmiştir. Metinde çekim ekleri kullanılmamış ve öğrencinin tamamlaması istenmiştir. Türk milletinin en önemli lideri olan Atatürk yaşantısıyla, kazandığı savaşlarla, zekâsıyla dünyanın en önemli devlet adamlarındandır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanıdır. Türk milletinin birliği ve Türk devletinin varlığı için çok kıymetli bir yere sahip olduğunu bilmeyenlere anlatmak için metinde bu bilgilere yer verilmiştir.

“Atalarımız” başlıklı metinde (A.e., s.266) Türk tarihinden bahsedilmiştir. Üç kıtada hüküm süren atalarımız dil, din, ırk farkı gözetmeden adaletli bir yönetim uygulamıştır. Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler için cami, kilise ve havraların

yapıldığı; sadece insanların değil hayvanların bile gözetildiği bir sistem kuran atalarımız tüm insanlığa örnek olmuştur.

“Erkan Öğretmen” başlıklı metinde (A.e., s.298) Erkan öğretmenin bir günlük zamanını nasıl geçirdiği anlatılmıştır. Sabah kalkıp spor yapar ve eşinin hazırladığı kahvaltıyı yerler. İstanbul Üniversitesine gelip derslerine girer. Öğle yemeğini üniversitenin restoranında yer. Akşam eve gittiğinde akşam yemeği için eşine yardım eder. Çünkü eşi de çalışmaktadır. Eşinin de öğretmen olduğunu belirtir. Son olarak akşam eşinin yaptığı güzel tatlıları yiyip çay içerler, televizyon izlerler. Ardından kitap okuyup yatarlar. Metinde ev sorumlulukları kadındadır. Erkan öğretmeni, çalıştığı için eşine yardım etse de asıl işi yapan kadındır. Türk ev hanımlarının aile içindeki konumunu gösteren bir metindir. Yemek kültürü olarak akşam yemeğinin üzerine genellikle çay içilir ve çayın yanında kuruyemiş, tatlı gibi yiyecekler tüketilir.

“Tatilde” başlıklı metinde (A.e., s.323) haziran ayında derslerin bitmesiyle yaz tatiline çıkan bir öğrencinin ağzından tatil anlatılmıştır. Tatilini Gelibolu’da bir motelde, ailesiyle geçiren öğrenci Çanakkale Şehitliği’ni de ziyaret ettiğini söylemektedir. Şehitlikle ilgili ayrıntılı bilgi metinde yer almamaktadır. Bunun dışında Çanakkale 18 Mart Üniversitesinde okuyan arkadaşlarıyla da görüşüğünü söyleyen öğrenci farklı bir şehirdeki üniversiteden de bahsetmiştir. Kitapta İstanbul Üniversitesinin dışında bahsedilen ikinci üniversite 18 Mart Üniversitesidir. Kısa bir metin olduğu için ayrıntılara yer verilmemiştir.

“Benim Geleceğim” başlıklı metinde (A.e., s.324), Türkmenistanlı bir öğrencinin tıp okumak için İstanbul Üniversitesine gelip mezun olduktan sonra ülkesine dönmekten bahsedilmektedir. Doktor olan Türkmenistanlı kişi Türkiye’yi hiç unutmamış, yaz tatillerinde tekrar gelip turistik yerleri gezmiş ve Türk arkadaşlarıyla görüşmüştür.

“Gelecek Hafta Sonumuz” başlıklı metinde (A.e., s.326), Metin adlı kişinin hafta sonu İzmir’den arkadaşı geldiği için onu İstanbul’u gezdirmek istemektedir. İlk gittikleri yer Taksim, İstiklal Caddesi’dir. Alışveriş yapıp yemek yedikten sonra sinemaya giderler. Oradan Dolmabahçe Sarayı’na geçip fotoğraf çeker ve bir çay

bahçesinde kahve içerler. Daha sonra yürüyerek Ortaköy'e geçer ve kumpir yiyip Boğaz'ı izlerler. Ertesi gün sabah erkenden kalkıp Belgrad Ormanı'na gider spor yaparlar, futbol oynarlar ve piknik yaparlar. Metinde, İstanbul'da yapılabilecek aktiviteler ve gezilecek yerlerle ilgili bilgiler mevcuttur. Özellikle İstanbul'u bilmeyen ya da merak edenler için güzel bir rehber olabilir.

“Benim Hayallerim” başlıklı metinde (A.e., s.328) Tarık adlı kişi Bilgisayar mühendisliğinde okuyan bir öğrencidir. Mezun olduktan sonra Japonya'ya gidip kendini geliştirmek istemektedir. Japonya teknoloji ve bilgisayar alanında Türkiye'den daha önde olduğu için öğrenci oraya gitmek ister. Uzman biri olarak döndüğünde ülkesi için çalışan ve bilişim sektörünü geliştiren biri olmanın hayallerini kurar.

Çokluk ekinin kullanılmasıyla ilgili alıştırmaların bulunduğu metinde (A.e., s.12), İstanbul'da bulunan camiler, saraylar, köprüler, eski üniversiteler, tiyatro ve sinemalar, tarihi surlar, kütüphaneler, hastaneler, oteller, tarihi kuleler, lokanta ve kahvehaneler, parklar ve son olarak da güzel kızlardan bahsedilir.

Metinlerin dışında alıştırmaların ağırlıklı olduğu serinin birinci kitabındaki Türk imgesini araştırmak için benzer örnekler sınıflandırılarak şu başlıklar oluşturulmuştur: yer isimleri, yeme-içme, milliyet, meslek alanları, tarihi yapılar, tanınmış kişiler, boş zamanlarda yapılan etkinlikler, spor-futbol, tarihi bilgiler, atasözleri.

Adı geçen yerler: Mersin (A.e., s.15, 155, 156, 314), İzmir (A.e., s.15, 136, 139, 143, 176), Antalya (A.e., s.16, 27, 90, 135, 136, 140, 144, 224, 230, 252, 323), İstanbul (A.e., s.17, 26, 33, 73, 89, 90, 108, 109, 114, 135, 144, 159, 224, 252, 263, 265, 277, 278, 286, 289, 290, 318, 328), Süleymaniye (A.e., s.17, 22, 33, 49, 146, 252, 278), Tuz Gölü (A.e., s.20, 176), Beyazıt (A.e., s.22, 143, 252), İzmit (A.e., s.32, 93), Paris (A.e., s.32, 63), Ankara (A.e., s.62, 64, 108, 133, 140, 143, 159, 176, 225, 252, 289, 297, 312, 328), Düzce (A.e., s.64), Almanya (A.e., s.74, 222), Amerika (A.e., s.93, 170), Suriye (A.e., s.93, 158, 159), Konya Ovası (A.e., s.100), Çamlıca Tepesi (A.e., s.101), Ağrı Dağı (A.e., s.101, 176, 231), Ilgaz Dağı (A.e., s.102), Taksim (A.e., s.114, 163, 252), Alanya (A.e., s.133), Asya (A.e., s.136),

Manavgat (A.e., s.140, 144), Estonya (A.e., s.140), Marmaris (A.e., s.143, 229, 252, 318), Selanik (A.e., s.143, 144), Moskova (A.e., s.143), Uludağ (A.e., s.144, 230, 252, 266, 277), Beşiktaş (A.e., s.146, 194, 252, 288, 328), Fatih (A.e., s.49, 146), Nevşehir (A.e., s.146), Finlandiya, Kars (A.e., s.155), Kore (A.e., s.155, 315), Japonya (A.e., s.155, 157, 264), Makedonya (A.e., s.156, 163), Londra (A.e., s.157), Fransa (A.e., s.157, 159), Türkmenistan, İsviçre (A.e., s.158), İngiltere, İtalya (A.e., s.159), Kapadokya (A.e., s.164, 230, 252), Bodrum (A.e., s.171, 252), Fethiye (A.e., s.171), Toros Dağları, Van Gölü, Doğu Anadolu Bölgesi, Marmara Bölgesi (A.e., s.176), İstanbul Boğazı (A.e., s.122, 224, 230), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (A.e., s.225), Sultanahmet (A.e., s.229), Nemrut Dağı, Ölüdeniz, Konya, Kuşadası (A.e., s.230), İstiklal Caddesi, Pamukkale (A.e., s.231), Üsküdar (A.e., s.252), Kadıköy (A.e., s.122, 252, 289), Bakü, Çanakkale, Gaziantep (A.e., s.265), Rusya (A.e., s.263), Bolu (A.e., s.278), Ortaköy, Belgrad Ormanı (A.e., s.328).

Yer adları hem Türkiye’den hem de dünyanın birçok yerinden örneklerdir. Yer adlarıyla ilgili ayrıntılı bir bilgi, açıklama bulunmamaktadır. Antalya, Ankara ve İstanbul en sık tekrarlanan illerdendir. İstanbul’un semtlerinden Süleymaniye oldukça fazla vurgulanmıştır. İstanbul Üniversitesinin bulunduğu semt olduğu için dikkat çekilmek istenmiş olabilir.

Yeme-içme ile ilgili bölümde yer alan yiyecek ve içecekler şunlardır: kahve (A.e., s.21, 29, 92, 93, 95, 289, 347, 349), çay (A.e., s.23, 29, 33, 92, 93, 94, 96, 117, 222, 285), Türk kahvesi (A.e., s.33, 99), kuru fasulye (A.e., s.21), tost, bisküvi (A.e., s.29), meşrubat (A.e., s.29), elma (A.e., s.82, 134, 176, 356), meyveli pasta, çilekli dondurma, üzümlü kek, reçel (A.e., s.92), çikolatalı dondurma, muzlu pasta (A.e., s.93), çorba (A.e., s.95), salata, lahmacun (A.e., s.97), Adana kebabı (A.e., s.100, 102, 230), Mersin portakalı (A.e., s.100, 156), Anamur muzunu (A.e., s.100, 102, 109), Rize çayı, Amasya elması, Kayseri sucuğu (A.e., s.100), kabak tatlısı, çilek reçeli, ayva kompostosu, üzüm pekmezi (A.e., s.101), Koska helvası, Sultanahmet köftesi (A.e., s.102, 144, 229, 291, 348), ekmek arası peynir (A.e., s.103), elma şekeri, domates çorbası (A.e., s.118), köfte (A.e., s.126), muz, kiraz (A.e., s.176), portakal (A.e., s.134, 176), patates çorbası, kıymalı makarna (A.e., s.215), Kanlıca yoğurdu (A.e., s.229), peynir, zeytin (A.e., s.231, 297), ekmek (A.e., s.231, 322), Gaziantep

baklavası (A.e., s.265), süt (A.e., s.134, 234, 265, 288, 294, 356), baklava (A.e., s.294), domates (A.e., s.322), yaprak sarması (A.e., s.266), sigara (A.e., s.27, 265, 288, 293, 296, 346, 348).

Yeme-içmeyle ilgili alıştırılmalarda Türk mutfağındaki lezzetler ve ülkemizde yetiştirilen ya da yapılan yiyecek ve içecekler örnek olarak seçilmiştir. Özellikle kahvaltı öğünüyle ilgili birçok alıştırma bulunmaktadır. Kahvaltı öğününe ne kadar önem verdiğimiz kanıtıdır. Yöreyle ait meşhur yemekler, meyveler, tatlılar bölgesiyle birlikte isimlendirilmiştir. Patates çorbası ve kıymalı makarna yemekleri tarifleriyle birlikte verilmiştir (A.e., s.215). İçeceklerden çay ve kahve çok sık örnek olarak kullanılmıştır. Limonlu çay, şekerli-şekersiz çay; sütlü kahve, şekerli-şekersiz kahve şeklinde çay ve kahvenin nasıl tüketildiğiyle de ilgili örnekler yer almaktadır. Türk kültüründe çok sevilen ve tüketilen çay ve kahvenin örneklerde yer alması bunun göstergesidir. Sigara kullanımının olumsuz bir alışkanlık olması alıştırılmalarda dile getirilmiştir.

Alıştırılmalarda kullanılan milliyetler şunlardır: Türk (A.e., s.12, 15, 25, 32, 33, 67, 69, 70, 75, 87), Koreli (A.e., s.12, 15, 25, 28, 70, 73, 75, 92), Japon (A.e., s.12, 15, 20, 31, 63, 70, 76, 144, 349), Rus (A.e., s.15, 21, 29, 32, 70, 76), Türkmen (A.e., s.15, 26, 28, 29, 31, 70, 73, 75), Kazak (A.e., s.15, 29), Arap (A.e., s.15, 29, 76, 87), Amerikalı (A.e., s.20, 29, 93), Arjantinli (A.e., s.25), Nijeryalı (A.e., s.25), Sudanlı (A.e., s.27, 76), Brezilyalı (A.e., s.27, 29), Fransız (A.e., s.27, 29, 75), İtalyan (A.e., s.29, 75), Bulgar, Boşnak, Özbek, Mısırlı, Estonyalı, Yunan, Kırgız, Ganalı, Avusturyalı (A.e., s.29), Rum (A.e., s.31), Çinli (A.e., s.31, 76), Suriyeli (A.e., s.29, 31, 75, 93), İngiliz (A.e., s.29, 67, 75), Macar (A.e., s.29, 67, 77), Alman (A.e., s.29, 70, 72, 77, 114), Doğu Türkistanlı (A.e., s.76), Makedonyalı (A.e., s.76), Ürdünlü, Gürcü, Hollandalı, Azerbaycanlı (A.e., s.77), Kenyalı (A.e., s.29, 95).

Milletlerle ilgili hazırlanan alıştırılmalarda iyi ya da kötü hiçbir algı oluşturulmaya çalışılmamıştır. Sadece Türkçe karşılıkları öğretilmesi amaçlanmıştır. En çok adı geçen milletler: Türk, Japon, Koreli, Türkmen ve Rus'tur. Türk Dünyasından ve Asya kıtasından milletlere daha fazla yer verilmekle birlikte birçok coğrafyadan milletlerin adı geçmektedir.

Meslek alanlarıyla ilgili hazırlanan alıştırılmalarda adı geçen meslekler: Öğretmen (A.e., s.15, 23, 24, 31, 49, 55, 66, 69, 70, 81, 92, 99, 109, 110, 114, 120, 139, 140, 153, 167, 201, 211, 242, 265, 285, 288, 290, 345), öğrenci (A.e., s.23, 33, 49, 67, 69, 70, 72, 82, 92, 95, 108, 144, 154, 167, 224, 243, 244), pilot (A.e., s.25, 72), doktor (A.e., s.25, 31, 49, 50, 67, 70, 90, 111, 115, 119, 193, 201), avukat (A.e., s.49, 70, 85, 201), mimar (A.e., s.66, 70), okutman (A.e., s.69, 70), polis (A.e., s.70, 108, 120), kuaför, gözlükçü (A.e., s.70, 248), çiftçi, postacı (A.e., s.70), dişi (A.e., s.72, 100), kasap, bakkal, simitçi, gazeteci, sekreter, memur, yazar, emekli (A.e., s.72), asker (A.e., s.72, 201), otobüs şoförü (A.e., s.103, 210), inşaat mühendisi (A.e., s.103), şoför (A.e., s.108, 109), hemşire (A.e., s.70, 111), ev hanımı (A.e., s.111), müdür (A.e., s.72, 120), çiçekçi (A.e., s.152), garson (A.e., s.192), mühendis (A.e., s.286), hademe (A.e., s.290).

En sık kullanılan meslekler öğretmen, öğrenci ve doktordur. Bunların dışında çok çeşitli meslek dalına değinilmiştir. Kitapta meslek dallarına göre öğretmenin ve doktorun kendi alanlarıyla ilgili açıklama yaptığı iki metin yer almaktadır.(A.e., s.214). Öğretmen öğrencilerine, doktor ise hastalarına tavsiyede bulunmaktadır.

Tarihi mekanlarla ve Türk mimarisinde önemli yere sahip eserlerle ilgili örneklerde adı geçen yerler: Süleymaniye Camisi (A.e., s.16, 99 102, 194, 231, 266), İstanbul'daki camiler (A.e., s.21, 96), İstanbul'daki saraylar (A.e., s.27), Kapalıçarşı (A.e., s.144, 229), Mısır Çarşısı (A.e., s.99, 102), Gülhane Parkı (A.e., s.99), Kız Kulesi (A.e., s.102, 230), Topkapı Sarayı (A.e., s.230), Anıtkabir (A.e., s.140, 315), Dolmabahçe (A.e., s.328), İstanbul Üniversitesi (A.e., s.17, 20, 22, 26, 33, 92, 102, 144, 193, 225, 297).

En çok adı geçen mekân Süleymaniye Camisi'dir. İstanbul Üniversitesinin en yakınında bulunan önemli yapılardan biridir. Genellikle örnekler İstanbul'dan seçilmiştir. Tarihi dokusu bakımından zengin olan İstanbul'daki tarihi mekânlara çok yer verilmemiştir. İstanbul dışından tek örnek Ankara'daki Anıtkabir olmuştur. En çok bahsedilen yerler arasında İstanbul Üniversitesi de bulunmaktadır.

Alıştırmaların bazılarında Türkiye için önemli, tanınmış ve ünlü isimlere yer verilmiştir: Atatürk (A.e., s.126, 140, 343), Rauf Denktaş (A.e., s.225), Sakıp Sabancı (A.e., s.87, 103), Tarkan (A.e.,s.87, 134), Azra Akın (A.e., s.102).

Alıştırmalarda geçen boş zamanlarda yapılan etkinlikler: sinema (A.e., s.139, 140, 141, 164, 171, 173, 222, 226, 231, 321, 292, 295), konser (A.e., s.141, 224, 226, 316, 322), lokantada yemek yeme (A.e., s.145, 146), bayram ziyaretleri (A.e., s.164), tiyatro (A.e., s.169, 223, 289, 323), kitap okumak (A.e., s.227, 289, 321, 322), tatile gitmek (A.e., s.225, 288, 289), piknik yapmak (A.e., s.316), balık tutmak (A.e., s.323, 266, 347), akşamları televizyon seyretmek (A.e., s.287).

Boş zaman etkinlikleri olarak en çok değinilen sinema ve konsere gitmektir.

Sporla (futbol) ilgili yer alan alıştırmalar: Galatasaray-Beşiktaş karşılaşması (A.e., s.228), 2002 Dünya Futbol Şampiyonası (A.e., s.264), futbol oynamak (A.e., s.265), Galatasaray takımının şampiyon olması (A.e., s.315), futbol maçı izlemek (A.e., s.322), basketbol oynamak (A.e., s.328).

Spor etkinlikleri olarak en çok bahsedilen alan futboldur. Ülkemizde insanların en sevdiği ve ilgilendiği spor dallarından birisidir.

Tarihi bilgilerin yer aldığı etkinlikler de bulunmaktadır. Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı (A.e., s.140), 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin kurulması, 1914'te I. Dünya Savaşı'nın başlaması, 1789'da Fransız İhtilali'nin yapılması, 1991'de SSCB'nin dağılması (A.e., s.343), 1881'de Atatürk'ün doğması, 1988'de Berlin Duvarı'nın yıkılması, 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesi, 1071'de Alparslan'ın Anadolu'ya girmesi, Atilla'nın ordusuyla Avrupa'ya kadar ilerlemesi, Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'ün düşmanları yenmesi (A.e., s.344) alıştırmalarda bahsedilen olaylardır. Hem dünya tarihinden hem Türk tarihinden önemli bazı olaylardan bahsedilmiştir.

Kitabın üç farklı yerinde, atasözlerinden örneklerle alıştırmalar hazırlanmıştır. Atasözlerinin ekleri yazılmamış, öğretilen konuya uygun eklerle öğrenciler tarafından doldurulması istenmiştir. İlk olarak altı atasözü örneği verilmiştir (A.e., s.110). Diğer kısımda on örnek duyulan (öğrenilen) geçmiş zaman kipiyle

çekimlenmek üzere verilmiştir (A.e., s.268). Son olarak geniş zaman çekimi yapmak için yine on atasözü örneği verilmiştir (A.e., s.363).

6.1.2. Türk Dünyası İçin Orta Türkçe Alıştırma Kitabında Türk İmgesi

Bu kitap, Türkçe'nin dil bilgisi konularının daha iyi kavranması için oluşturulmuştur. Bu sebeple metinlerden ziyade örnek alıştırma yer verilmiştir. Bu alıştırma; fiilleri ve cümleleri uygun kip ve şahıs eklerine göre çekimleme, soru cümleleri oluşturma ve uygun cevaplar verebilme, karışık cümlelerden kurallı cümle yazma, cümle tamamlama, verilen kelimelerle konu ile ilgili cümleler yazma vb. şeklindedir. Kitapta yirmi iki metin, on yedi karşılıklı konuşma bulunmaktadır. Metinlerden yedisi orijinal geri kalanı kurma ya da uyarlama şeklindedir. Okuma, anlama-dinleme ve yazma çalışmaları için bu metinlerden faydalanılmıştır. Ayrıca Türk dilinin önemli bir varlığı olan deyimlerden yararlanılmıştır.

Yönlerle ilgili yapılan çalışmada ana ve arayönler öğretilirken Türkiye siyasi haritası verilmiştir (Akış, Aslan, 2008: 6). Sınır komşularının da bulunduğu haritayla ilgili alışımlarda iller ve bölgeler öğretilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmanın hemen altında çalışmayı yapan kişiye kendi ülkelerinin komşularının da belirtilmesi istenmiştir.

“Üniversiteyi Kazanmalıyım” başlıklı metinde (A.e., s.29) lise öğrencisi olan ve sınava hazırlanan Tülin adlı kişi, doktor olmak istediğini belirtmektedir. Doktor olmak için çok yüksek bir puan almak gerektiğini vurgulayan öğrenci, sınavı kazanmak için yerine getirmesi gereken koşulları anlatır. Koşullar oldukça zorlu ve yorucudur. Bir öğrencinin istediği üniversitede okuyabilmesi için çok mücadele vermesi gerekmektedir. Bu da ülkemizdeki öğrencilerin üniversite hedeflerine çok zor ulaştığını göstermektedir.

“Hafta Sonu Ne Yapalım?” başlıklı metin (A.e., s.45) Serdar, Metin, Murat ve Yavuz'un konuşmaları üzerine kurulmuştur. Metinde hafta sonu için plan yapmaktadırlar. Serdar, sinemaya; Murat, Fenerbahçe-Galatasaray maçına; Yavuz,

Belgrat Ormanı'na pikniğe gitmek ister. Murat, maçta istedikleri gibi tezahürat yaparak stres atabileceklerini söyler. Yavuz ise piknikte mangal yapıp okey oynayarak güzel vakit geçirebileceklerinden bahseder. Burada ülkemizde hafta sonları ya da tatillerde, hoş vakit geçirebilmek için yapılabilecek aktivitelerle ilgili bilgi verilmiştir. Metinde, ülkemizde spor dallarından en çok takip edilen futbola ve önemli iki büyük kulüp olan Fenerbahçe ve Galatasaray'a yer verilmiştir. Bunun dışında İstanbul'un ormanlık bölgesi olan Belgrad'da piknik yapılabileceği dile getirilmiştir. Ülkemizin piknik kültüründe vazgeçilmez bir yeri olan mangala değinilmiştir. Konuşmaların sonunda pikniğe gitmeyi kararlaştıran kişiler en keyifli olanın bu olacağını belirtmiştir. Piknik, Türk kültüründe sevilen bir etkinliktir.

“Gelin Dostlarım” başlıklı Mevlana Celaleddin Rumi'ye ait şiir (A.e., s.47) bir yazma çalışması için kullanılmaktadır. Etkinlik yapan öğrencilerden “*Hayatımızı güzelleştirmek için neler yapalım?*” sorusuna cevap olarak bir kompozisyon oluşturulması istenmiştir.

Çalışmanın asıl amacı istek kipinin kullanılmasıdır. Şiirde geçen fiiler de istek kipiyle çekimlenmiştir. Amaca uygun seçilen bu metin hem anlam bakımından hem de dil bilgisi özellikleri bakımından iyi bir örnektir. Mevlana, Türk edebiyatının dünyaca tanınan ve sevilen bir şairidir. Türk kültürünü etkileyen tasavvuf inancının en güzel örneklerini yansıtan şiirler hümanizm, dostluk, sevgi, vb. temaları işler. Kitapta yer alan bu şiir Türk kültürü için olumlu bir imaj yaratabilir.

“Dilek” başlıklı şiir (A.e., s.57) Türk edebiyatının önemli şairlerinden Cevdet Kudret Solok'a aittir. Metin, şart kipinin işlendiği bölümde kullanılmak üzere seçilmiştir. Şiirin içinde şart kipiyle çekimlenmiş birçok fiil bulunmaktadır. Şair; küçük bir ev, birkaç parça eşya ve kendisini sevecek bir karısı olsun ister. Küçük şeylerden mutlu olabilen kanaatkar bir profil çizen şair, Türk kültürüyle ilgili bir izlenim yaratmaktadır.

Türk edebiyatının en önemli hikaye yazarlarından Ömer Seyfettin'den uyarlanan “Diyet” (A.e., s.89) başlıklı metinde fiilerin geçmiş zamanın hikayesi ile çekimlenmesi istenmiştir. Metinde Koca Ali karakteri demir ustasıdır. Babasını kaybettiği için amcası onunla ilgilenmek ister. Ali kimseye borçlu kalmamak için

kendi ayakları üzerinde durmak ister. Başka şehirleri dolaşır ve mesleği olan demircilik yapar.

Metinde “*aza kanat etmek, ekmeğini alınının teri ile kazanmak, boyun eğmemek*” gibi Türk kültürünü yansıtan deyimler kullanılmıştır. Hem Türk milletinin yaşantısını göstermek için hem de dilin zengin mecazlarını öğretmek amacıyla bir örnek teşkil eder. Metnin sonunda yer alan “*İçinde mukaddes ateşten bir ışık bulunan her mucit gibi para için değil, sanatı, sanatının zevki için çalışmıştır.*” cümlesiyle sanata verilen değer vurgulanmıştır. Ayrıca başkahramanın demircilikle uğraşması Türklerin geleneksel mesleğini tanıtmaya yardımcı olacaktır.

Ömer Seyfettin’den uyarlanan “Yalnız Efe” hikayesinde (A.e., s.102) fiillerin şimdiki zamanın hikayesi ile çekimlenmesi istenmiştir. Kısa bir bölüm olarak alıştırma amacıyla verilmiştir. Betimleme ağırlıklı bir metindir.

“Bill Gates” başlıklı metin (A.e., s.113), gelecek zamanın hikaye çekimiyle ilgili verilen bir alıştırma metnidir. Microsoft’un gelişimiyle ilgili bilgi veren metin güncel, hayatın içinden bir metindir. Okuyanın dikkatini çekebilecek akıcı bir yapısı vardır. Metnin kitapta yer alması günlük hayatımızda teknolojinin önemli olduğunun göstergesidir. Kitabın bu bölümüne kadar Türk edebiyatı ve sanatına ait edebi metinler, şiirler ve şarkılar tercih edilmişken ilk kez güncel bir metin seçilmiştir.

“Eğer Anne Olmasaydım” başlıklı metinde (A.e., s.114) anne olmanın insana hissettirdikleri ve çocuk bakımıyla ilgili cümleler verilmiştir. Her cümlelerin fiillerini gelecek zamanın hikâyesinde çekimlenmesi istenmiştir.

Anne, çocuk sahibi olduğunda birçok deneyim yaşadığını ve yeni bilgiler edindiği için mutlu olduğunu belirtir. Metinde, çocuk bakımı annenin asli görevidir. Anne, çocuk bakımını zor ama duygusal açıdan tatmin edici bulur. Metindeki anne modeli Türk kültüründe sık sık rastladığımız, çocuğu için her şeyi yapan, tüm bakım sorumluluğunu üzerine alan, çocuğun her türlü ihtiyacını kendi karşılayan aşırı korumacı bir annedir. “*Tam yemek yerken salondan koşarak gelip ‘Anne burnumdaki sümüşü lütfen alır mısın?’ diye bana bu zevki bahşeden biri olmayacaktı.*” (A.e., s.116) cümlesinden de anlaşıldığı gibi çocuğun yapması gereken kişisel işleri de anne

yerine getirmektedir. Ayrıca metindeki kişi, annelik görevinin asla sona ermeyeceğini, çocuğu büyüse de torununa zevkle bakacağını belirtmiştir.

Çocuk sahibi olmanın aile ilişkilerinde de önemli olduğu belirtilmiştir. “*Kayınvalidemi, oğluna neden bu kadar düşkün diye anlamamakta inat edecektim.*” (A.e., s.115) diyen metindeki kişi sonraki sayfada “*Damadıma zulmetme, hayatı zehretme zevkini yaşamayacaktım.*” (A.e., s.116) der. Ardından da kız evi naz evidir, atasözünü kullanmıştır. Bu cümleler Türk aile yapısını yansıtır. Gelin, kayınvalidesinin oğluna yani kendi eşine düşkünlüğünü anlayamazken; kendisi kızına çok düşkündür ve damadına eziyet çektirme planları yapar.

Çocuğu olmasaydı “*otobüse bindiğimde kimse yer vermezdi.*” (A.e., s.114) cümlesinde çocuklu bir kadına toplumun davranış şeklinin bir örneğini görüyoruz.

Ömer Seyfettin’in “Kaşağı” (A.e., s.128) başlıklı metninde hikaye kahramanı atları çok seven, çiftliklerinde atlarla ilgilenen bir çocuktur. Türk kültüründe atın değeri ve önemi her zaman ön planda olmuştur.

Aşık Veysel’e ait “Güzelliğin On Para Etmez” şiiri (A.e., s.129), fiil çekimi yapmak için örnek metin seçilmiştir. Türk halk edebiyatının en sevilen ozanlarından olan Âşık Veysel’in şiiri, Anadolu kültürünü yansıtabilecek iyi bir örnektir.

“Mazi” metni (A.e., s.131), başlığından da anlaşılacağı gibi Türkiye’nin geçmiş yıllarını anlatan bir metindir. Fiil çekimleri yapmak için seçilen örnek metin Türk yaşantısına dair birçok gelenekten bahsetmiştir. Yılbaşı akşamları kuruyemiş yiyip tombala oynamak, bayramlarda el öpüp harçlık ve şeker toplamak, açık hava sinemalarında film izlemek, komşuluk ilişkileri ve kadınların gün yapmaları, vb.

Metin içinde eski günlere büyük bir özlem vardır. Yazar; otobüslerde büyüklere ve hamilelere önceden yer verildiğini, çocukların mahalle kültürü içinde, doğal ortamlarda oyun oynayarak daha mutlu büyüdüğünü, resmi bayramların daha bir coşkulu kutlandığını dile getirmiştir. Metnin sonunda daha güzel bir gelecek hayal eden yazar, hayal kırıklığına uğradığını belirtmiştir. Çok sevilen ve takdir edilen Türk geleneklerinin zamanla değişmesi yazarı memnun etmemiştir.

“Hırsızın Hiç mi Suçu Yok?” başlıklı metin (A.e., s.157), Türk halk edebiyatının mizah ustalarından Nasrettin Hoca’ya ait bir metindir. Türk edebiyatının ve mizahının gücünü gösteren bu metin, kültürümüzün önemli bir parçasıdır. Metin, fiil çekimi için örnek metin olarak seçilmiştir.

Reşat Nuri Güntekin’den uyarlanan “Yarım Kalan Aşk” başlıklı metinde (A.e., s.163), Bedia isimli bir genç kızdan Rasim’e mektup yollanır. Rasim’e aşkını açıklayan genç kız, kendisini Rasim’in artık nişanlısı sayıldığını söyler. Babası çok tutucu olduğu için sokağa çıkamayan Bedia, büyüyünce Rasim ile evlenmek istediğini açıklar. Rasim bir süre Bedia’yı görmeden mektup yoluyla haberleşir ve zamanla ona aşık olur. Bir gün anne oğluna gelen mektupları görerek babanın yanına gider ve “*Oğlumuz Bedia adında bir kız musallat olmuş. Oğlumuz elden gidiyor. Bir çare bul.*” (A.e., s.165) diyerek babadan yardım ister. Hikâyenin sonunda mektupları yazanın baba olduğunu görürüz. Baba mektuplar sayesinde oğlanın yeni yazıya alışmasının daha kolay olduğunu açıklar.

Metinde, Rasim bilmeden babasıyla mektuplaşmıştır. Birbirini henüz görmeden aşık olmak, araçlar vesilesiyle haberleşmek, mektuplaşmak özellikle Osmanlı döneminde normal bir olay olarak karşılanmaktadır. Kadın ve erkeğin bir arada olmasının hoş karşılanmadığı bu dönemde iletişim mektuplarla sağlanırdı. Kadın erkek ilişkilerinde, kadının bir erkeğe cevap vermesi hoş karşılanan bir durum değildir. Annenin erkek çocuğu için hayali de olsa bir kız arkadaşının olmasına verdiği tepki yukarıdaki alıntı cümlede de görülmektedir. Bir kızla yazışırken bile oğlunun kandırıldığını, oğlunun elden gittiğini söyleyen annenin sözlerinden kadının ikili ilişkilerdeki yeri ve değeri anlaşılmaktadır.

Şimdiki zamanın rivayeti ile ilgili alıştırma yapmak üzere Nasrettin Hoca’dan bir fıkra seçilmiştir (A.e., s.187). Türk mizahının önemli metinlerinden olan bu fıkralar Türk edebiyatının önemli sözlü edebiyat ürünlerindendir.

Boşluk doldurma şeklinde verilen alıştırmada (A.e., s.198) Ayça ve Gülay konuşmaktadır. Fatma, Londra’dan gelecek arkadaşıyla neler yapacağından bahsederek planını belirtir. İstanbul’un en güzel yerlerinden olan Beyazıt, Kapalıçarşı, Sultanahmet, Topkapı Sarayı ve Boğaz’da bir gezi yapmak istemektedir.

TRT muhabiri ile Prof. Dr. Kerim Pekbilir arasında geçen diyalogda (A.e., s.208) ramazanların nasıl geçtiği konuşulmaktadır. Metinde bulunan fiilerin uygun zamanda çekimlenmesi istenmiştir. Hem dil bilgisi çalışmalarının yapıldığı hem de “eski İstanbul” diye belirttikleri İstanbul’da geçmiş yıllarda ramazanların çok daha güzel geçtiği anlatılmıştır.

Türk ve İslam dünyası için ramazan ayının özel bir yeri vardır. Hem dini hem kültürel olarak yerine getirilen gelenekler keyifle karşılanır. Profesör; ramazanlarda insanların yardımlaştığını, konaklarda iftarlar verildiğini, çocuklara “diş kirası” adı altında hediyeler verildiğini, geleneksel Türk tiyatrosu –özellikle Karagöz oyunu- gösterilerinin yapıldığını anlatmıştır.

“Sarı Kız” başlıklı metin (A.e., s.236), Edremit bölgesinde bilinen bir efsanedir. Efsanede, babası ile yaşayan Sarı Kız düzgün, namuslu bir kızdır. Sarı Kız büyüdüğünde köyün erkekleri ona ilgi duymaya başlar fakat Sarı Kız kimseyle görüşmek, evlenmek istemez. Kendini Allah yoluna adayan kız, dünya işlerinden uzak olmak ister. Köyün erkekleri, kimseyle birlikte olmak istemeyen Sarı Kız hakkında dedikodu çıkarırlar. Namussuzlukla suçlanan Sarı Kız’ın babasının yanına gidip “*Ya namusunu temizle ya çek git buradan. Kızın kötü yoldadır.*” diyerek tehdit ederler. Sarı Kız’ın babası “*Gerçekten bu lekeyi temizlemek gerek.*” (A.e., s.237) diye düşünerek kızını Kaz Dağı’na çıkarır, öldürmeye kıyamadığı için onu orada yalnız bırakır ve köyüne döner. Efsaneye göre Sarı Kız orada münzevi bir hayat sürer. İlerleyen zamanlarda Sarı Kız’ı gördüğünü iddia eden kişiler babaya kızını öldürmediği için tepki gösterirler. Baba kızını yalnız bıraktığı için pişmandır ve onu bulmak için Kaz Dağı’na tekrar gider. Kızını bulan baba onun erdiğini düşünür ve kızına iftira atıldığını anlar. Kızıyla sohbet eder, namaz kılar. Kızını geri dönmeye ikna etmeye çalışır. Sarı Kız dönmeyeceğini, Edremit halkına beddua ettiğini söyler.

Hikâyede, Türk toplumunda namus kavramının ne kadar önemli olduğu öne çıkmaktadır. Hiçbir kabahati olmamasına rağmen bir kıza namus konusunda iftira atılması bile ölmesini istemeye yetmektedir. Metinde, hakkında söylenen kötü sözlere hemen inanıp kızını öldürmeyi düşünen bir baba görmekteyiz. Ayrıca güçlü

bir imana sahip olan Müslüman bir kişinin ermesi söz konusudur. İslam kültürünün bir yansıması olan “ermiş” kavramı metinde bahsedilmektedir.

“Kral Paragöz” (A.e., s.241) ve “Körler Köyü” (A.e., s.248) başlıklı metinler, fiil çekimleri yapmak için örnek metin olarak verilmiştir. İki hikâye de kıssadan hisse çıkarılabilecek metinlerdir. İlk metin her masalda olduğu gibi masal başı tekerlemesiyle başlamıştır. Masalda kimseye yardım etmeyen, altın düşkün, cimri bir kral, yoksul bir dilencinin bedduasını alır. O günden sonra tuttuğu her şeyi altına çeviren bir insan olur. Yiyip içemez. Sevdiklerine dokunamaz. Yaptıklarından çok pişman olan kral Allah’a yalvarıp tövbe eder ve affedilir. Hikâyenin sonunda kral tüm ülkeye, ihtiyacı olan yoksullara yardım eder ve herkes mutlu olur.

Masalda İslami öğeler bulunmaktadır. Türk kültüründe ihtiyacı olana yardım etmek, zekât vermek çok önemli bir ibadet, davranıştır. Masal sadece kendini düşünen, yoksullara yardım etmeyen birinin başına gelenleri anlatır. İnancımıza göre Allah yoksulların yanındadır. O yüzden Allah’a yakaran yoksulun duası, hemen kabul olmuştur.

Diyalogdaki boşlukları doldurma etkinliğinde (A.e., s.272) Erol Bey ve Emel Hanım sabah kahvaltısı için erken kalkmıştır. Evin hanımı kahvaltı hazırlarken Erol Bey fırından sıcak ekmek almaya gönderilir. Bu sırada çocuklar uyumaktadırlar. Aile profiline baktığımızda anne iş yapan, sofrayı hazırlayan konumda; baba dışarı işlerini yapan konumdadır. Çocuklar ise bu etkinlikler yapılırken uyur, her şey hazır olduktan sonra uyandırılırlar.

Murat Bey ve Aysel Hanım arasında geçen karşılıklı konuşmada (A.e., s.284) ülkemizdeki trafik sorunu konuşulmaktadır. Trafik kurallarına uyulmadığı için çok sayıda insanın kazalarda can verdiğinden bahsedilmektedir. Ülkemizde büyük bir sorun olan trafik meselesi metinden de anlaşılmaktadır.

“Aşkın 50 İşareti” başlıklı metinde (A.e., s.285) gerçekten aşık olup olmadığınızla ilgili ipuçları bulunmaktadır. Her cümlede fiil çekimleri için boşluklar bırakılmıştır. Cümlelerde duygusal ilişkilerde neler yapılması gerektiği anlatılmıştır. Sevdiklinin ütüünü, yemeğini yapmak; onun için eğitimini, kariyerini yarıda

bırakmak; başınız sıkışınca sevdiğinizin koruyucu omuzlarına sığınmak; yanında ağlamaktan utanmamak gibi ifadeler iyi bir ilişki için gerekli maddeler olarak anlatılmıştır. Metin, ülkemizdeki ilişki anlayışına genel bir bakış açısı sunar.

Kitapta, Türkiye’deki batıl inançları anlatan birkaç cümleye yer verilmiştir (A.e., s.307). Ayna kırılmasının uğursuzluk getireceği, merdiven altından geçenlerin kısa boylu kalacağı, kara kedi gören kişinin uğursuzlukla karşılaşacağı, vs. Bunlara karşılık Türkçe öğrenen kişilerden kendi ülkeleriyle ilgili batıl inançlardan birkaç örnek yazılması istenmiştir. Böylece kişiler kendi kültürleriyle Türkiye arasında bir karşılaştırma yapma olanağına erişirler.

“Ne Kadar Talihlisiniz, Hiç Düşündünüz Mü?” başlıklı metinde (A.e., s.312), kültürümüzdeki şükretme kavramı yer almaktadır. Günlük hayatımızda çok düşünmediğimiz ve farkında olmadığımız bazı durumlar anlatılmıştır. Sağlıklı olmak, ailemizin sağ ve bir arada olması, başımızı sokacak bir ev ve karnımızın tok olması, ülkemizde savaş ortamının olmaması gibi durumlar anlatılarak aslında ne kadar şanslı olduğumuz vurgulanmıştır. Türk kültüründe elimizde olanların kıymetini bilip Allah’a verdikleri için şükretmek çok önemlidir.

Dinleme etkinlikleri olarak önemli şarkıcılar, bestecilerden popüler şarkılara ve Türk sanat musikisine yer verilmiştir. Ufuk Yıldırım’dan “Dönmelisin” (A.e., s.32), Tarkan’dan “Gül Döktüm Yollarına” (A.e., s.48), Yıldırım Gürses’ten “Affetmem Asla Seni” (A.e., s.58), Ferda Anıl Yarkın’dan “Sonuna Kadar” (A.e., s.70), Sezen Aksu’dan “İkinci Bahar” (A.e., s.76), Nalan’dan “Hani” (A.e., s.91), Mehmet Emin Bitmez’den “Seni Sordum Yıldızlara” (A.e., s.103), Hakan Altun’dan “Hani Bekleyecektin” (A.e., s.117), Kayahan’dan “Bir Aşk Hikayesi” (A.e., s.133), Ümit Besen’den “Yanımda Sen Olmalıydın” (A.e., s.145), Yusuf Hayaloğlu’ndan “Şu Dağlarda Kar Olsaydım” (A.e., s.159), Lemi Atlı’dan “Şarkı” (A.e., s.189), Suat Suna’dan “O Lelli” (A.e., s.211), Bülent Ulusoy’dan “Şarkı” (A.e., s.274), Candan Erçetin’den “Elbette” (A.e., s.286), Alâettin Şensoy’dan “Şarkı” (A.e., s.297), Erdoğan Berker’den “Şarkı” (A.e., s.308), Zeki Duygulu’dan “Şarkı” (A.e., s.330) kullanılan metinlerdir.

Bu kitapta metinlerin dışında dil bilgisi kurallarını öğretebilmek için birçok alıştırma yer almaktadır. Alıştırmalar incelendiğinde benzer konular hakkında örneklere yer verildiği görülmüştür. Bunlar ayrı ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Kitabın farklı bölümlerinde yerleşim yerlerinin adı geçmektedir fakat bu bölgelere ait hiçbir ayrıntı yer almamaktadır. Adı geçen yerleşim bölgeleri genellikle kip öğretimi için düzenlenmiş alıştırmalarda mekân olarak kullanılmıştır. Adı geçen şehirler ya da bölgeler: İstanbul, Boğaz, Gülhane ve Yıldız Parkı, Sultanahmet (A.e., s.127); Belgrat Ormanı (A.e., s.127, 206); Nemrut Dağı (A.e., s.141); İzmir (A.e., s.161); Kuşadası (A.e., s.186, 234); Beyazıt (A.e., s.127, 331); Bodrum (A.e., s.112, 195); Uludağ (A.e., s.196, 294); Safranbolu (A.e., s.235); Antalya (A.e., s.258, 283); Galata Köprüsü (A.e., s.205); Florya (A.e., s.206); Ankara (A.e., s.8, 268); Üsküdar, Kız Kulesi (A.e., s.124); Eminönü, adalar (A.e., s.311); Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi (A.e., s.5).

Trafik kurallarına uyulmadığı ya da uyulması gerektiğinin belirtildiği alıştırmalar bulunmaktadır (A.e., s.20, 21, 23). Ülkemizde büyük bir sorun olan trafik kazalarına çözüm bulmak için çaba harcansa da problemi tam anlamıyla çözmek pek mümkün değildir. İnsanların bilinçsizce trafiğe çıkmaları ve kurallara uymamaları kitaptaki örneklere de yansımıştır.

Spor etkinliklerinin bahsedildiği alıştırmalarda ülkemizde çok sevilen ve birçok kişi tarafından yakından takip edilen futbol yer almaktadır (A.e., s.69, 125, 127, 161, 197, 205). Ülkemizin önemli kulüplerinden Galatasaray (A.e., s.12, 310) ve Fenerbahçe'den de (A.e., s.310) bahsedilmektedir. Futbol dışında en çok bahsedilen sporlar basketbol ve yüzmedir (A.e., s.69, 163, 207).

Alıştırmaların bazılarında üniversiteyi kazanmanın zor olduğu, okuldaki derslerine çok çalışmazsa başarısız olacağı ile ilgili içerik bulunmaktadır (A.e., s.143, 294).

Bazı alıştırmalarda Türk gelenekleriyle ilgili bilgi bulunmaktadır: Türk misafirperverliği (A.e., s.14), geç saatlerde sokağa çıkılmaması gerektiği (A.e., s.22), yeni gelen komşulara “hoş geldine gitmek” (A.e., s.269), uyumadan önce dua etmek

(A.e., s.185), akşam yemeklerinden sonra bir fincan Türk kahvesi içmek (A.e., s.235).

6.1.3. Türk Dünyası İçin İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabında Türk İmgesi

Üç ciltlik serinin son kitabı Türk Dünyası İçin İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabı, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde fiilimsiler, dolaylı-dolaysız cümleler ve anlatım bozukluğu konularını kavrayabilmek için alıştırmalar ve örnek metinler seçilmiştir. Bu kısmın incelemesi konularına göre “eğitim, alışkanlıklar, spor, yer adları, gelenek-görenek, boş zamanlarda yapılan etkinlikler ve kurallar” başlıkları altında toplanacaktır. Ayrıca birinci bölümde dokuz metin ve Türk edebiyatına ait beş şiir kullanılmıştır. Metinlerin içinde bulunan Türk imgeleri araştırılacaktır.

İkinci bölüm İleri Türkçe Seçme Metinler kitabı ise kendi içinde on bir bölüme ayrılmıştır. Bölümler: “Atatürk, Türk Dünyası Ortak Motifleri, Geleneksel Türk Sanatları, Adım Adım Türkiye, Tadım Tadım Türkiye, Rüya Şehir İstanbul, Bilim ve Teknik, Sağlık, Öyküler, Dillerde Nağme Türkçe, Şiirler.” olarak ayrılmıştır. Her bir metnin ardından metinlerde geçen bilinmeyen kelimeler ve deyimlerle ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca metinlerle ilişkili okuma-anlama ve sözlü-yazılı anlatım çalışmaları da eklenmiştir. Bu metinlerde bulunan geleneksel yapı ve Türk imgelerinin nasıl yer aldığı incelenecektir.

Erhan Saka’ya ait “Özledim” şiiri de isim-fiil bakımından zengin olması yönüyle örnek bir metin olarak verilmiştir (Akış, Aslan, 2008: 3). Şiirde Türk edebiyatının sık kullanılan mazmunlarından “avcı-ceylan” ve Leyla ile Mecnun hikâyesine gönderme yapılmaktadır.

Bekir Sıtkı Erdoğan’ın “Kışlada Bahar” (A.e., s.24),Mahmut Nacar’ın “Gülizar” (A.e., s.37) ve “Bilmek İstiyorum” (A.e., s.34), Zafer Yazıcı’nın “Herkes” (A.e., s.48) başlıklı metinleri kullanılan diğer sanatsal metinlerdir.

“Anne ve Çocuk” başlıklı metinde (A.e., s.39) bir çocuğun nasıl büyüdüğü ve annenin yaptığı fedakarlıklar anlatılmaktadır. Anne, korumacı ve çok ilgili; çocuk ise kıymet bilmez ve şımarıktır. Metne göre anne, ölene kadar çocuğuyla sıkı ilişki içindedir. Fakat çocuk kafasına buyruk yaşar. Annenin sözünü dinlemek istemez. Zamanı gelip anne vefat ettiğinde de yaptıklarına pişman olur.

“Çocuğuma” başlıklı metinde (A.e., s.45) bir annenin çocuğuyla geçirdiği vakitleri daha da güzelleştirmek için yapması gerekenleri görmekteyiz. Ülkemizde çoğu annenin yaptığı hataları anlatan metin, bir çocuk yetiştirirken onlara nasıl davranmamız gerektiğini anlatmaktadır. Annenin “... *çamaşırları yıkamaktan vazgeçip seninle parkta oynamaya gideceğim*” cümlesi, çocuğuna çok zaman ayırmak yerine ev işleriyle meşgul olan bir kadın profilini göstermektedir. Metnin başka bir bölümünde, “...*büyüdüğünde ne olacağın hakkında hiç canını sıkmayacağım.*” cümlesi yer almaktadır. Anne-babaların çocuklarının geleceği konusunda ne kadar yönlendirici olduğunu göstermektedir. “... *bana yardım etmene izin vereceğim ve tepende dikilip düzeltmeye çalışmayacağım.*” cümlesinde müdahaleci bir anne davranışı eleştirilmiştir.

Eğitimle ilgili kısımların bulunduğu alıştırmalarda geçen “*Sınavı kazanmak istiyorsan çok çalışmalısın.*” (A.e., s.49), “*Biricik arzumuz bu yılki sınavı kazanmak ve iyi bir bölüme girmemizdir.*”(A.e., s.57) gibi cümleler üniversite sınavını kazanmanın zorluğunu ve iyi bir bölüme yerleşmenin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde uyulması gereken kurallardan bahsedilen kısımlar: hız sınırını aşmamak (A.e., s.49), emniyet kemeri takmak, araç kullanırken cep telefonu kullanmamak (A.e., s.50), çimlere basmamak (A.e., s.51), otobüse binerken bilet almak (A.e., s.53), binaya girerken ayakkabılarımızı temizlemektir (A.e., s.54). Türk geleneklerine göre insanlar ayakkabı ile eve girmemektedir fakat alıştırmada binaya girerken bile ayakkabının pis olmasına özen göstermek temizliğe ne kadar önem verdiğimizi göstermektedir.

Boş zamanlarda yapılacak etkinliklerden bazıları ise şunlardır: tiyatroya ve konsere gitmek (A.e., s.8), balık tutmak (A.e., s.9), akşam yemeği için restorana gitmek (A.e., s.11), sinemaya gitmek (A.e., s.44, 49).

İsimleri geçen yer adları: Antalya (A.e., s.10, 22), Kütahya (A.e., s.12), Yeşilköy (A.e., s.21), İstanbul (A.e., s.23, 41, 54), Çanakkale (A.e., s.28), Ankara (A.e., s.30, 42, 43), Sultanahmet (A.e., s.32), Almanya (A.e., s.44), Bodrum (A.e., s.54).

Sporla ilgili alıştırmalar: futbol (A.e., s.1, 6), basketbol (A.e., s.10, 54).

Gelenek-göreneklerimizin yer aldığı alıştırmalar: büyüklerimize karşı saygılı olmak (A.e., s.4), yeni taşınan komşuya ziyarete gitmek (A.e., s.8), bayramda el öpmek (A.e., s.21), yemekten sonra tatlı yemek (A.e., s.23).

Alışkanlıkların yer aldığı alıştırmalar: kitap okuma (A.e., s.6, 50), şiir okuma (A.e., s.7), içki ve sigaranın zararları (A.e., s.7, 50, 51), spor yapma (A.e., s.51).

Kitabın ikinci bölümünün ilk kısmı, Atatürk'ün fikirleri ve ülkemiz için yaptıklarını anlatmaya ayrılmıştır. İlk metin Atatürk'ün halka seslendiği “Onuncu Yıl Nutku’dur.” (A.e., s.65). Nutuk, cumhuriyetimizin kuruluşunun onuncu yılını kutlarken Atatürk'ün Türk milletine seslenişini içerir. Kurtuluş Savaşı’ndan bu yana verilen mücadelede, milletin büyük zafer kazandığı ve ilerlemek için daha çok çalışmamız gerektiğini anlatan bu metin, Türk tarihi ve Türk milletinin karakterinin anlatıldığı önemli bir metindir. Bu metin, Türkçe öğrenenlere bilgi vermesi açısından oldukça önemli bir örnektir.

“Atatürk’ümüz” başlıklı metin (A.e., s.67), Atatürk'ün ölümünün üzerine yazılmıştır. “*O kendi vücudu ile beraber kaybolacak fâni bir milletin değil, kendi manasıyla beraber yaşayacak ebedi bir milletin kurtarıcısıdır.*” sözleriyle Peyami Safa, Atatürk ölse de onun Türk milleti için yaptıkları ve millete aşıladığı ilerici fikirlerin her zaman yaşayacağını söylemektedir. Atatürk'ün ölümü ardından duyulan derin acıyı ve ona verilen kıymeti anlatan bir metindir.

“Atatürk’ü Anarken” başlıklı metin (A.e., s.69), Atatürk’ün ölümünün yirminci yıl dönümde kaleme alınmış bir metindir. Metinde, Atatürk’ün önemli cümlelerine yer verilmiştir. Bunun dışında onun öğretmen kimliğine değinilmiş ve eğitime ne kadar önem verdiği anlatılmıştır.

Türk milletinin kimliğini anlamak için onun tarihini ve bilhassa Atatürk’ün milletimiz için neler yaptığını iyi öğrenmek gerekmektedir. Gerçek Türk imajının oluşumu için bu metinler önemli ipuçları içermektedir.

Kitabın ikinci bölümünün ikinci kısmı, “Türk Dünyası Ortak Motifleri” başlığı altında toplanan on iki metinden oluşmaktadır. Burada yer alan metinler Türk tarihi ve Türk edebiyatı hakkında bilgi veren önemli metinlerdir. Sadece Türkiye Türklerini değil tüm Türk Dünyasının ortak malı olarak kabul edilen metinlerdir.

Bu bölümdeki ilk metin, Prof. Dr. Muharrem Ergin’e ait Türk Dünyası için muazzam bir öneme sahip Orhun Abideleri yazısıdır. “Orhun Abideleri” başlıklı metinde (A.e., s.73), abidelerin nerede olduğu ve Türk milleti için neden bu kadar kıymetli olduğu açıklanmıştır. Abidelerden; Türk adının ilk defa geçtiği, Türk kültürünü ve yaşayışını anlattığı, milliyetçiliğin temeli ve ilk edebi eserimiz olarak bahsedilmiştir. Metindeki bakış açısına göre dünyadaki tüm Türkler ayrılmaksızın bir tutulmuştur.

“Oğuz Kağan Destanı” başlıklı metin (A.e., s.74), Hun Türklerine ait Oğuz Kağan Destanı’ndan alınmış hikâyelerden oluşur. Oğuz Kağan’ın ne kadar iyi bir lider olduğu, askeri başarıları ve fethettiği yerlerde yeni Türk boylarını yerleştirmesini anlatır. Metinde “gök tüylü ve gök yeleli erkek kurt” la karşılaşan kağan sefere birlikte gider. Türk mitolojisinde ve Türk destanlarında önemli bir yere sahip olan bozkurt motifi bu metinde de görülmektedir.

“Geleneksel Sporumuz Cirit” başlıklı metinde (A.e., s.76), Orta Asya’da başlayıp Anadolu’ya kadar gelen, hatta Avrupa, Arabistan gibi ülkelere yayılan geleneksel ata sporumuz cirit tanıtılmaktadır. Metinde ciritin tarihi, nasıl oynanması gerektiği, hangi ülkelere yayıldığı ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. At üstünde oynanan ve savaş taktiklerini de içeren bu oyun Osmanlı Devleti zamanında bir süre

yasaklansa da yüzyıllardır sevilerek oynanan ve izlenen bir oyundur. Günümüzde cirit sporuna ilgi azalsa da düğünlerde, bayramlarda ve özel günlerde Anadolu'nun birçok şehrinde cirit hala oynanmaktadır.

Ciritle ilgili bilginin verildiği bu metnin sonunda at ile ilgili dilimizdeki atasözleri ve deyimlerden bazıları verilmiştir (A.e., s.79). Türk kültüründe çok önemli bir yere sahip olan at, dilimize yerleşmiş birçok özlü sözde karşımıza çıkar.

“Yağlı Güreşlerimiz” başlıklı metin (A.e., s.80), Türk kültürünün önemli geleneksel sporlarından yağlı güreş hakkında ayrıntılı bilgi içermektedir. Metinde Kırkpınar güreşlerinin nereden çıktığı, pehlivan sözünün kökeni ve ne amaçla kullanıldığı, nerelerde ve nasıl oynandığı, güreş kuralları ve güreş sporu için önemli bazı terimler açıklanmıştır. Güreşler, cuma günü Selimiye Camisi'nde okutulan mevlitten sonra Sarayıçi'ne gidilerek cazgırın duası ile başlar. Halkı güreşe davet etmek için “kırmızı dipli mum” yakılarak kahvelere bırakılır (A.e., s.81). Birçok ritüeli bulunan geleneksel sporumuz ramazanlarda, düğünlerde, hayır kurumları için müsabaka olarak gerçekleştirilir. Ülkemizde önemli bir yere sahip güreş sporu, dünyada da önemli spor dallarındandır. Yağlı güreş geçmişi olan Türk milleti, uluslararası alanda önemli başarılarla sahip sporcular yetiştirmiştir.

Metinle ilgili alıştırmaların son bölümünde (A.e., s.84) yiğitlik, pehlivan ve güreşle ilgili atasözü ve deyimlere yer verilmiştir.

M. Şakir Ülkütaşır'ın bir yazısından düzenlenen “Nasrettin Hoca” başlıklı metinde (A.e., s.85), Türk edebiyatının çok önemli kişilerinden biri olan ve fıkralarıyla tanınan Nasrettin Hoca ile ilgili bilgi verilmiştir. Hayatı, ölümü ve türbesi, tüm dünya tarafından tanınıp sevilen bir kişilik olmasından bahsedilmiştir. Bir halk düşünürü ve âlim olan Nasrettin Hoca'ya atfedilen tüm fıkralar aslında onun değildir. Metinde, tarihi araştırmalara göre toplamda 76 fıkrasının bulunduğu bilgisi verilmiştir. Fıkraları; Fransızca, Almanca, İngilizce, Rusça, İtalyanca, Macarca, Bulgarca ve Yunanca gibi dillere çevrilen Nasrettin Hoca'ya ait bilgilerin kitapta yer alması Türk kültürünü tanıtmak için iyi bir örnek olmuştur.

Nasrettin Hoca'yı tanıtan metnin hemen ardından, onun fıkralarından birkaç örneğe yer verilmiştir: “Parayı Veren Dündüğü Çalar, İnanmazsan Ölçersin, Yeni Heybe” (A.e., s.90), “Tövbe Bir Daha İşine Karışmam, Tabut, Kavuk Merdivenden Yuvarlandı”(A.e.,s.91), “ Ne Zaman Öleceğimi de Söyle” (A.e., s.92). Bu metinlerin dışında deyimleşen Nasrettin Hoca fıkralarından “Yorgan Gitti, Kavga Bitti” (A.e., s.93), “Ye Kürküm Ye” (A.e., s.94), “Allah Taksimi” (A.e., s.96) fıkraları örnek verilerek metinlerle ilgili okuma-anlama ve doğru-yanlış soruları verilmiştir.

“Hıdrellez” başlıklı metin (A.e., s.98), Türk geleneklerinde çok önemli bir yere sahip olan Hıdrellez Bayramı'nı anlatmıştır. İslam inancında ölümsüz olduğuna inanılan Hızır ile İlyas peygamberlerin bulunduğu gün olarak kabul edilen 6 Mayıs, bahar bayramıdır. Metinde, Hıdrellez Bayramı'nda yapılan törenler, Hristiyan inancındaki Noel Baba'yla benzerlikleri ve Hıdrellez'in Türk Dünyası için öneminden bahsedilmiştir.

Hıdrellez zamanı insanlar gül dalına keselerle bozuk para asar, genç kızlar ise kismetleri açılsın diye gül fidanının altına kendilerine ait yüzük, küpe, kolye gibi eşyalarını bırakırlar. İnanişâ göre Hızır ve İlyas peygamberler mutlaka gelecek ve dilekleri gerçekleştirecektir. Bahar bayramı olarak kutlanan bu günde insanlar piknik sepetlerini alıp pikniğe giderler. Müzik ve eğlencelerle kutlanan bu günde dolmalar, sarmalar yapılıp helva kavurulur. Ayrıca renk renk boyanmış yumurtalar da pikniğe getirilirdi. Bu özel gün, Hristiyanlıktaki Paskalya'da yapılan etkinliklere benzer özellik taşımaktadır.

Bu bayram sadece Türkiye'de değil “... *Türkistan'dan Balkanlara, Orta Doğu'dan Kafkaslar'a kadar uzanan Türk kültür coğrafyasında bahar bayramı olarak kutlanmaktadır.*” (A.e., s.99).

“Leyla ile Mecnun” başlıklı metin (A.e., s.101), Leyla ve Kays'ın aşk hikâyesini özetlemektedir. Hikâye, Arap asıllı olmasına rağmen Türk edebiyatında önemli şairler tarafından kaleme alınmış ve Türk edebiyatının en sevilen eserlerinden biri olmuştur. Önemli ve varlıklı ailelerin çocukları olan Leyla ve Kays, okul sıralarında birbirini tanımış ve birlikte büyümüşlerdir. Büyüdükçe birbirine derin bir aşk besleyemeye başlamışlardır. Fakat haklarında çıkan dedikodu yüzünden

Leyla'nın ailesi Leyla'yı okuldan almış ve iki aşığı birbirinden ayırmıştır. Bu olay üzerine Kays'a "aşk delisi" anlamına gelen Mecnun lakabı verilmiştir. Mecnun Leyla'ya kavuşamadığı için çöllere düşer ve aklını yitirir. Hikâyenin sonunda kavuşamayan sevgililer aşk şehidi olarak can verir.

Türk edebiyatında önemli yere sahip olan aşk hikâyelerinin çoğu birbirini çok seven ve bir türlü kavuşamayan âşıklarla doludur. Âşıklar hiç mutlu olamaz ve ancak ölerək öbür dünyada kavuşurlar. Hikâyelerin temelinde romantizm ve acı vardır. Bu hikâyeler, Türk halkının yaşayışını ve aşka bakış açısını yansıtan edebiyat geleneğinin birer parçasıdır.

"Türk Hamamları" başlıklı metin (A.e., s.106), Anadolu'da ve Türk kültüründe hamamın yerini anlatmaktadır. Metin hamamın tarihi ile başlar. Anadolu'da bilinen en eski hamam 12. yüzyıl başlarında yapıldığı düşünülen Artuklular zamanına aittir. Hamam asıl değerini Osmanlı Devleti zamanında görmüştür. Özellikle İstanbul'da üç yüze yakın hamam bulunmaktadır. Metinde, günümüzde kullanılan büyük ve önemli hamamların bilgisi ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Ayrıca hamamda hangi malzemelerin kullanılacağından da bahsedilmiştir: "*Havlu, şampuan, sabun, takunya, örme sabun bezi, bakır tas ve kıldan bir kese.*" (A.e., s.108). Bu bilgilerle farklı kültürlerin insanları hamamda yıkanmanın nasıl bir şey olduğunu merak edebilir.

Hamam kültürü anlatılırken Osmanlı'da önemli bir meslek dalı olan "tellak" ile ilgili de ayrıntılı bilgi verilmiştir. Usta-çırak ilişkisiyle yetiştirilen tellaklar, hamama gelen müşterilerle ilgilenip onları keseleyip yıkayan kişilere denir.

Günümüz koşullarından hamama duyulan ilgi azalsa da hala hamam kültürü yaşamaktadır. Özellikle ülkemize gelen turistler tarafından merak edilmektedir.

"Kerem ile Hamlet" metninde (A.e., s.111), Türk halk edebiyatının sözlü gelenek ürünlerinden Kerem ile Aslı hikâyesiyle Shakespeare'e ait Romeo ve Juliet ile Hamlet oyunları karşılaştırılmıştır.

Kerem de Romeo da sevdiği kızlara kavuşamayan ve aşk ızdırabı içinde can veren kişilerdir. Yaşadıkları aşk bakımında ne kadar birbirine benzese de metinde

asıl vurgulanan Hamlet ile arasındaki benzerliktir. Hamlet'in mezar sahnesi ve kurukafa ile karşılaşp konuştuğu bölümlerin çok benzeri Aslı ile Kerem hikâyesinde yer almaktadır. Kerem'in âşıklık geleneği içinde, sazı ile şiir söyleyip kurukafayla konuşması ve ölümün felsefesini yapması iki eser arasında benzerlik sağlamaktadır.

Metne göre, Doğu edebiyatında kurukafa motifi çok kullanılmıştır (A.e., s.114). Aynı şekilde Pir Sultan Abdal'ın da eserinde kurukafa ile konuşma sahnesi bulunur.

Bu örneklerden yola çıkarak metnin yazarı, Shakespeare'in dünyaca ünlü Hamlet'inin Doğu edebiyatından esinlenerek yazıldığını iddia etmektedir. Yazar, Türk halk edebiyatının önemli hikâyelerinden biri olan Kerem ile Aslı'nın da gerçek sahibinin bilinmemesinin, edebiyatımız için büyük bir kayıp olduğundan bahsediyor.

Bu metinle, Kerem ile Aslı hikâyesini ilk kez duyan Türkçe öğrenen yabancılar, dünyaca bilinen eserlerden Hamlet ile ilişkili olan halk hikâyemiz hakkında yeni bilgiler edineceklerdir. Türk edebiyatının ve kültürünün zenginliğini kanıtlayan bu metin iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Kitabın üçüncü kısmı geleneksel Türk el sanatlarına ayrılmıştır. Türk kültüründe güzel sanatlar Batı kadar gelişme gösteremese de özellikle Selçuklu ve Osmanlı Devleti zamanında farklı alanlarda kendini göstermiştir.

Bu kısım "Geleneksel Türk Sanatları" başlığını taşımaktadır (A.e., s.116). "Ebru, cilt sanatı, minyatür, hat, çini, tezhip, taş işlemeciliği, ahşap işleme ve sedef, cam işçiliği" alt başlıklarıyla (A.e., s.116, 121) bu sanat dalları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Metinde, bu sanat dallarının tarihi gelişimi, hangi alanlarda kullanıldıkları ve nasıl yapıldıkları gibi bilgiler anlatılmıştır. Ayrıca günümüzde nerelerde ve ne şekilde devam ettiğinden de bahsedilmiştir. Günümüzde hala örneklerini gördüğümüz eserler, tarihin bir yansımasıdır. Türk kültürünü ve zevkini yansıtan eserler farklı kültürler tarafından da ilgi görmektedir. Tezhip, hat sanatı, minyatür gibi bazı sanat dallarına eski ilgi azalsa da ebru, çinicilik, cam işçiliği gibi dallar hala yaşamaktadır.

“Kilimlerimizin Anlattığı Medeniyet” başlıklı metinde (A.e., s.123), Anadolu’da dokunan kilimlerden bahsedilmektedir. Metinde, İran halıları kadar meşhur olan kilim ve halılarımız tanıtılmış ve Türk kültürünün halılara nasıl yansıtıldığı örneklendirilmiştir. Kilimleri dokuyan Anadolu insanı, her bir ilmeğe içindeki duyguları yansıtır. Genç kızlar halıya sevdalarını dokur. Bu yüzden kilimlerimizde en çok kullanılan renk kırmızıdır. Ayrıca savaşlarla acı çeken, yoksulluk gören köylü için şehit kanını temsil eder.

“Çok Eski Bir Halk Sanatımız: Yazma” başlıklı metinde (A.e., s.126) çit, yemeni, çember, çevre gibi yöresel isimler alan yazmayla ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir. Türk kültürünün önemli el sanatlarından biri olan yazma kumaş üzerine kalıplarla desen basma anlamına gelmektedir. Yörelere göre yazma çeşitleri değişmektedir. Ayrıca yaşa ve sosyal duruma göre çeşit çeşit yazma kullanılmaktadır.

İstanbul, Kalamış’ta bulunan Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun kurmuş olduğu yazma atölyesi günümüzde oğlu Mehmet Eyüboğlu tarafında hala kullanılmaktadır. Babasının mirasını devam ettiren sanatçı yılın belli günlerinde sergi açmaktadır. Metinde, bilmeyenler için yazmanın nasıl yapıldığı anlatılarak okuyucuya bilgi verilmiştir.

“Çeşmibülbülün Esrarı” başlıklı metinde (A.e., s.130), cam sanatının özgün tekniklerinden biri olan Çeşmibülbül anlatılmıştır. Çeşmibülbül, bülbülün gözü anlamına gelir. Türk edebiyatında ve sanatında çok yer bulan bülbül kuşu bu sanata adını vermiştir. Venedik’ten Türk kültürüne geçen bu sanat dalı, Beykoz’daki cam atölyelerinde yapılmaya başlanmıştır. Türkiye’nin ünlü cam üreten firmalarından Paşabahçe’nin ustaları tarafından günümüzde devam ettirilmektedir. Çok zahmetli bir yapımı olan ve yetenek isteyen bir alandır. Metnin diğer yarısında sanatın incelikleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu teknik Venedik’te başlamasına rağmen Türk sanatçıları tarafından geliştirilmiş ve ustaca eserler meydana getirilmiştir.

“Düş Motifleri Yorganlar” başlıklı metin (A.e., s.134), yorgancılık zanaatı hakkında yazılmıştır. Desen desen hazırlanan yorganlar pamuk veya yün kullanılarak yapılmaktadır. Günümüzde nevresim ve elyafların çıkmasıyla yorgancılığın eskisi

gibi ilgi görmediği ve bu zanaatın yok olmaya başladığından yakınılmaktadır. Ünlü yorgan ustalarıyla yapılan konuşmalara yer verilmiş ve yorganları nasıl hazırladıkları anlatılmıştır. Türk kültürünü yansıtan yorganlar, özel dikimlerle dünyanın birçok yerine gönderilmekte ve önemli devlet adamları, Arap şeyhleri ya da ünlü insanlar tarafından talep görmektedir. Metinle ilgili çalışmalar kısmında yorganla ilgili dilimizde bulunan atasözü ve deyimlere yer verilmiştir. Bu sözlerle yorganın, kültürümüzde önemli bir yere sahip olduğunu anlayabiliriz.

Geleneksel Türk halk tiyatrosunun türlerinin anlatıldığı “Karagöz-Kukla-Meddah” metni (A.e., s.138), geçmişte bu sanat dalının nasıl olduğunu aktarır. Metinde, türler üç başlık altında işlenmiştir. Karagöz metninde, oyunun bölümleri, oyuncunun kabiliyeti, ne zaman ve nerelerde oynatıldığı anlatılmıştır. Tek kişilik bir oyun olan Karagöz, “tasvir” denilen hayvan derisinden yapılmış bir perdenin arkasından kukla oynatılarak yapılır. Bütün kuklaları oynatan oyuncu, şive taklitleri ve hazırcıvaplığıyla yeteneğini gösterir. Karagöz, şehzade sünnetlerinde, ramazanlarda, bayramlarda, özel kutlamalarda oynatılırdı. Türk sanatları içinde en çok bilinen ve sevilen dallardan biridir. Kökeni ile ilgili çeşitli rivayetler bulunsada Orta Asya’dan göçlerle Anadolu’ya geldiği düşünülmektedir.

Meddahlık ise günümüzde stand-up olarak bilinen gösteriye benzer. Tek bir kişinin hiçbir dekor ya da sahneye ihtiyacı olmadan hikâyeler ve günlük yaşamdan olaylar anlattığı türdür. Sözlü edebiyatın bir parçası olan halk hikâyeleri, efsaneler, masallar meddahlık geleneği ile can bulmuştur.

Orta Asya’da “Korkolçak, Çadır Hayal” olarak bilinen (A.e., s.140) kukla oyununun baş kişileri İbiş ve İhtiyardır. 19. yy. sonlarında önemini kaybetmeye başlamıştır. Günümüzde birkaç sanatçı bu sanatı yaşatmaya çalışmaktadır.

“Mahya” metninde (A.e., s.143), Türk-İslam kültürünün bir göstergesi olan mahya sanatının incelikleri anlatılmaktadır. Osmanlı döneminde -en az iki minareli büyük camilerde- ışıktan süsleme yapma sanatına mahya denir. Büyük camiler İstanbul ve Edirne’de bulunduğu için mahya daha çok buralarda ön plandadır. Ramazanlarda, minareler arasına ip gererek kandillerle yazılar ya da şekiller asılırdı. Mahya emek isteyen zor bir sanattır. Özellikle soğuk havalara denk gelen

ramazanlarda, mahya ustaları kandiller sönmeden ipleri bağlamak zorundadır. Günümüzde hala Sultanahmet, Süleymaniye, Selimiye gibi camilerde ramazan ayı boyunca insanların dinî duygularına seslenen yazılar asılmaktadır. Fakat elektrikli lambaların kullanılmasıyla iş daha kolay hale gelmiştir. Mahyacılık da önemini kaybetmeye başlamıştır.

Kitabın dördüncü kısmı, Adım Adım Türkiye başlığını almıştır. Bu kısımda Türkiye'nin farklı bölgelerini tanıtan metin yer almaktadır. Şehirleri tanıtırken o bölgenin en çok öne çıkan yönüne dikkat çekilmiştir.

Türk kültürünün, Mevlevîlik inancının ve tasavvuf edebiyatının en önemli isimlerinden Mevlânâ'nın biyografisinin bulunduğu "Mevlânâ Celaleddin-i Rumi" başlıklı metin (A.e., s.147) oldukça dikkat çekicidir. Belh'te doğan Mevlânâ hayatının ilerleyen dönemlerinde Konya'ya gelerek buraya yerleşir. Konya'nın simgesi olan Mevlânâ sadece İslam inancı ve Türk edebiyatı'nda değil tüm dünya tarafından bilinen, ilgi gören bir kişidir. Metinde Şems-i Tebrizî ile ilişkisinden ve mesneviyi yazmasından da bahsedilmektedir.

Metnin son kısmında Mevlânâ'nın öğretileri bir kısma ile anlatılmıştır. Böylece Mevlevîlik geleneklerinden bahsedilmiştir.

Bu metnin hemen ardından "Kavuşmanın Günü Şeb-i Arus" başlıklı metinle (A.e., s.147) Mevlânâ'nın ölüm gününün anısına yapılan törenler anlatılmıştır. Her yıl 17 Aralık'ta "Şeb-i Arus" kavuşma gecesi yapılır. Mevlânâ'ya göre ölüm, aşığın maşuğa kavuştuğu gündür. Bu anma törenine Mevlevî dervişleri olan semazenler de katılarak sema gösterileri yaparlar.

"Peygamberler Şehri Şanlıurfa" metni (A.e., s.156), tarihi yapısıyla ülkemizin dikkat çeken şehirlerinden Şanlıurfa'nın anlatıldığı bir metindir. Kur'an ayetlerinde adı geçen Hz. Nuh, Hz. Âdem, Hz. İbrahim gibi birçok peygamberin bu şehirde kıssaları bulunmaktadır. Bu yüzden Şanlıurfa'ya efsaneler şehri de denmektedir. Mimari yapısı, çarşı ve pazarlarıyla da meşhur olan şehir adeta eskiyle yeninin bir birleşimidir. Metinde tarihi handan Kazzaz Pazarı'na birçok alışveriş mekânı anlatılmıştır. Bu çarşılarda, terziler tarafından dikilen kıyafetler, kilim, halı, keçe,

kürk, acı biber isot, bakır kaplar satılmaktadır. Ayrıca her derde şifa bitkiler ve usta kuyumcuların elinden çıkmış takılar satılmaktadır.

Şehirde Roma döneminden kalma tarihi eserler, Ulu Cami ve İslam dünyasının ilk üniversitesi olan medrese, Balıklı Göl, Harran evleri gibi gezilmesi gereken yerler hakkında tavsiyeler verilmiştir.

Urfa ayrıca yemekleri ve sıra geceleriyle ünlü olan şehrimizdir. Sıra gecelerinin nasıl yapıldığı ve neler yendiği ayrıntılarla anlatılmıştır. Yöresel türkülerle şenlenen gecede oyunlar oynanır ve bölgenin meşhur yemekleri ikram edilir. Her şey usulüne uygun şekilde yapılmalıdır. Gecenin başında “mırra” denilen acı kahve ikram edilir. Hemen ardından çay verilir. Sıra gecelerinin en önemli yemeği çiğköftedir. Çiğköftenin yanına ayran, bostana, cacık, koruk salatası, çoban salatası gibi yiyecek ve içecekler sunulur.

Asıl adı Urfa olan şehir, başındaki “Şanlı” unvanını Kurtuluş Savaşı’nda Fransız işgaline karşı gösterdiği cesur savunmasından dolayı kazanmıştır. TBMM tarafından armağan edilen bu unvandan sonra şehrin adı Şanlıurfa olarak kullanılmaktadır.

Ülkemizin turistik şehirlerinden biri olan Şanlıurfa tarihi dokusu ve kendine has gelenekleriyle oldukça dikkat çekicidir. Metni okuyan için güzel bir rehber olan metin, şehrin geleneksel yapısını başarılı bir şekilde yansıtmıştır.

“Yıldırım Beyazıt’ın Adağı: Bursa Ulu Cami” başlıklı metinde (A.e., s.163), Osmanlı başkentlerinden biri olan Bursa şehri ile ilgili bilgi verilmektedir. Bursa hanların, hamamların, kapalı çarşıların ve eski camilerin bulunduğu bir şehir olarak anlatılmıştır. Ünlü seyyah Evliya Çelebi’nin söylediği “*Mekke, Medine, Kudüs ve Şam’dan sonra beşinci makam sayıldığı*” (A.e., s.163) Ulu Cami şehrin sembolüdür. Bunun dışında Uludağ’dan da bahsedilmiştir. Günümüzde ülkemizin en gözde kayak merkezlerinden olan Uludağ, kayak sporcuları ve turistler tarafından ilgi görmektedir.

Metnin ilerleyen kısımlarında Ulu Cami’nin nasıl yapıldığı ve mimarisi hakkında ayrıntılı bilgi yer alır.

“İshak Paşa Sarayı” başlıklı metinde (A.e., s.167) hem saraydan hem de Ağrı Dağ’ından bahsedilmiştir. Efsanelerin dağı olan Ağrı, Türkiye’nin en yüksek dağlarından biridir. Bir rivayete göre zirveye çıkan taşlaşmaktadır.

İshak Paşa Sarayı yapıldığında sultanları kışkandıracak kadar ihtişamlıdır. Fakat günümüzde yenileşme çalışmalarıyla dış cephesi orijinallliğini kaybetmiştir. Türk-İslam kültürünün yansıması olan eser, günümüzde yeterli ilgiyi görememiştir. Tarihi eserlere gereken kıymetin verilmediğini gösteren metin, Türk imajı için olumsuz bir izlenim oluşturmaktadır.

“Safranbolu Evleri” başlıklı metinde (A.e., s.170) Candaroğulları Beyliği’nden kalan, ilk Anadolu Türk mimarisi örnekleri olan Safranbolu evleri anlatılmıştır. Evlerin mimarisinde geyik boynuzu kullanılmaktadır. Metinde bununla ilgili bir efsaneden bahsedilmektedir.

Efsaneye göre derviş ve geyiği birlikte mutluca yaşarken kötü niyetli komşuları geyiği kıskanıp öldürmüşler. Bunu duyan derviş üzüntüsünden hasta olmuş ve ölmeden önce beddua etmiş. “*Dilerim yaptığınız evler yıkılsın.*” diyen dervişin bedduası tutmuş ve yeni yapılan tüm evler daha yapım aşamasındayken yıkılmış.

Türk halk hikâyelerinde ya da efsanelerinde ermiş, derviş tipi çok fazla karşımıza çıkar. Halk genellikle dervişlerden çekinir. Çünkü erenlerin, dervişlerin duası da bedduası da tutar. Efsanede de görüldüğü gibi ev yapamayan köylü af için evlerine geyik boynuzu asarak dervişini onurlandırmaktadır. Metinle ilgili çalışmaların sonunda kötülükle ilgili atasözleri verilmiştir.

“Sivas Kangal Çoban Köpeği” başlıklı metinde (A.e., s.174) ülkemize has cinsiyle dünyada önemli bir yere sahip kangal köpekleriyle ilgili bilgi verilmiştir. Kangal cinsi köpeklerin karakteristik özelliklerinin anlatıldığı metinde cinsin kökeniyle ilgili rivayetlerden de bahsedilmiştir. Kangallarıyla meşhur Sivas ilinden bahsedilmemiştir. Sadakatiyle, gücüyle kurtlara meydan okuyan köpek, Anadolu’da özellikle sürüleri koruması için yetiştirilmektedir. Metnin son kısmında köpeklerle

ilgili atasözü ve deyimler yer almaktadır. Türk milleti için ne kadar önemli bir dost olduğunu dilimize yerleşen özlü sözlerden de anlayabiliriz.

“Van Kedisi” metni (A.e., s.179), Van ilimizin meşhur sembolü Van kedilerini anlatmaktadır. Van kedisi, kedi cinsi içinde özel bir yere sahiptir. Farklı göz renkleri, beyaz uzun tüyleri ve suyu sevip yüzmesi bakımında diğer bütün kedilerden ayrılır. Ülkemizin kıymetli değerlerinden olan bu kedilerin nesli tükenme durumuna gelmiştir. Bu yüzden onları korumak için çalışmalar yapılmalıdır. Metinde bu bilginin verilmesi kendi değerlerimize sahip çıkamadığımızı göstermektedir. Metnin sonundaki çalışmalarda kediyle ilgili atasözü ve deyimlere yer verilmiştir. Bu sözler, kedinin yaşamımızda kıymetli bir yerinin olduğunu gösteren delillerdir.

“Denizli Horozu” başlıklı metin (A.e., s.184), Denizli ilimizin sembolü olan horozun özelliklerini anlatmaktadır. Yerli ırkımız olan Denizli horozu görünüşü ve sesi bakımından çok özeldir. Bu metinlerde, sahip olduğumuz değerler tanıtılmış ve Türklerin hayvan sevgisi olumlu bir imaj oluşturmuştur.

“Türkiye’de Halk Oyunları” başlıklı metinde (A.e., s.187), birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu’ya yerleşen Türklerin, halk oyunları bakımından zengin bir kültürü olduğu anlatılır. Her yöreye ait farklı müzik ve danslarla sergilenen oyunlar ardında mutlaka tarih, coğrafya ve kültür birikimi saklıdır.

Kitabın beşinci kısmı, Tadım Tadım Türkiye başlığını almıştır. Türk mutfağı hakkında bilgi veren bu bölüm, en meşhur yiyecek ve içeceklerimizi içermektedir.

Bu kısmın ilk metni “Türk Mutfak Kültürü” başlıklı metindir (A.e., s.189). Bu metin alt başlıklara ayrılarak yeme-içme kültürüyle ilgili ayrıntılı bilgilere yer vermiştir.

“Beslenme biçimleri kültürel, coğrafi ekonomik ve ekolojik sürece göre şekillenir.” (A.e., s.189). Zengin bir coğrafyaya ve kültüre sahip olan Anadolu’da yemek ve içecek çeşitleri çok fazladır. Türk mutfağı dünyanın en zengin mutfaklarından biridir. Türk mutfağı yöresel ve farklı lezzetlerle dünya mutfağına birçok yeni lezzet katmıştır. Yemekler genellikle tahıl, sebze ve et ağırlıklıdır. Meyve, tatlı ve çerez çeşitleri de boldur.

“Mutfak” alt başlığında yemeklerin yapıldığı ve yenildiği oda mutfak anlatılmıştır. Günümüzde mutfağı küçük olan evlerde, yemek odası takımı bulunan salonda da yemek yenmektedir.

“Öğünlerde Yenilen Yiyecek ve İçecekler” (A.e., s.190) alt başlığında öğün sayısı ve bu öğünlerde neler yendiği anlatılmıştır. Osmanlı döneminde kuşluk ve akşam olmak üzere iki öğün yenirken günümüzde; sabah –kahvaltı-, öğle, akşam ve hatta yatsılık öğünleri bulunmaktadır.

Kahvaltıda zeytin, peynir, ekmek, reçel, bal, pekmez, yumurta, sucuk; mevsimine göre domates, salata, biber; içecek olarak da çorba, çay, süt tüketilir. Dünyanın birçok mutfağına göre çok zengin bir kahvaltı sofrası mevcuttur.

Öğle yemeğinde çorba, tencere yemekleri ve salata gibi hafif yiyecekler tüketilir.

Akşam yemeği ise bütün aile bireylerinin masa etrafında toplandığı önemli bir öğün olduğundan çorba, ana yemek, salata, tatlı gibi yiyecekler yer alır.

Uzun kış gecelerinde, akşam yemeğinin üstüne kuruyemiş, meyve ve çerezin tüketildiği yatsılık öğününde de atıştırmalık bir şeyler yenilir.

“Belirli Zamanlara Özgü Yiyecek-İçecek” alt başlığında (A.e., s.191) nişan, düğün, sünnet, ölüm, dini bayramlar, ramazan ayı gibi özel zamanlarda imcece usulü yapılan yemeklerden bahsedilmiştir. Yemeklerin dışında doğum, düğün ve cenaze evinde uygulanan törenler de anlatılmıştır.

Doğum yapan kadının ziyaretine gidenler yemekler yapar ya da süt, yoğurt, bisküvi gibi yiyecekler alıp götürür. Loğusa evinde misafirlere loğusa şerbeti ikram edilir.

Düğünlerde et yemekleri, pilav, kuru fasulye, nohut, hoşaf gibi yiyecekler hazırlanır. Tatlı olarak da helva, zerde, sütlaç ya da baklava tercih edilir.

Cenaze yemeklerinde ise gelen misafirler pilav, sebze yemekleri getirir. Cenaze evinde yemek pişirilmez. Sadece ölünün arkasından un helvası kavurulur. Ölen kişinin 3., 7., 40. ve 52. gününde mevlit okutularak yemekler dağıtılır.

Hem yemek kültürünü hem de önemli ve zor günlerde birlikte olma, ihtiyacı olana yardım etme geleneği yardımsever bir millet olan Türklerin karakteristik özelliğini ortaya çıkarmaktadır.

“Kahve Töresi” alt başlığında (A.e., s.193) kahvenin çeşitleri ve usulleriyle ilgili gelenekten bahsedilmiştir. Bu usuller, kahveyle ilgili özlü sözlerle de desteklenmiştir.

“Ramazan Sofraları” alt başlığında (A.e., s.194) on bir ayın sultanı diye nitelendirilen ramazan ayının geleneksel sofraları anlatılmıştır. İslami inançlarını yerine getirmek için oruç tutan insanlar sahur ve iftar olmak üzere iki öğün yedi.

İftar yemekleri belli bir zamanda, genellikle misafirlerin de olduğu sofralar kurulurdu. Su, zeytin, hurma gibi yiyeceklerle ya da içeceklerle oruç açılırdı. İnsanlar uzun süre aç kaldığı için bir anda çok yemek yemesin diye sofraya atıştırılacak yiyecekler getirilir ve ardından namaza gidilir. Sonra asıl yemek olan etli yemekler ve pilav servis edilir. Ayrıca pastırma da iftar sofralarının vazgeçilmezidir.

Sahur öğününde ise tüm gün oruç tutup aç duracak insanları iyi doyurmak için pilav, makarna ve börek gibi yiyecekler tercih edilir. Susatmayacak yiyeceklerin seçilmesine özen gösterilir. Sahur sofralarının olmazsa olmazı hoşaflardır.

Yemek kültürünün yanında özel gün ve kutlamalardaki geleneklerin de anlatıldığı bu metin, Türklerin yeme-içmeye ne kadar önem verdiğini gösterir. Malzemenin çeşitliliği ve yüzyılların vermiş olduğu kültürel birikim, mutfağımızın bu kadar gelişmesini sağlamıştır. Sadece yemeye değil yedirmeye de kıymet veren Türk kültüründe misafir ağırlamak ve onu doyurmak çok önemlidir.

“Kahve” başlıklı metinde (A.e., s.197) kahvenin ortaya çıkış hikayesi, nasıl tüketildiği ve dünyaya yayılışı anlatılmaktadır. Kahvenin ana vatanı Arap yarımadasıdır. Oradan Osmanlı’ya ardından da Avrupa’ya geçmiştir. Kâşifler

sayesinde kahve çekirdekleri Amerika'ya gitmiştir. Geçmişte ve günümüzde hoş kokusu ve tadıyla çok sevilen, zindelik veren kahvenin Türk kültüründe ayrı bir yeri vardır. Yemeklerin üzerine, bayramlarda, kız istemede ve misafirliklerde ikram edilen bir içecektir. Osmanlı döneminde birçok kahvehane açılmış, edebiyat, müzik ve sohbetlerin merkezi olmuştur. Günümüzdeki kahvehane kültürü değişime uğramıştır ama kahvenin yeri hep ayrıdır. Dilimizdeki “Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır” atasözü kahveye ne kadar önem verildiğinin göstergesidir.

“Nargile” başlıklı metinde (A.e., s.201) Türk kültürü içinde nargilenin yeri anlatılmıştır. Özellikle Osmanlı döneminde Türk kahvehanelerinde birçok insan nargile müdavimi olmuştur. Günümüzde Kasımpaşa, Unkapanı, Tophane gibi semtlerde nargile kültürü yaşatılmaktadır. Arap ve Fars kültürünün etkisiyle yurdumuza gelse de Türkler tarafından çok sevilmiştir. Sigaraya göre zararı daha azdır. Ayrıca metinde, nargilenin nasıl hazırlandığı ve içildiğiyle de ilgili bilgiler verilmiştir.

“Baklava” başlıklı metin (A.e., s.203), Türk mutfağının en sevilen tatlılarından baklavanın tarihini, kökenini, nasıl yapıldığını ve yendiğini anlatmaktadır. Metinde, baklavanın Şam'dan Gaziantep'e oradan da tüm ülkeye yayıldığı söylenmektedir. Baklava özellikle bayramlarda, düğünlerde ve özel kutlamalarda yemeğin üzerine ikram edilir. Osmanlı padişahları orduyu memnun etmek için ramazanlarda baklava yaptırıp gönderirmiş.

Baklava Türkiye dışında da çok bilinen bir tatlı çeşididir. Arap yarımadası, Amerika, Afrika, Yunanistan, Hindistan, Afganistan örneklerden bazılarıdır. Türk baklavasının diğer baklavalardan en büyük farkı hamurunun çok ince açılması ve Antep fıstığının kalitesidir.

“Çiğköfte” başlıklı metin (A.e., s.206), Urfa yöresine ait çiğköftenin nasıl ortaya çıktığını ve yapıldığını anlatmaktadır. Efsaneye göre Hz. İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atıldığı gün, ateş yakmak yasaklanmıştır. Bu yüzden elindeki çiğ etle yemek yapmaya çalışan kadın evdeki malzemelerle eti yoğurarak çiğköfteyi yapmıştır. Güneydoğu başta olmak üzere ülkenin her yerinde yapılan ve sevilerek yenen çiğköfte Türk mutfağının vazgeçilmezlerindendir.

Kitabın altıncı kısmı, Rüya Şehir İstanbul başlığını taşımaktadır. Toplamda on metnin bulunduğu bu kısımda İstanbul'un önemli değerleri ve tarihi eserleri tanıtılmıştır.

“Fatih’in Açıklamalı Vasiyeti” metninde (A.e., s.208), en önemli Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet’in vasiyeti açıklanmıştır. Kişisel servetini, İstanbul’un refahı ve yardıma ihtiyacı olan insanları için vakfa bağışlamıştır. Yoksullara ve şehit ailelerine aşevi yaptırılmış; ihtiyacı olan hastalara doktor, sokakların temizliği ve düzeni için görevliler tutulmuştur. O dönemde sosyal devlet anlayışının en güzel örneğini oluşturan bu vasiyet sayesinde, bilmeyenler Türk milletinin ne kadar hayır sahibi insanlar olduğunu anlayacaktır.

“Ayasofya Efsaneleri” başlıklı metinde (A.e., s.210) Ayasofya Camisi’nin yapılış hikayeleri anlatılır. Üç farklı hikâyeden biri İslam dinine uygun versiyondur. Rivayete göre peygamberimizin tükürüğü ve Mekke toprağı bulunan cami yıkılmaz bir özellik taşır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethettiğinde bu kiliseyi camiye çevirir. Hem Hristiyan dünyası hem de İslam medeniyeti için önemi büyük olan Ayasofya, İstanbul’un gözde tarihi mekânlarından.

“Ayasofya Dile Geldi” metni (A.e., s.213) Ayasofya’yı bir hikâye kahramanı gibi konuşturarak onun düşüncelerini anlatmaktadır. Türk ve İslam kültürüne geçtiği için, gövdesine Mimar Sinan tarafından minare eklendiği için ve padişah türbelerini barındırdığı için çok mutlu olan bir Ayasofya karşımıza çıkar. Peygamberimizin, hakkında müjde verdiği Ayasofya’nın Türk ve İslam kültürü için kıymeti çok büyüktür.

“Gravürlerde İstanbul Kahvehaneleri” başlıklı metinde (A.e., s.218), Osmanlı zamanında özellikle İstanbul’da elçiler, ressamalar ve gezginler gravürlerle dönemin yaşantısını yansıtmışlardır. Metinde dikkat çekilen nokta kahvehane yaşantısıdır.

Günümüzdeki kulüp, dernek yapılarının geçmişteki uzantısı kahvehane kültürüdür. Buralarda müzik yapılır, şiir söylenir, önemli konular tartışılır ve tiyatro gösterileri yapılırdı. Farklı kesimlerin kendine has kahvehane yapıları bulunurdu. Böylelikle kahvehaneler birer toplumsal kuruma dönüştürmüştür. Kahvehaneleri

açma gelenekleri, İstanbul'un ünlü kahvehanelerinin bulunduğu semtler metinde ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.

Günümüzde daha çok emekli olan ya da boş vakti olan erkeklerin gittiği kahvehaneler, kültür etkinliklerinin yapıldığı mekânlar olmaktan çıkmıştır. Nargile içilen, okey ya da kağıt oyunlarının oynandığı yerler haline gelmiştir.

“İlk Uçan İnsan: Hezarfen Ahmet Çelebi” başlıklı metin (A.e., s.222), Ahmet Çelebi'nin Galata Kulesi'nden Üsküdar'a uçuş deneyimini anlatmaktadır. Metinde, Mehmet Çelebi'nin uçağına başta kimse inanmamıştır. Uçuşuna şahit olan halk ve padişah çok şaşırılmış ve hatta Mehmet Çelebi padişah tarafından ödüllendirilmiştir. Fakat nedeni tam olarak bilinmez Mehmet Çelebi Cezayir'e sürgüne gönderilmiştir.

Osmanlı döneminde yapılan bu çalışmaya verilen tepki bilimsel çalışmalara nasıl yaklaşıldığını göstermektedir. Bir dönemden sonra gelenekçi yapımızdan kaynaklanan yeniliğe kapalı olma ve bilimsel çalışmaları desteklememe burada da karşımıza çıkmaktadır.

“İstanbul'da Kayık ve Kayıkçılık” başlıklı metin (A.e., s.226), iki yakası Boğaz'la ayrılan İstanbul'da kayıkçılık mesleğiyle ilgili bilgi vermektedir. Metinde kayıkçıların kıyafeti, alacağı ücret, kayık çeşitleri, edebiyata nasıl konu olduğu hakkında birçok bilgi verilmiştir. Günümüzde, birçok seferin konduğu belediyeye ait büyük yolcu gemileri ile ulaşım sağlanmaktadır. Bu yüzden kayıkçılık mesleği de yok denecek kadar azdır.

“Kuş Köşkleri” başlıklı metinde (A.e., s.232), Osmanlı döneminde başta kuşlar olmak üzere birçok hayvana duyulan sevgi ve ilgi anlatılmaktadır. İnaniş'a göre kuş beslemek, bakmak sevap; kötü davranmak ise günahdır. İstanbul'un ve Anadolu'nun birçok bölgesinde görülen yapılarda kuşların rahatça yaşayabilmeleri için kuş köşkleri yapıldı. Ayrıca Bursa'da Leylek Hastanesi ve Üsküdar'daki Kediler Hastanesinin dünya da eşine rastlamak mümkün değildir (A.e., s.234). Metnin son bölümünde dilimizde bulunan kuşla ilgili atasözü ve deyimlere yer verilmiştir.

Tarih boyunca Türk yaşantısında hayvancılık önemli bir yere sahip olmuştur. Hayvanlarla iç içe yaşayan Türk milleti İşlam inancının da etkisiyle doğaya ve diğerk canlılara saygı duymuş ve yardım etmiştir.

“Mısır Çarşısı” başlıklı metin (A.e., s.237), Mısır Çarşısı’nın tarihi, yapısı ve içindeki dükkanları ile Türk kültüründeki yerini ayrıntılarıyla anlatan bir metindir.

1663 yılında yapımı bitirilen çarşı “L” biçiminde yapılmış altı kapılı büyük bir çarşıdır. Eminönü’ndeki Yeni Cami’nin hemen yakınında yer alır. Mısır’dan gelen ürünler sebebiyle bu ismi almıştır. Çarşının asıl önemi baharatçılar ve aktarlar sayesinde. şıfa veren bitkiler ve aktarların hazırladığı karışımlar birçok derde deva olmaktadır. Günümüzde aktarlar azalmıştır; kuyumcu, kasap, tuhafıye, tatlıcı, parfümeri ve kuruyemişçiler bulunmaktadır. Ayrıca şarküterilerde peynir çeşitleri, sucuk, salam, pastırma, bal, reçel gibi Türk mutfağının sevilen, lezzetli yiyecekleri satılmaktadır.

Hem tarihi dokusu hem de içindeki dükkânlar ve satılan ürünler turistler tarafından dikkat çekmektedir. Mısır Çarşısı, İstanbul’da mutlaka ziyaret edilen ve alışveriş yapılan yerlerdendir.

“Tulumbacılar” başlıklı metin (A.e., s.240), İstanbul itfaiye teşkilatının tarihini anlatan bir metindir. İstanbul evleri deprem korkusuyla ahşaptan yapıldı. Bu da yangın tehlikesini arttıran bir etmendir. Osmanlı döneminde yangının durdurulması için tulumbacılar teşkilatı kurulmuştur. Tulumbacılar özel kıyafetleri, attıkları naralar ve tulumbacı fıkralarıyla ünlü bir meslek dalıdır. Kendine ait geleneğiyle dikkat çeken tulumbacılık edebiyata da konu olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında itfaiye teşkilatı kurulduğunda tulumbacıların görevini devralmışlardır. Günümüzde modern yöntemler ve makinelerle yangınlar söndürölmektedir. Fatih, Saraçhane’de bulunan İtfaiye Müzesi’nde geçmişten bugüne meslekte kullanılan bütün malzemeler sergilenmektedir. Metinle ilgili çalışmalarda yangın ve ateşle ilgili atasözleri ve deyimler verilmiştir (A.e., s.244).

Kitabın yedinci kısmı Bilim ve Teknik başlığını almıştır. Bu bölümde altı metin bulunmaktadır.

“Bir Dâhiyle Konuşmak” başlıklı metinde (A.e., s.245), Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu tanıtılmıştır. Fizik, kimya, matematik ve biyoloji üzerine çalışan ve çözülemeyen birçok problemi çözen Sinanoğlu 26 yaşında Yale Üniversitesinin en genç profesörü unvanını taşımaktadır. “Altın Çocuk” lakaplı Sinanoğlu dünyada bir Türk bilim adamı olarak kendini kanıtlamıştır. Nobel’e iki kere aday gösterilmiştir. Profesörün görüşlerinin ve kişiliğinin yer aldığı metinde eğitimin Türkçe yapılması ve Türk kimliğinin önemine vurgu yapılmıştır.

Sinanoğlu, konuşmasının bir yerinde Türkiye’nin geleceği ile ilgili öngöründe bulunmuştur: Türkiye’yi bir krizin beklediğini, kaynaklarımızı yabancı devletlerin kullanacağını, tarım ve hayvancılığın biteceğini, yeterli üretim olmadığı için ithal ürünlere ihtiyaç olacağını söylemiştir (A.e., s.246). Metnin yazarı bu konuşmaların üstünden çok vakit geçmemesine rağmen bu tahminlerin gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu bilgi Türkiye ile ilgili güçsüz, geri kalmış, ekonomik sıkıntılar çeken bir izlenim yaratmaktadır.

Altıncı kısmın diğer metinleri: “İletişim Araçları” (A.e., s.249), “Klonlama” (A.e., s.252), “İnsansı Robotlar Arkadaş Oldu” (A.e., s.255), “Dünyayı Bekleyen On Büyük Tehlike” (A.e., s.256) ve “Suyun Kulağı Var” (A.e., s.259). Bu metinler dünyada yapılan bilimsel çalışmalar ve teknolojik gelişmelerle ilgili metinlerdir.

Kitabın sekizinci kısmı “Sağlık” başlığını almıştır.

“Yoğurt” başlıklı metin (A.e., s.264), Türk kültürünün en çok sevilen ve tüketilen besinlerinden yoğurdun nasıl yapıldığı, faydaları ve dünyada tanınmasıyla ilgili bilgi vermektedir. Yaşamı uzatan ve birçok hastalığa şifa olan yoğurdun dünya tarafından kullanımı çok eskilere dayanmamaktadır. Orta Asya’dan beri yoğurt mayalayan Türkler yoğurdu çok sevmektedir. Yoğurt dünyada tanınmaya başladıktan sonra üzerinde birçok bilimsel araştırma yapılmıştır. Yoğurt tüm dünyada Türkçe adıyla bilinmektedir.

Bu kısımda sağlıkla ilgili Yoğurt metninden başka üç metin daha yer almaktadır. “Dünyanın En Faydalı İçeceği: Süt” (A.e., s.261), “Sigarayı Bırakmak”

(A.e., s.270), “Küresel Isınma” (A.e., s.272). Bu metinler konuyla ilgili genel bilgiler içermektedir.

Dokuzuncu kısım Öyküler başlığı altında verilmiştir. Bu kısım dört kısa öyküden oluşmaktadır.

“Hapı Yutmak” başlıklı metin (A.e., s.274), Türkçede çok kullanılan hapı yutmak deyiminin hikâyesini anlatmaktadır. Deyimin açıklaması verildikten sonra Osmanlı döneminde geçen olay aktarılmıştır.

Osmanlı padişahlarından IV. Murat döneminde kahve, alkollü içecekler ve uyuşturucu her türlü madde yasaklanmıştır. Padişahın dostlarından birinin uyuşturucu kullandığı için öldürülmesiyle hikâye sonuçlanır. Metinde baskılı bir dönem ve padişahı çok korkan bir arkadaş, Osmanlı döneminde katı bir yönetim olduğunu gösterir.

“İbretlik Hikâyeler” başlığı altında (A.e., s.284) birçok kısa hikâye anlatılmıştır. Bu hikâyelerden Türk kültüründen izler taşıyan metinler incelenmiştir.

“Biz Seni Uyanık Bilirdik” hikâyesi (A.e., s.285) Osmanlı padişahlarından Kanunî Sultan Süleyman döneminde geçen bir olayı anlatır. Metne göre evine hırsız giren kadın, padişahın sorumlu olduğunu iddia ederek huzura çıkar. Padişah bu duruma öfkelenir. Fakat kadın ülkenin düzeni ve güvenliğini sağlamanın padişahın görevi olduğunu hatırlatınca padişah sorumluluğunu kabul eder ve çalınan malların bedelini öder. Hikâyede ülkesini koruyan ve adaletli davranan bir Osmanlı padişahı imajı bulunmaktadır. Halk da padişahına güvenmektedir.

“Tuzlu Kahve” başlıklı metinde (A.e., s.287) beğendiği kızla ilk görüşmesine giden ve heyecandan yanlış davranan birinin hikâyesi anlatılmaktadır. Sipariş verirken yanlışlıkla tuzlu kahve isteyen adam utancından düzeltemez, kahveyi böyle içmeyi çok sevdiğini belirtir ve bu yalanını düzeltemez. Bu çift evlenir ve adam ömür boyunca tuzlu kahve içmek zorunda kalır.

Türk kahvesi sade, orta ve şekerli seçenekleriyle içilir. Tuzlu kahve geleneği ise kız isteme törenlerinde yerine getirilen bir ritüeldir. Gelin adayını isteme

sırasında, kahve servis edilirken damada tuzlu kahve verilir. Sevdiği için her şeye katlandığını kanıtlayan damat tuzlu kahveyi geri çeviremez.

“Hiç Hayallerinizden Sıfır Aldınız Mı?” başlıklı metinde (A.e., s.289) öğretmen, öğrencilerinden büyüdüleri zaman ne olmak, ne yapmak istedikleriyle ilgili bir yazı çalışması verir. Öğrenci hayallerini yazdığı ödevinden sıfır alır. Öğretmen gerçekçi olmadığını iddia ederek düşük not vermiş ve öğrencinin hayallerini gerçekleştirmesinin imkânsız olduğunu söylemiştir. Çocuk büyüdüğünde hayali olan at çiftliğini gerçekten satın almış ve at yetiştiriciliği yapmıştır. Yıllar sonra görüştüklerinde öğretmen öğrencisine: kendisini dinlemeyip hayallerinde olanı gerçekleştirdiği için öğrencisi adına memnun olduğunu belirtir.

Metinde öğretmen öğrencisini hayalleri konusunda desteklemez ve öğrencisinin hayallerini gerçekleştiremeyeceğini söyler. Öğrencisinin hayallerini gerçek dışı bulduğu için eleştiren öğretmen, öğrencisini desteklemeyerek olumsuz bir davranış örneği sunmuştur. Metin, Türk eğitim sistemiyle ilgili iyi bir izlenim oluşturmamaktadır.

“Gerçek Sevgi” başlıklı hikâyede (A.e., s.290) ermiş kişi sevginin varlığını anlatabilmek için bir deney yapmıştır. Bir grup insanı yemeğe çağırmış ve onlara çorbalarını içmeleri için uzun saplı derviş kaşıkları vermiştir. Sadece kendini düşünen insanlar uzun saplı kaşıklarla çorbalarını içememişlerdir. Ermiş kişi başka bir grubu davet edince o kişiler kendileri yemeye çalışmamış ve herkes yanındakine yedirmiştir. Sofradan herkes tok kalkmıştır. Gerçek sevginin fedakârlık olduğunu anlatan bu metin tasavvufi bir öyküyle örneklendirilmiştir. Tasavvuf inancın temeli sevgi ve hoşgörüye dayanmaktadır.

Onuncu kısma Dillerde Nağme Türkçe başlığı verilmiştir. Bu kısımda iki metin örneği bulunmaktadır.

“Türk Müzik Kültürü” (A.e., s.296) başlığı altında Türk müziğinin geçmişten günümüze çeşitleri açıklanmıştır. Geleneksel Yerel Müzikler, Halk Müziği (A.e., s.296), Osmanlı Müziği, Halk Müziği Dizileri (A.e., s.297), Mehter Müziği (A.e.,

s.298), Dini Müzikler, Çağdaş Türk Sanat Müziği (A.e., s.299), Popüler Müzikler (A.e., s.300) olmak üzere sekiz farklı bölüme ayrılmıştır.

Türkiye, coğrafi açıdan ve geçmişi bakımından kültürel değerler konusunda şanslı olan bir ülkedir. Anadolu topraklarından geçen her medeniyet bu topraklara kendinden bir iz bıraktığı için zengin bir miras birikimi vardır. Müzik kültürü de bu bakımdan çeşitlilik ve zenginlik gösterir.

Mehter müziği sadece müzikal anlamda önem taşımaz. Savaşlara katılan ve ezgileriyle savaşta orduyu yönlendiren askeri bir gruptur. Ordunun savaşta yenilmesi için mehter takımının düşmesi gerekmektedir. Günlük yaşamda devletin haber ve ilan işlerini de yerine getiren grup, ezgileri ve kıyafetleriyle dikkat çeker. Günümüzde mehter müziği hâlâ yaşatılmaktadır. Mehter takımı, özel gösterileriyle izleyicinin karşısına çıkmaktadır.

Türk halk müziği, her bölgenin kendi içinde çeşitlilik gösterdiği, genellikle halkın ortak ürünü olan türkülerden oluşur. Anadolu Türk halkının çektiği acıları, yoksulluğu, cahilliği, aşkları, kahramanlıkları anlatan bu türküler aynı zamanda geleneğin büyük bir yansımasıdır. Âşıklar tarafından bağlama eşliğinde söylenen türküler günümüzde hâlâ yaşatılmakta ve çok sevilmektedir.

Zengin makamlar ve usullere dayanan Türk-Osmanlı müziği ya da Klasik Türk müziği zamanla Avrupa etkisine giren Türk kültüründe müziğin de değişmesine sebep olmuştur. Eğitim için Avrupa'ya gönderilen sanatçılar farklı bir Türk müziği anlayışı oluşturmuş ve müzik okulları açarak yeni sanatçılar yetiştirmişlerdir. Çağdaş Türk Sanat müziği de böyle doğmuştur.

Günümüzde en çok dikkat çeken, sevilen müzik türü popüler müziktir. Sanayi toplumunda tüketiciliğin ön planda olduğu günümüz dünyası, çok ve hızlı tüketen nesillerden oluştuğu için müzikte de çeşitli ve çabuk tüketilen fakat sanat yönü kuvvetsiz şarkılar seçmektedir.

“Alageyik” başlıklı metin (A.e., s.302) Anadolu’da geçen bir efsaneyi anlatır. Metin, Alageyik türküsüyle başlar. Olay Toros Dağları’nda geçer. Geyik avlamayı çok seven bir gencin bu tutkusundan vazgeçemeyip Alageyiğin peşinden giderek

uçurumdan düşüp ölmesini anlatır. Genç adamın nişanlısı ve annesi geyik avına gitmesine karşı çıkarlar. Efsaneye göre geyik öldürenin işi rast gitmez. Sevdiklerini dinlemeyen genç geyik avlamaya devam eder ve her avladığı geyiği köy meydanına getirip ateşin üzerinde pişirerek tüm köylüye ziyafet çeker. Böylece tüm köy onu takdir eder. Diğer geyikleri ustaca avlayan genç, Alageyiği bir türlü yakalayamadığı için sürekli aklı ondadır. Hatta onun tekin bir geyik olmadığını düşünür. İnanişaya göre periler ve cinler kılık değiştirerek dağlarda gezermiş. Alageyiğin de onlardan olduğunu düşünür.

Düğün gecesi genç adam Alageyiğin sesini duyar ve nişanlısını bırakarak onun peşine düşer. O gece uçurumdan düşerek ölür. Nişanlısını aramaya çıkan genç kız cesedi bulunca o da kendini öldürür. Efsanede düğün gelenekleri ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır: Erkekler ayrı kadınlar ayrı eğlence yaparlar, mâniler, türküler söylenir ateş etrafında davul zurna eşliğinde halaylar çekilir. Düğün üç gün üç gece devam eder, son günün akşamı damat ve sağdıçlar özenli bir biçimde tıraş olurlar, bu sırada insanlar bahşiş karşılığı misafirlere kolonya dökerlermiş.

On birinci kısım Türk edebiyatının önemli şairlerine ait şiir örneklerine ayrılmıştır. Bu kısımda bulunan şiirler: Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Türkçe Katında Yaşamak" (A.e., s.308), Yahya Kemal Beyatlı'nın "Bir Başka Tepeden" (A.e.,s.310), Kemalettin Kamu'nun "Gurbet" (A.e., s.310), Necip Fazıl Kısakürek'in "Kaldırımlar" (A.e., s.311), Atilla İlhan'ın "Ben Sana Mecburum" (A.e., s.313), Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Abbas" (A.e., s.315), Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Çoban Çeşmesi" (A.e.,s.316), Ziya Osman Saba'nın "Eller" (A.e., s.317), Behçet Necatigil'in "Evler" (A.e., s.318), Cahit Külebi'nin "Hikâye" (A.e., s.320), Orhan Veli Kanık'ın "İstanbul Türküsü" (A.e., s.321), Yavuz Bülent Bakiler'in "Laleli-Aksaray"(A.e.,s.322), Ahmet Muhip Dırnas'ın "Serenad" (A.e., s.323) şiirleridir.

6.1.4. Türk Dünyası İçin Temel-Orta-İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitaplarındaki Türk İmgesinin Genel Değerlendirilmesi

Türk Dünyası İçin Temel, Orta, İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler kitapları Türk imgesi açısından incelenmiştir. İnceleme sonucunda alıştırmalar ve metinler hakkında genel değerlendirme yapmak için konularına göre gruplandırılmıştır. Gruplar: mekânlar (ülke, şehir, tarihî yerler), aile yapısı, eğitim-iş, tarih, gelenekler, inanç, bayram-kutlama-şenlik, spor, sanat-zanaat, yeme-içme, ünlü kişiler, Türk insanının karakteristik yapısı, boş vakitlerde yapılan etkinlikler, edebiyat, hayvan hakları şeklinde sınıflandırılmıştır.

- Kitapların asıl amacı dil bilgisini öğretmektir. Bu yüzden ilk iki kitap alıştırma ağırlıklıdır. Metin seçiminde ise kurma metinler tercih edilmiştir. Az da olsa karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir. Serinin son kitabında ise orijinal metinlere yer verilmiş ve Türk kültürünü tanıtacak çok iyi örnekler seçilmiştir. Kitaplar, Türk Dünyası için hazırlandığından başka ülkelerde yaşayan Türk kardeşlerimizin dikkatini çekecek ortak kültür öğelerine de sahiptir.

- Yer seçiminde ayırım yapılmaksızın dünyanın birçok ülkesinden ve Türkiye'nin birçok şehrinden örneklerle yer verilmiştir. Amerika, Avrupa, Afrika ve Asya Kıtası'ndan ülkeler alıştırmalar içinde geçmektedir. Fakat daha çok Türk Dünyası'nın da içinde bulunduğu Asya Kıtası'ndan örneklerle ağırlık verilmiştir.

Türkiye'deki şehirlerden ise sık adı geçen yerler: İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya'dır. Mersin, Marmaris, Bodrum, Çanakkale, Bursa –Uludağ- gibi şehirlerle tatil için tercih edilecek yerler olarak bahsedilmiştir.

İstanbul şehri birçok ilçesiyle hem alıştırmalarda hem de metinlerde anlatılmaktadır. Tarihi dokusu ve mimari yapısı, gezilecek semtleri, meşhur mekânları, kahvehaneleri, kafeleri ile tanıtılmıştır. İstanbul Üniversitesinin bulunması ve tarihi eser mimarisi yönünden zengin olan semtlerden Süleymaniye, Beyazıt, Fatih, Sultanahmet birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında

gezilecek yerler olarak Taksim, Üsküdar, Kadıköy, Sarıyer –Belgrad Ormanı- gibi semtlerin adı geçmektedir. İstanbul’un daha iyi anlatılması ve tanıtılması için üçüncü kitapta “Rüya Şehir İstanbul” başlığıyla bir bölüm ayrılmıştır.

- Aile yapısı genellikle çekirdek aileden oluşur. Anne- baba çalışır, çocuklar da okula gider. Dışarı işleriyle baba ilgilenirken anne ev işleriyle meşgul olur. İhtiyaç olduğunda baba, anneye yardım eder. Fakat çocuklar genellikle ev sorumluluğu almazlar. Yemek yapan, sofrayı hazırlayan, temizlik yapan, çocuk bakan evin hanımıdır. Çalışmayıp ev hanımı olan kadınlar da mevcuttur.

Anneler çocuk yetiştirirken fazla müdahaleci bir profil oluşturmaktadır. Çocuğun her türlü işini anne yapmakta ve kendine bağımlı yetiştirmektedir. Çocuklar büyüse de annelik görevi hiç bitmeyeceği için yine yakından ilgilenip çocuğuna yardımcı olmak ister. Toruna da bakarak yaşlılık vaktini bekler. Yaşlandığında ise çocuğundan ilgi ve bakım ister.

Metinlerde, kayınvalide-gelin ilişkilerinin gergin olduğunu sezdirecek cümleler geçmektedir. Kayınvalide olmanın geline veya damada hayatı zorlaştırmak için bir hak olduğu izlenimi oluşturulmuştur.

Akrabalık bağlarının anlatıldığı metinler, akrabalık için kullandığımız sözcükleri açıklamak için verilmiştir. Teyze, amca, kuzen gibi bağlar birçok kültürde bulunsa da yeğen, hala, dayı, dünür, enişte, baldız gibi kavramlar birçok toplumda kullanılmayan akrabalık sözcükleridir. Bu kadar çeşitliliğin bulunması Türklerde akrabalık ilişkilerinin birbirine bağlı olduğunu göstermektedir.

- Eğitim-İş alanında en çok dikkat çeken nokta öğrencilerin çok ders çalışmak zorunda oluşudur. Birçok alıştırma iyi bir okul kazanmak için, üniversiteye girebilmek için ya da mezun olabilmek için öğrenciler çok ders çalışmalıdır. Türkiye’de üniversite okuyup uzmanlaşmak için yurt dışına gitmek isteyen öğrenci örneği bulunmaktadır. Yurt dışından döndükten sonra kendi alanında yenilikler yaparak iş imkânını geliştirmek istendiği belirtilir. Bunun yanında Türkmenistanlı bir öğrenci tıp eğitimi almak için İstanbul Üniversitesine gelir ve ülkesine geri dönerek mesleğini layıkıyla yapmaya çalışır.

Alıştırmalarda adı sık geçen meslekler ülkemizde gözde olan mesleklerdir. Bunların başında öğretmen, doktor, mühendis ve avukat gelir. Türkiye’de bu bölümleri kazanabilmek için çok çalışıp yüksek puanlar almak gerekmektedir. Kazandıktan sonra mezun olmak da hiç kolay değildir. Bu yüzden günümüzün prestijli meslek dallarındandır. Ayrıca mimar, asker, polis, kuaför, gözlükçü, çiftçi, postacı kasap, bakkal, simitçi, gazeteci, sekreter, memur, yazar, otobüs şoförü, çiçekçi, garson, hademe gibi meslek dallarına da değinilmiştir.

- Kitaptaki metin ve alıştırmalarda Türkiye ve dünyadaki önemli olayların bahsedildiği tarihi bilgiler verilmiştir. Dünya tarihi ile ilgili bilgiler alıştırmalarda yer alır. Fransız İhtilali, SSCB’nin dağılması, Berlin Duvarı’nın yıkılması gibi önemli olaylara yer verilmiştir. Türk tarihi ile ilgili alıştırmalarda geçen bilgiler ise: Atatürk’ün Samsun’a çıkışı, Cumhuriyetin kurulması, I. Dünya Savaşı’nın başlaması, Atatürk’ün doğması, Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethetmesi, 1071’de Alparslan’ın Anadolu’ya girmesi, Atilla’nın ordusuyla Avrupa’ya kadar ilerlemesi gibi örneklerdir.

Metinlerde anlatılan tarihi olaylar Osmanlı dönemi, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla ilgilidir. Fatih Sultan Mehmet’in vasiyetinin anlatıldığı metinde dönemin devlet anlayışı ve yönetiminden bahsedilir. Ayasofya’nın camiye dönüştürülmesinin hikâyesi, Hezarfen Ahmet Çelebi metninde Osmanlı döneminde yapılan bilimsel çalışma, Mısır Çarşısı’nın tarihi, Tulumacılar metninde itfaiye teşkilatının geçmişi, Urfa ve Bursa şehirlerinin tarihi, metinlerde ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

Atatürk ve yaptığı işleri anlatmak için üçüncü kitapta ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Cumhuriyetin kurulması için ne kadar zorlu bir savaş verdiğimizi, Atatürk’ün dâhi kişiliğini ve Türkiye için önemini anlatan metinler yer almaktadır.

Tarihi metinlerden yola çıkılarak Osmanlı Devleti olsun Türkiye Cumhuriyeti olsun, Türk tarihinin zaferlerle dolu olduğu anlaşılmıştır. Türk yöneticiler halkını seven, adaletli kişilerdir. Metinlerde kurulan Türk devletlerinin çeşitli coğrafyalara yayılmış güçlü bir devlet olduğunu anlatır. Hoşgörülü, insanlar arasında ayrım

yapmayan, dini özgürlük tanıyan sadece insanları değil hayvanları da umursayan sosyal bir devlet anlayışı bulunmaktadır.

●Türk gelenekleri ve kültürüne ait örneklerde bahsedilen değerler: yılbaşı akşamları kuruyemiş yiyip tombala oynamak, bayramlarda el öpüp harçlık ve şeker toplamak, açık hava sinemalarında film izlemek, komşuluk ilişkileri ve kadınların gün yapmaları, otobüslerde büyüklere ve hamilelere yer vermek, çocukları mahalle kültürü içinde büyütmek, ramazanlarda insanların yardımlaşması, iftar yemeklerinin verilmesi, çocuklara “diş kirası” adı altında hediyeler verilmesi, Karagöz oyunu gösterilerinin yapılması, Türk misafirperverliği, geç saatlerde sokağa çıkmamak, yeni taşınan komşulara “hoş geldine gitmek”, uyumadan önce dua etmek, akşam yemeklerinden sonra bir fincan Türk kahvesi içmek, büyüklerimize karşı saygılı olmak, yemeğin üzerine tatlı yemek, nişan, düğün, sünnet, ölüm, doğum yapma, dini bayramlar, ramazan ayı gibi özel zamanlarda imece usulü yapılan yemekler ve yardımlaşma, sıra gecesı yapılırken yerine getirilen törenler, vb. Bunların dışında batıl inançları anlatan ifadelerle de rastlanmaktadır: ayna kırılmasının uğursuzluk getireceğı, merdiven altından geçenlerin kısa boylu kalacağı, kara kedi gören kişinin uğursuzlukla karşılaşacağı örnekleri verilmiştir. Türk kültüründe temizlik çok önemli olduğu için kişisel temizliklerini yapmak üzere hamama gitme geleneğı oluşmuştur. Günümüzde evdeki banyolarımızda bu ihtiyacı karşılayabilsek de hâlâ hamam çok sevilmede ve tercih edilmektedir. Kız isteme geleneklerinden ve “tuzlu kahve” ikramından bahsedilmektedir. Kız isteme törenlerinde taraflar arasında yöresel farklılıklar bulunsa da damada mutlaka tuzlu kahve ikram edilir.

Geleneklerle ilgili bahsedilen bölümlerde artık geleneksel yapımızın bozulmaya başladığı, bu yüzden eski günlerin özleendiğıyle ilgili ifadeler yer almaktadır.

● İnançın yer aldığı bölümlerde en çok bahsedilen İslam dinidir. Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra tüm yaşantısını ve kültürünü İslam’a uygun yaşamış ve İslam’ı tüm dünyaya yayma görevini üstlenmiştir.

Ramazan ayı, oruç ve iftardan sıkça bahsedilmiştir. Kanaatkâr olup şükretmek, yataarken dua etmek, Tanrı'dan yapılan yanlışlar için af dilemek metinlerin içinde ya da alıştırmalarda geçmektedir. Tasavvuf inancına da zaman zaman yer verilen kitaplarda Türk milletin hoşgörüsü anlatılamaya çalışılmıştır. Bir metinde Osmanlı Dönemi'nde cami, kilise ve havraların bir arada bulunduğu, insanların dini ibadetlerini yapmakta özgür olduğu anlatılmaktadır.

Hikâye ve efsanelerin bazılarında “ermiş” insanlardan bahsedilmektedir. Dini yönü güçlü kişiler Allah'ın lütfuna erer ve ne dilerse kabul olur. Ermiş kişi, kendine yardım edenlere dua, kötü davrananlara beddua eder.

Şanlıurfa şehrinin anlatıldığı metinde Kuran'da geçen Hz. İbrahim'in ateşe atılma kıssası İslam dininin mucizelerinden birini anlatmaktadır.

- Bayram, kutlama ve şenliklerle ilgili Hıdrellez'in kutlanış gelenekleri anlatılmıştır. Hristiyanlıktaki Paskalya kutlamalarına benzeyen taraflarından bahsedilmiştir. Yılbaşı kutlaması, Hristiyan inancına ait özel bir gün olsa da ülkemizde yeni yılın gelişini kutlamak için yılın son günü genellikle evde, özel sofralar kurularak aile ile karşılanır. Ramazan bayramında harçlık ve şeker toplanması, yılbaşı akşamları eğlenceleri, düğün geleneği, doğum sonrası sevinçleri paylaşmak için yerine getirilen törenler kitabın çeşitli yerlerinde anlatılmıştır.

- Spor faaliyetleriyle ilgili en çok bahsedilen dal futboldur. Genellikle alıştırmalarda yer alır. Galatasaray ve Fenerbahçe spor kulüplerinden birkaç kez bahsedilmiştir. Futbol dışında basketbol, yüzme sporlarının adı sık geçmektedir. Bunun yanında bazı alıştırmalarda sabah spor yapmak, yürüyüşe çıkmak, Belgrad Ormanı'nda koşmak gibi günlük sportif faaliyetlerden bahsedilmiştir.

Metinlerde geleneksel sporlarımızdan cirit ve güreşin tarihi, nasıl oynandığı ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

- Sanat-zanaat konusu üç kitapta da oldukça fazla yer alan konulardandır. Tezhip, hat sanatı, minyatür, ebru, çinicilik, cam işçiliği, yorgancılık, kilim dokuma, yazma üzerine renk ve şekil basma, mahya sanatı gibi geleneksel uğraşlar üçüncü kitapta ayrıntılı bir şekilde anlatılarak tanıtılmıştır. Ayrıca yine aynı bölümde Türk

tiyatrosu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Karagöz, meddahlık geleneği ve kukla Türk tiyatrosunun sevilen gösterilerindendir. Günümüzde geleneksel sanatlara ve Türk halk tiyatrosuna gösterilen ilgi yok denecek kadar azdır. Fakat 19. yüzyıldan itibaren Batı etkisinde gelişen sanat ve edebiyat farklı alanlarda gelişimine devam etmiştir.

Müzikle ilgili ayrı bir bölüme yer verilerek Türk kültüründe ezgilerin ne kadar kıymetli ve zengin olduğu gösterilmiştir. Geleneksel-yerel müzikler, halk müziği, Osmanlı müziği, Mehter müziği, dini müzikler, çağdaş Türk sanat müziği ve popüler müzik olarak farklı dallarda incelemeler yapılmıştır. Türk müziği makamları hakkında bilgiler verilmiştir.

Türk milleti sanata ve sanatçıya kıymet veren bir toplumdur. Asırlardır yaşadığı değişik toprakların kültürleriyle tanışmış ve bir kültür mozaği oluşturmuştur. Bu bakımdan kültür sanat açısından oldukça köklü bir zenginliğe sahiptir.

- Türk mutfağında yeme-içme kültürü ve besinler uzun uzun anlatılmıştır. Osmanlı döneminden günümüze kadar gelen yemek kültürü üç kitapta da kendine yer bulmuştur.

Bazı yiyecekler yöresiyle meşhur olarak verilmiştir. Çiğköfteden kuru fasulyeye, tatlılardan meyve ve kuruyemişlere birçok yiyecekten bahsedilmiştir. Yoğurtla ilgili ayrıca bir metin bulunmaktadır. Kahvaltı öğünü ve kahvaltıda yenecek yiyecekler sık sık tekrar edilmiştir. Geleneksel günlerde ve düğün, doğum, cenaze gibi özel günlerde pişirilen yiyecekler ve ikram edilen içecekler ayrıntılarıyla anlatılmıştır. İçeceklerden kahve ve çaya çok vurgu yapılmıştır.

Türk kültüründe yeme-içme özel bir yere sahiptir. Her türlü etkinlikte yiyecek ve içecek ikramları yapılır. Paylaşımçı ve cömert bir toplum olan Türk milleti evine gelen misafiri asla aç bırakmaz. Bu yüzden metinde bu kültürü yansıtan örneklerle sık sık yer verilmiştir.

- Kitaplarda adı geçen ünlü kişiler ile hayatlarının anlatıldığı ve tanıtılan ünlü kişiler bulunmaktadır. Alıştırmaların bazılarında Barış Manço, Tarkan gibi

sanatçıların isimlerinin yanında Rauf Denktaş, Sakıp Sabancı gibi siyasi kişiler ve iş adamlarına da yer verilmiştir.

Biyografisinin bulunduğu ve Türk milleti için önemi vurgulanan metinlerde Mevlâna, Nasreddin Hoca ve Atatürk anlatılmıştır.

Verilen şiirler ve şarkıların yazarlarının da isimleri metinlerin altında bulunmaktadır. Bunların arasında Atilla İlhan, Âşık Veysel, Orhan Veli gibi önemli üstatların isimlerini görmekteyiz.

- Türk insanının karakteristik yapısının geçtiği metinlerde hem fiziksel hem de davranışsal betimlemeler yapılmıştır. Fiziksel görünüş olarak bir kişinin betimlemesinde uzun boylu, siyah saçlı, kara gözlü, beyaz tenli, çatık kaşlı, uzun bıyıklı, güçlü kuvvetli; başka bir kişiyi tanıtırken ise uzun boylu, sarı saçlı, mavi gözlü ve yakışıklı olarak anlatılmıştır. Dış görünüş olarak daha çok kara göz, siyah saç, gülbüz, bıyıklı bir Türk tipine alışkın olsak da sarı saçlı, mavi gözlü Türkler de örnek verilmiştir.

Kişilik olarak sert mizaçlı ve yürekli, büyüklere saygılı, küçüklere şefkatli, bilgili, geleneklerine bağlı, misafirperver, yardımsever özellikler taşımaktadır. Kitapta olumsuz çağrışım yapabilecek bir özellik bulunmamaktadır. Sadece kadın erkek ilişkilerine bakıldığında erkek daha baskın görülmektedir. Bunun sebebi ataerkil bir düzenin bulunduğu toplum alışkanlıklarından ileri gelmektedir.

- Boş vakitlerde yapılan etkinlik olarak en çok bahsedilen sinemaya gitmektir. Bunun yanında tiyatroya, konsere, pikniğe gitmek, balık tutmak, komşu ziyaretlerine ve bayram ziyaretine gitmek, İstanbul’u gezmek, restorana gidip yemek yemek, tatile çıkmak, arkadaşlarla buluşup kafeye gitmek, kitap okumak ve televizyon izlemekten bahsedilmiştir.

- Edebi eser olarak Reşat Nuri Güntekin ve Ömer Seyfettin’den uyarlanmış hikâyeler; masallar, efsaneler, Nasreddin Hoca fıkraları, şiirler, şarkılar kullanılmıştır. Orijinal metinlerden uyarlamalar yapılmış, şiir ve şarkılar ise tam metin şeklinde verilmiştir. Hikâyeler ve efsanelerle ilgili okuma-anlama soruları

hazırlanmıştır. Şiir ve şarkılarda ise daha çok boşluk doldurma, fiil çekimleme şeklinde tamamlama çalışmaları yapılmıştır.

●Kitaplarda, hayvan hakları ya da hayvanlara verilen önemin anlatıldığı kısımlar yer almaktadır. Metinde geçen evde kedi besleyen bir ailenin olması, atları çok seven bir çocuğun çiftlik istemesi, geyikleri öldüren insanların başına felaketler gelmesi, Osmanlı Devleti zamanında hayvan hastaneleri ve hayvanlarla ilgilenmek üzere vakıflar bulunması Türk milletinin hayvanlara verdiği kıymeti gösterir. Orta Asya'dan beri Türklerin en önemli geçim kaynaklarından biri hayvancılıktır. Hayvanlarla iç içe yaşayan bir toplum olması bakımından ve İslam inancında her canlının kıymetli görülmesi bakımından her zaman hayvanlara özen gösterilmiştir.

6.2. Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders ve Çalışma Kitaplarında Türk İmgesi

Tika Yayınlarından çıkan Türkçe Öğreniyoruz Orhun serisi, Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü Prof. Dr. Murat Özbay ve Doç. Dr. Fahri Temizyürek tarafından yazılmış yedi kitaptan oluşmaktadır. Kitaplar Türk Dünyasında okutulmak üzere yazılmıştır. Seri, ders kitabı ve çalışma kitabı olarak ikili şekilde, üç grupta toplanmıştır. Yedinci kitap ise İleri Düzey alt başlığıyla basılmıştır. Serinin bu son kitabı metinlerden oluşmaktadır.

Her kitap on beş üniteden oluşmaktadır. Öğretilmek istenen dil bilgisi konusuna uygun, genellikle kurma metinler ve karşılıklı konuşma metinleri yer almıştır. Metinlerin ardından metinle ilgili sorular gelmektedir. Daha sonra karışık alıştırmalar, en son ise dinleme-konuşma etkinlikleri yer almaktadır.

6.2.1. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 1 Ders Kitabında Türk İmgesi

Türkçe Öğreniyoruz “Orhun Ders Kitabı 1” temel Türkçe düzeyi için hazırlanmıştır. Her ünite için bir tema belirlenmiş ve bununla ilgili metinler

oluşturulmuştur. Ayrıca metinlerle ilgili ve işlenen dil bilgisi konularına uygun alıştırmalar bulunmaktadır. Her ünite; metinler, dil bilgisi ve dinleme etkinliklerinden oluşmaktadır. “Çalışma Kitabı 1”de ders kitabında olduğu gibi aynı başlıklar altında toplanmıştır. Öğretilmek istenen dil bilgisi konusuna uygun yalnız alıştırmalardan oluşan bir kitaptır.

Kitaptaki Türk imgeleri araştırılırken her bir ünite kendi içinde değerlendirilecektir. Ders kitabı ve çalışma kitabı ayrı ayrı ele alınacaktır.

Birinci üniteye “Karşılaşma” başlığı verilmiştir. Kitap serisinin ilk ünitesi olan bu bölümde, “Merhaba” (Özbay, Temizyürek, 2004: 6) ve “Karşılaşma” (A.e., s.7) başlıklarıyla iki dinleme-konuşma metni verilmiştir. Metinler kurma ve kısıdır. Dil bilgisi kısmında Türkçenin en temel konuları verilmiştir. Alfabe, sayılar, çoğul ekleri, var-yok, değil, vs. konular işlenmiştir.

Harfleri öğretmek için alfabe sırasına göre verilen sözcükler arasında cami vardır (A.e., s.8). İslam inanıcına göre kutsal ibadet yerimiz “c” harfini örneklendirmek için verilmiştir. “N” harfi için nine sözcüğü verilmiştir (A.e., s.9). Anneanne ya da babaanne yerine daha çok Anadolu ağızlarında kullanılan sözcüğün birçok kültürde karşılığı bulunmayabilir.

Konuşma bölümünde sabah, öğle, akşam ve gece saatlerinde söylenebilecek kalıp sözler verilmiştir. Örneğin, sabah vakti için hem “iyi sabahlar” hem “hayırlı sabahlar” (A.e., s.17) ifadesi kullanılmıştır. Kültürümüzde iki söyleyiş tarzı da bulunmaktadır.

İkinci ünite “Hoş Geldiniz” başlığıyla verilmiştir. Bu üniteye üç metin kullanılmıştır. Ayrıca alıştırmalar için boşluk doldurmalı kurma metinler de oluşturulmuştur.

İlk metin havaalanında, memur ve Kayrat arasında geçen konuşmadan oluşur (A.e., s.18). Kazakistan’ın başkenti Astana’dan gelen Kayrat, havalimanındaki bir memur ile konuşur. Gazi Üniversitesine okumak için gelen öğrenci ablasının da Türkiye’de okuduğunu ve memnun kaldığını söyler. Türk Dünyasından okumak için Türkiye’yi tercih eden çok kişi bulunmaktadır. Metinde bu durum

örneklendirilmiştir. Türkiye’de, başka şehirlerde birçok üniversite bulunmasına rağmen Gazi Üniversitesinin tercih edilmesinin nedeni kitabı hazırlayanların kendi okullarını tanıtmak istemesinden ileri gelebilir.

“Kara” başlıklı hikayede (A.e., s.22) Kırgızistan’ın Karakol şehrinde doğan Gülzat’ın hikâyesi anlatılır. Kara adındaki köpeği ölen çocuk, yıllar geçse de onu unutamamıştır. Başkahraman Türk Dünyasından seçilen bir çocuktur.

“Kim, Ne Zaman, Ne Yaptı?” başlıklı metinde (A.e., s.27) Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhuriyeti kurması, Kaşgarlı Mahmut’un Divanü Lûgat-it Türk’ü yazması, Pirî Reis’in dünya haritasını çizmesi, İbrahim Müteferrika’nın matbaayı kurması, Farabi’nin felsefesini yayması, Uluğ Bey’in astronomi alanında tanınması ve Nasrettin Hoca’nın fıkralarıyla dünyaca ün kazanması anlatılmıştır. Türk ve İslam dünyası için çok önemli yere sahip kişiler, tarihimizin ne kadar zengin olduğunu kanıtlar. Bu isimler dışında dünya tarihi için önem taşıyan Einstein ve Edison’dan da bahsedilmiştir.

Üçüncü ünite “Haydi Tanışalım” başlığıyla (A.e., s.30) konuşma metni şeklinde verilmiştir. Dört arkadaş yolda karşılaşır. Arkadaşlardan biri Azerbaycan’dan diğeri Türkmenistan’dan gelmiştir. Kişilerden biri Hacettepe Üniversitesinde diğeri de Ankara Üniversitesinde okumaktadır. Kitap Ankara’da basıldığı için Ankara’daki okullara öncelik verilmiştir.

Ünitede zaman eklerinden *-yor* anlatılmaktadır (A.e., s.35). “Ne iş yapıyor?” sorusuna cevap olarak bazı meslek dalları seçilmiştir: öğretmen, garson, postacı, marangoz, şoför ve mühendis.

“Ahmet Bey’in Bir Günü” başlıklı metinde (A.e., s.36) geceleri güvenlik görevlisi olarak çalışan Ahmet Bey anlatılmıştır. Geceleri beklerken çok vakti olan Ahmet, bol bol kitap okur. Ahmet’in karısı ev hanımıdır. Kocasını gece çalışıp gündüz evde olduğu için kadın kocasının işinden memnun değildir. Çünkü arkadaşlarını eve davet edememektedir.

Ad durum ekleriyle ilgili boşluk doldurma şeklinde örnekler verilmiştir. Örneklerin birinde Atatürk'ten bahsedilmiş ve resmi verilmiştir. Başka bir örnekte ise ata sporu güreşten bahsedilmiştir (A.e., s.40).

-mak istemek örneklerinin verildiği konuşmada “*Türkiye’de herkes yabancılara yardım etmek istiyor. Ne kadar güzel!*” (A.e., s.41) cümlesi geçmektedir. Türklerin ne kadar yardımsever bir millet olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Dördüncü ünite bir okuma metniyle başlamaktadır (A.e., s.44). Metinde Bursalı, iki çocuk babası bir adamın yaşantısından bahsedilmektedir. Kendisi avukat, eşi ise öğretmendir. Babasını kaybettiği için annesi yalnız kalmasın diye birlikte yaşamaya başlamışlardır. Bu durum Türk aile yapısı için önemli bir göstergedir. Yaşlı ebeveynlerden biri ya da ikisi gerektiğinde mutlaka çocuğunun yanında kalır. Ülkemizde genellikle yaşlılar bakım evlerine gönderilmek yerine aile bireylerinin yanına yerleşir ve bakıma ihtiyacı varsa çocukları, gelinleri veya damatları tarafından bakımı yapılır.

İsim tamlamalarının öğretildiği örneklerde “Azerbaycan’ın başkenti, Manas destanı (A.e., s.54), Kazakistan’ın en büyük şairi Abay, Mahdumkulu (A.e., s.55)” sözcük grupları verilmiştir. Türk Dünyası için hazırlanan bu kitapta örneklerin Türk Dünyasından seçilmesine özen gösterilmiştir.

Beşinci ünitenin ilk metni “Afiyet Olsun” (A.e., s.56) başlığıyla verilen dinleme ve konuşma etkinliğidir. Gül Hanım ve Mahir Bey alışveriş için konuşurlar. Pazara gidecek olan evin beyidir. Akşam misafirleri geleceği için evin hanımı hazırlık yapar. Gül Hanım pazardan sebze ve meyve ister. Bir de eşinden dünürleri için tatlı almasını ister.

Mahir Bey pazardan taze fasulye, dolmalık biber, elma alır. Alışveriş biterken pazarcı ile Mahir Bey arasında şu konuşma geçer:

“Pazarcı: *‘Bereket versin efendim. Afiyetle yiyin.’*”

Mahir Bey: *‘Sağ ol, hayırlı işler!’* (A.e., s.57) der.”

Ülkemizde alışveriş adabına göre satıcı ve alıcı arasında bu tarz konuşmalar yapılır. Esnafılıkta müşteri memnuniyeti çok önemlidir. Güler yüzlü ve sohbetli olmak gerekir.

Konuşma metninde, emir cümlelerine örnekler verilmiştir (A.e., s.59). “Başınız sağ olsun, kolay gelsin, hayırlı olsun, güle güle kullanın, Allah korusun, yolunuz açık olsun, geçmiş olsun, analı babalı büyüsün, Allah kaza bela vermesin.” gibi günlük yaşamamızda çok kullandığımız, kültürel yapımızın bir göstergesi olan kalıp ifadeler yer verilmiştir.

Dinleme ve konuşma etkinliği olarak verilen karşılıklı konuşmada Canan kendine araba almıştır. Berna da buna karşılık “Hayırlı olsun, güle güle kullan. Allah kazadan beladan korusun.” (A.e., s.60) der. Yeni bir şeyler alanlara bu gibi sözler söylemek kültürümüzün bir parçasıdır.

Boşluk doldurma şeklinde verilen metinde (A.e., s.65) Ankara’da, elçilikte çalışan bir diplomattan bahsedilmektedir. Yoğun çalışan diplomat yemeklerini lokantada yiyor. Ayran ya da kola içiyor. Alkol ise sevmiyor. Evde ise çay ya da kahve tercih ediyor.

Metinde geleneksel içeceklerimiz ayran, çay, kahve tüketilirken alkol tercih edilmemektedir. Türk-İslam kültürü ve inancına göre alkol tüketmek pek uygun olmamaktadır.

Altıncı ünite “Ne Yapalım” başlığı ile (A.e., s.70) pilav tarifi verilmiştir. İstek kipinin anlatıldığı bu bölümde tarif, istek kipleriyle çekimlenen fiillerle verilmiştir. Pilavla ilgili İbn-i Sina’nın bir sözüne de yer verilmiştir. Türk mutfağının en çok sevilen ve tercih edilen yemeklerinden pilav örnek olarak tercih edilmiştir.

Bu ünite istek kipiyle çekimlenmiş fiillerin çok bulunduğu Yunus Emre’nin bir şiiri örnek metin olarak verilmiştir. Metinle ilgili alıştırma bulunmamaktadır. Okuma metni olarak yer almaktadır.

Dinleme etkinliği bölümünde Anıtkabir’in fotoğrafı verilmiştir ve onunla ilgili bir soru hazırlanmıştır. “Anıtkabir’deki müzede Atatürk’ün eşyaları var.” (A.e.,

s.75) doğru-yanlış sorusu olarak verilmiştir. Ülkemizin kurucusu ve en önemli lideri Atatürk'ün Ankara'daki kabri tanıtılmaya çalışılmıştır.

Yedinci ünite “Tatlı Dil” başlığı ile dinleme-konuşma etkinliği verilmiştir (A.e., s.76). Ayşe Hanımla kızı Mine markete alışverişe giderler. Köftelik kıyma, tavuk, kahvaltılık peynir, yeşil zeytin, yumurta, salam, bal alırlar.

-lı eki ile ilgili örnekler (A.e., s.78) sütü çay, şekerli kahve, sarımsaklı yoğurt, peynirli börek, etli pilav gibi yiyecek ve içeceklerden seçilmiştir. Bunların dışında “tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır” atasözü verilmiştir. “*Kara kaşlı, kara gözlü, uzun saçlı kızın adı Aysel.*” örneğinden de anlaşılacağı gibi Türk kadın tipine uygun bir tarif verilmiştir.

-sız eki için seçilen örneklerde ise “*çocuksuz ev, meyvesiz ağaç gibidir.*”, “*Deniz dalgasız olmaz, yiğit sevdasız olmaz.*” özlü sözleri verilmiştir.

“Zorla Güzellik Olmaz” başlıklı okuma metninde (A.e., s.80), dünyada gereksiz yere sürekli savaş olduğu ve insanların, çocukların bu savaşlardan çok kötü etkilendiği söylenmektedir. Bu konuyla ilgili ünlü halk şairlerimizden Yunus Emre'nin bir dördlüğü örnek olarak gösterilmiştir. Bu metinler Türk milletinin barışçı yapısını anlatır.

“Nereliyiz?” başlığı altında (A.e., s.81) örnek birkaç ülke verilmiştir: “Kazakistanlı, Özbekistanlı, Türkiyeli, Azerbaycanlı, Kırmılı, Kırgızistanlı, Türkmenistanlı, Japonyalı, Nijeryalı, Hindistanlı.” Örnekler Asya ve Afrika kıtalarından özellikle de Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerden seçilmiştir.

Sekizinci ünite “Her Şey Çok Güzel Olacak” başlığıyla verilmiştir (A.e., s.86). Ünite dil bilgisi konusu olarak gelecek zaman çekimi anlatılmıştır.

Dinleme ve konuşma etkinliğinde “İyi Doktor” başlığıyla bir metin verilmiştir (A.e., s.90). Tıp fakültesinde okuyan yeğeni ile dayısı arasında bir konuşma geçmektedir. Dayı, başarıyla mezun olacak yeğenine bir sürpriz yapacağını söyler. O sırada anne de ödül olarak oğlunu tatile göndermeye karar verdiklerini

açıklar. Dayı buna tepki gösterir. Şimdiden bunu söylediği için dayı, kardeşine “Çok yüz veriyorsun” diyerek sitem eder.

Dokuzuncu ünite, “Bambaşka Bir Yer” başlığıyla verilmiştir (A.e., s.98). İlk metin dinleme ve konuşma etkinliğidir. Metinde Tuğçe ve Nazgül arasında konuşma geçer. Nazgül doktora yapmak için Türkiye’yi tercih etmiş ve Ankara’ya gelmiştir. Daha önce gezmek için İstanbul’a, staj yapmak için de İzmir’e gitmiştir. Kazakistanlı olan Nazgül, Türkiye’de bulunduğu sırada insanları gözlemlemiş ve geleneklerimizi öğrenme fırsatı bulduğunu belirtmiştir. “*Kazakistan’da da burada da büyüklere ve konuklara saygı göstermek çok önemli.*” diyerek iki kültür arasındaki ortaklığa dikkat çeker. Bu metinde, Türk milletinin karakteristik özelliklerinden biri olan büyüklere saygı imajı öne çıkmaktadır.

“Türkiye” başlıklı metinde (A.e., s.103), ülkemizi kısaca tanıtan bir yazı verilmiştir. Ayrıca farklı bölgelere ait görüntüler ve Atatürk’ün bir fotoğrafı bulunmaktadır. Metinde ülkenin jeopolitik değeri, tarihi ve doğal güzellikleri anlatılmıştır. Başkent Ankara ve en büyük şehir olarak da İstanbul’un adı geçmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu tarih ve kurucusu Atatürk’ün adı ile metin sonlandırılmıştır.

Onuncu ünite “Hem Varmış Hem Yokmuş” başlığıyla verilmiştir. Belirsiz geçmiş zamanın öğretildiği bu ünitenin ilk okuma metni bir masaldan alıntıdır. “Çifte Kamburlar ve Çarşamba Cadıları” (A.e., s.106) Türk Halk edebiyatından seçilen örnek metinde, kambur Ali hamamda çalışmaktadır. Bir gün küçük adamların hamamda dans ettiğini görünce onlara katılır ve dans etmeye başlar. Küçük adamlar Ali’yi sevdikleri için kamburunu alıp hamamın kubbesine asarlar. Böylece Ali kamburundan kurtulur. Masalda geçen hamam, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Başlıkta geçen “Çarşamba Cadıları” kavramını metinde erkek olarak görmekteyiz. Masalların birçoğunda cadı tipi kadınlarla özdeşleştirilmiştir. Kitapta verilen Türk masalında erkek cadıların varlığı dikkat çekicidir.

“UFO” başlıklı dinleme ve konuşma metninde (A.e., s.110), İlyas ve İlhan’ın karşılıklı konuşmaları yer almaktadır. Bir Türk F-16 pilotunun UFO gördüğünden

bahseden İlyas, iki aracın “it dalaşı” yaptığını söyler. Hemen ardından ifadeyi açıklayarak birbirini kovalayıp rahatsız ettiğini söyler.

Dil bilgisi konusunu öğretmek için verilen örneklerden birinde: “*Radyodan dinledim. Bu yıl Türkiye’ye 15 milyon turist gelmiş.*” (A.e., s.108) diye bahsedilmiştir. Ülkemiz uygun hava koşulları, coğrafi güzellikleri ve tarihi dokusuyla turistlerin dikkatini çekmektedir. Turistik ziyaretler ile önemli bir ekonomik gelir elde eden ülkemiz turizme çok önem vermektedir.

Alıştırmaların birinde yer alan: “*Bu lokantacının gerçek mesleği öğretmenmiş.*” (A.e., s.115) cümlesi dikkat çekicidir. Ülkemizdeki işsizlik problemini gözler önüne seren bir örnektir. Öğretmenlik gibi önemli bir mesleğe sahip olan biri, lokantacılık yapmaktadır. Örnekten de anlaşılacağı gibi ülkemizde özellikle okumuş insanların çoğu kendi mesleklerini yapamamaktadır. İnsanlar, işsizlik sebebiyle uzmanı olduğu mesleği yapmak yerine para kazanabileceği bir işi yapmak zorunda kalmıştır.

On birinci ünite “Misafir” başlığıyla verilmiştir. Ünitenin okuma metni Nasreddin Hoca’ya ait “Suyunun Suyu” fıkrasıdır (A.e., s.116). Misafir ağırlama geleneğinin kıymetinin anlatıldığı metinde, Hoca’yı kandırmaya çalışan insanlar bulunmaktadır. Türk mizahının ve zekâsının kanıtı olan tüm Nasreddin Hoca fıkralarında olduğu gibi bu hikâyede de insanlar gerekli cevabı alırlar.

Metinle ilgili verilen etkinliklerde, metnin içinde geçen birkaç deyimle ilgili alıştırmalar hazırlanmıştır.

Diye düşün- kalıbını öğretmek için “Yıl Dönümü” başlığı ile (A.e., s.119) gelin ve kayınananın konuştuğu bir metin verilmiştir. Gelin, evlilik yıl dönümü olduğu akşam kayınvalide ve kayınbabasının neden kendilerine gelmediklerini sorar. Kayınvalide ise özel akşamlarını baş başa geçirmelerinin daha doğru olduğunu düşündükleri için gelmediğini açıklar. Metinde, birbirini seven ve birbirine anlayış gösteren gelin-kayınvalide ilişkisi bulunmaktadır. Türk geleneklerinde genellikle gelin-kayınvalide ilişkisi çatışmalı olarak gösterilir. Bu metinde tam tersi bir imaj çizilmektedir.

“Lâkap” başlıklı metinde (A.e., s.119), Sinan ve Oktay kişileri kendilerine verilen takma isimleri birbiriyle paylaşır. Oktay’a “Metin”, Sinan’a ise “Mimar” lakabını takmışlardır. Metin Oktay, önemli bir futbolcunun; Mimar Sinan ise dünyanın en ünlü mimarlarından birinin adıdır.

Bağlaçların kullanımıyla ilgili verilen alıştırmaların birinde “*Bazen eve geç gidiyorum, bu yüzden babam bana kızıyor.*” (A.e., s.125) cümlesi bulunmaktadır. Ülkemizde çocukların ya da gençlerin geç saate kadar dışarda kalması aileleri için hoş karşılanmayan bir durumdur. Doğru olmayan davranışın sonunda aile fertlerinden babanın tepki göstermesi ataerkil aile yapısını göstermektedir.

On ikinci ünite “Güneş Doğudan Doğar” başlığıyla verilmiştir. Verilen ilk okuma metni “Foça” dır (A.e., s.126). Ülkemizdeki tatil anlayışının anlatıldığı bir metindir. İnsanlar yaz tatilinde ya memleketlerine dönüp ailesiyle vakit geçirmektedir ya da deniz kenarında otel veya pansiyonda kalarak yazın tadını çıkarmaktadır.

Metindeki kişi önce memleketi olan Manisa’ya giderek aile ziyareti yapar. Ardından İzmir’in tatil beldelerinden biri olan Foça’ya gidip arkadaşlarıyla pansiyonda kalır. Denize girip, balık tutup, sahilde gitar çalıp şarkı söyleyerek yorgunluklarını attığını belirtir. Üç tarafı denizlerle çevrili ve yılın çoğu zamanında güneşli olan ülkemiz, tatil beldeleriyle meşhurdur. Doğal güzelliğiyle dünyanın en güzel ülkelerinden olan Türkiye’nin yerli ve yabancı turist bakımından potansiyeli yüksektir.

Dinleme-konuşma metni olarak verilen “Borç” başlıklı metinde (A.e., s.132) ailenin kız ve eşiyle birlikte anne babasını ziyarete gider. Anne evde yemek yaparken babanın işten dönmesini beklerler. Anne, kızına ve damadına ayran ikram eder. Kız babadan borç para isteyecektir fakat baba geldiğinde eşine bir sürpriz yapıp bulaşık makinesi aldığını ve borçlandığını söyler. Bunun üzerine kızı borç istediğini söylemeden ve ayranını bile içmeden kalkar gider.

Metindeki aile yapısı incelendiğinde ev hanımı bir anne ile çalışan ve market alışverişi gibi dışarı işlerine bakan bir baba modeli bulunmaktadır. Kız annesine

“*Babam bize borç para verir mi?*” diye sorduğunda anne buna karar verecek konumda değildir. O yüzden babana sor, diye cevap verir. Babasının durumunun uygun olmadığını öğrendiğinde ise asıl niyetini açıklayamadan gittiğini görürüz. Çok sıcak olmayan aile ilişkileri, kadının aile kararlarında pasif kaldığı bir imaj çizilmiştir.

Hem...hem bağlacının öğretildiği alıştırmalarda: “*Hem Türkçeyi hem Kazakçayı iyi biliyorsun.*” (A.e., s.134), “*Kazakça hem Rusçaya benzer hem Çinceye.*”, “*Hem Kırgızca hem Türkçe hem İngilizce konuşuyor.*” (A.e., s.135) cümleleri seçilmiştir. Türk Dünyasında kullanılan ana dil Türk lehçeleri, bunun yanında Rusça ve Çince önemli bir yere sahiptir. Örneklerle buna dikkat çekilmek istenmiştir.

Fiillerin geniş zaman ekiyle çekimlenmesi için boşluk doldurma şeklinde verilen metinde (A.e., s.137), babaanne her sabah erkenden kalkar, namaz kılar ve ev halkı için kahvaltı hazırlar. Sonra herkesi tek tek kaldırıp uyandırır. Kahvaltının ardından herkes işine gider.

Bu metin, Türk aile yapısının örneğini oluşturan kurmaca bir metindir. Genellikle ailenin büyükleri –anneanne, babaanne, dede- çocuklarıyla birlikte yaşarlar. Aile düzeni ve günlük işlerde sorumluluk sahibi olan büyükler, aynı zamanda otoritenin de sembolüdür. Çocukların işe gitmek için erken kalkmaları gerekse de kendileri uyanamazlar ve babaanneleri tarafından kaldırılırlar. Çocukların kendi sorumluluklarını almadıklarını göstermektedir.

On üçüncü ünitenin başlığı “Sözünde Durmaktır.” İlk verilen okuma metni “İş Disiplini” (A.e., s.138), işe geç kalan bir çalışanın patronu tarafından uyarılmasıyla ilgilidir. İşçi, karısı kendini erken uyandırmadığı için işe geç kaldığını söyler. Erken kalkmanın sorumluluğuna varamamış işçi karısından yardım bekler. İş disiplini olmadığı için uyarı alır ve bir daha gecikirse maaşından kesileceği söylenir. Disiplinsizliğin kanıtı olan bu metin olumsuz bir Türk imgesi oluşturmaktadır.

“Adam Ol” başlıklı okuma metni (A.e., s.142), ders veren kısa bir hikâyedir. Metinde, babası oğlunun okuyup “adam olmasını” ister. Köyde yaşayan ve okulunu

başarıyla bitiren çocuk üniversitede hukuk fakültesini kazanır ve şehre gider. Oradaki yaşama alıştığında köy yaşantısını küçümsemeye başlar. Ailesini ziyarete gittiğinde anne ve babasının karşısında bacak bacak üstüne atar ve sigara içer. Övünerek artık ben avukat oldum, der. Babası ise *“Oğlum, ben sana avukat olmanı değil, okuyup adam olmanı istedim, ama ne yazık ki olamamışsın.”* der.

Metinden de anlaşılacağı gibi iyi insan olmak için okumak yetmemektedir. Hikâyede, geçmiş yaşantısını ve ailesini küçük gören çocuk, ağır bir dille eleştirilmiştir. Saygısızlık olarak belirtilen davranışlar: büyüklerin karşısında bacak bacak üstüne atmak ve büyüklerin yanında sigara içmektir. Bu iki davranış Türk toplumunda ayıp karşılanan davranışlardır. Hoş karşılanan ya da karşılanmayan davranışlar kültürden kültüre değişiklik gösterebilir.

“Geleneklerimiz” başlıklı on dördüncü ünite, “El Öpmek” metniyle (A.e., s.146) başlar. Türk toplumuna ait bir saygı göstergesi olan el öpmenin bazı usulleri vardır. Özür dilemenin bir ifadesi olarak, ayrılık ve kavuşmalarda, bayram ya da özel kutlamalarda büyüklerin elleri öpülür. Geleneklerimize uygun davranırsak toplumdaki saygı ve sevgi artar. Metnin en sonunda “Birlikten kuvvet doğar.” Sözüyle bir mesaj verilmek istenmiştir. Türk toplumu için önce aile ve yakın çevre, sonra toplum bilinci çok önemlidir. Kişiler bireysellikten çok birlikteliğe önem verir. Akrabalık ilişkileri, özel günlerdeki tören ve kutlamalara gösterilen önem bunların kanıtıdır.

Dinleme-konuşma etkinliği olarak verilen “Sebat” başlıklı metinde (A.e., s.150) Murat ile Sinan’ın konuşmaları verilmiştir. Terzilik, berberlik, tezgâhtarlık yapmış ve fırında çalışmış Sinan, hiçbir işte başarılı olamamış ve işi bırakmıştır. Murat ise bir işi öğrenmek için sabırla çok çalışmak gerektiğini vurgular. Kendisi de altı yıl boyunca marangoz ustasının yanında çalışıp her işi yaptığını ve sonunda kendi işini kuracak ustalığa ulaştığını belirtir. İş öğrenmek için uğraşmak yerine kolayı tercih edip pes eden Sinan’a, Murat iş teklif eder. Murat, eğer kabul ederse Sinan’a marangozluk mesleğini öğreteceğini söyleyerek destek olur.

Metinde, meslek edinme ve iş bulma problemi üzerinde durulmuştur. Sinan çalışmak istese de öğrenmeye kapalı ve çabuk pes eden bir kişilik göstermektedir.

Usta-çırak ilişkisiyle öğrenilen ve beceri isteyen meslekleri deneyen Sinan, kolaya kaçtığı için başarısız olmuştur. Disiplinden uzak, öğrenme arzusu taşımayan bu davranışlar Türk imgesi için olumsuz örnek oluşturabilir.

“Mektuplar, Mektuplar” başlığıyla verilen ünitenin son okuma metninde (A.e., s.155) baba ve oğlunun yazdığı mektuplara yer verilmiştir. Okumak için başka bir şehre giden oğluna sıcak, samimi bir üslupla mektup yazan baba oğlunu merak etmektedir. Baba, hep oğlunu düşündüklerini, para yollayacağını, yemesine içmesine dikkat etmesini ve hasta olmamasını öğütler. Türk aile yapısında anne-babalar çocuklarına çok düşkün ve aşırı korumacıdır. Bu yüzden çocukları için çok fedakârlık yaparlar. Verilen mektup metni de bunun kanıtıdır.

“Düğünler” adını alan on beşinci ünite “Sünnet” başlıklı metinle (A.e., s.156) başlar. Nurcan Hanım ve Yılmaz Bey torunlarının sünnetine gitmek için hazırlanırlar. Hediyelerini de alıp sünnete katılırlar. Diğer misafirler de geldikten sonra hoca gelir ve mevlit okur. Kızlar konuklara lokma ve şerbet ikram eder. Sonrasında sünneti yapılan çocuk dedesine: “*Dedeciğim, bak hiç ağlamadım.*” der. Dedesi de : “*Tabi, erkekler ağlamaz. Sen kimin torunusun?*” (A.e., s.157) diyerek gururlanır.

Aile, akraba ve komşuların katıldığı sünnet düğünleri, Türk gelenekleri ve İslam inancı için çok önemlidir. Müslüman her erkek çocuğu yaşı çok ilerlemeden sünnet edilir. Dualar eşliğinde yapılan törende sünnet çocuğuna hediyeler, takılar getirilir. Erkek olmanın ilk adımı olarak görülen sünnetin Türk toplumunda ayrı bir yeri vardır. Çocuğun canı acısa da korksa da ağlamamıştır. Dedesi tarafından bu davranışı takdir edilmiştir. Toplumumuzda, küçük yaştaki erkek çocuklarına güçlü olmak zorunda olduğu öğretilir. Ağlamanın zayıflık göstergesi olarak sunulması erkeklerin ne kadar gururlu olduğunun da kanıtıdır.

“Kına Gecesi” başlıklı metinde (A.e., s.160) evlilik öncesi bazen de sünnet öncesinde yapılan eğlencelerden bahsedilir. Gelin evinde, gelinin arkadaşları ve akrabaları toplanıp müzik eşliğinde dans edip eğlenirler. Gelinin başına kırmızı bir örtü örtülür ve bereketi arttırsın diye eline altın koyarak kına yakılır. Kına yakılırken misafirler, hüznü türküler söyleyerek gelini ağlatmaya çalışır. Asıl amaç baba

ocağındaki son akşamında geline veda etmektir. Kına bitmeden misafirlere kuruyemiş ve meşrubat ikram edilir. Böylece kına eğlencesi sona erer. Günümüzde kına gecesi dışında bekârlığa veda gecesi adıyla da partiler yapılmaktadır. Fakat yaygın olarak hala düğün öncesi kına gecesi yapılır. Düğün kadar kalabalık olmayan ve kadınların rahatça eğlenebileceği bu organizasyonlar oldukça sevilmektedir.

“Ben Anneyim” başlıklı metinde (A.e., s.162) bir annenin çocuğuna beslediği duyguları, onu ne zorluklarla yetiştirdiği, geçmişi ve geleceği ile evladının kendi eseri olduğunu anlatmıştır. Metinde geçen “*Ölsem bile gözüm arkadadır.*” diyerek bir annenin ömrünün her anında hatta öldükten sonra bile evladını böylesine çok düşünmesi Türk annelerinin çocuklarına ne kadar düşkün olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki anne-babalık görevi, çocuklarını yetişkin hale getirirler bile hâlâ devam eder. Ebeveynler, çocuklarını okutup meslek sahibi yapmak, evlendirmek, bazen maddi yardımda bulunmak, torunları olunca onlarla ilgilenmek gibi görevlere devam ederler.

“İş Hayatı” başlıklı metinde (A.e., s.164) Ankaralı olan bilgisayar mühendisi birinin iş için İstanbul’a geldiğini görmekteyiz. Türkiye’nin en gelişmiş şehri olan İstanbul, iş imkânları açısından zengindir. Mühendis, işten arta kalan vakitlerinde arkadaşlarıyla vakit geçirip yemeğe ve çay bahçesine gider. Türkiye’nin en önemli şehrinde çalışmasına rağmen aslında ailesinin de bulunduğu Ankara’ya tekrar dönmek ister. Başkahraman, uygun imkânlara sahip olduğu halde ailesinin bulunduğu şehre geri dönmek istemesi bireyselliğini koruyamayan, aileye bağlı bir kişi imgesi çizmektedir.

Serinin birinci kitabında metinlerin dışında dil bilgisi öğretimi için kullanılan alıştırma lar aşağıdaki gibi kategorilere ayrılarak ayrı ayrı incelenecektir:

Yer adlarının geçtiği alıştırma lar: Ankara (A.e., s.28, 122, 152), İstanbul (A.e., s.64, 97, 108, 154), Kırgızistan (A.e., s.20), Antalya (A.e., s.24, 29, 97, 109), Astana (A.e., s.28), Bodrum (A.e., s.29), Kızılay, Ulus (A.e., s.63), Kurtuluş Parkı (A.e., s.97), Bişkek (A.e., s.64, 92), Semerkant, Bakü (A.e., s.88), Almatı (A.e., s.97), Bahçelievler (A.e., s.104), Almanya (A.e., s.115).

Türkiye'nin önemli ve büyük şehirlerinden olan İstanbul, Ankara ve Antalya illerinden daha çok bahsedilmiştir. Antalya tatil beldesi, İstanbul gezilecek şehir, Ankara da yaşanılacak ve üniversite okumak için uygun olan şehir olarak bahsedilmiştir. Ayrıca Ankara'nın Ulus, Kızılay, Bahçelievler gibi bazı semtlerine yer verilmiştir. Türkiye'deki yerler dışında Türk Dünyası'ndan örnekler ağırlık verilmiştir. Hem metinlerde hem alıştırmalarda Türklerin yaşadığı ülkeler ve şehirlerden örnekler seçilmiştir.

Hoş vakit geçirmek için yapılabilecek etkinlikler: tiyatroya gitmek (A.e., s.28), pikniğe gitmek (A.e., s.28, 115, 149, 154), sinemaya gitmek (A.e., s.73, 108, 113, 152), kitap okumak (A.e., s.92, 148), film seyretmek (A.e., s.92), konsere gitmek (A.e., s.97), futbol oynamak (A.e., s.129), müzik dinlemek (A.e., s.148).

Boş vakitlerde en çok tercih edilen etkinlikler, genellikle aile ya da arkadaşlarla birlikte yapılacak sosyal etkinlik olan sinema ve pikniğe gitme etkinlikleridir.

Yiyecek-İçeceklerle ilgili alıştırmalar: simit (A.e., s.31), çay (A.e., s.42, 78, 134, 154), kahve (A.e., s.42, 78, 134, 154), sigara (A.e., s.42, 78, 83, 89, 97), pilav (A.e., s.78, 84, 112, 115), biber (A.e., s.85), süt (A.e., s.149, 154).

Yiyecek ve içeceklerle ilgili örnekler hem metinlerin hem de alıştırmaların içinde bulunmaktadır. Alıştırmalarda geçen çay ve kahve en sık bahsedilen içeceklerdir. Kahvenin şekerli-şekersiz seçenekleri, çayın sade ve sütlü olarak servisi alıştırmalarda belirtilmiştir. Türkler çayı genellikle sütsüz içmelerine rağmen sütlü çay örneklerde yer almaktadır. Yiyecekler arasında ise pilavın çokça adı geçmektedir. Dünyaca meşhur Türk mutfağını yansıtmak için verilen örnekler yeterli değildir. Sigara kullanımıyla ilgili örneklerin hepsinde sigaraya bakış açısı olumsuzdur. Her örnekte ne kadar zararlı olduğu, sigara içmenin kötü bir davranış olduğu dile getirilmiştir.

Spor faaliyetleriyle ilgili alıştırmalar: basketbol (A.e., s.43, 88, 129, 134, 154), voleybol (A.e., s.89), bilardo (A.e., s.130), masa tenisi (A.e., s.134), karate (A.e., s.149).

En çok bahsedilen spor dalı basketboldur. Türkiye’de insanların büyük çoğunluğu futbolla ilgilenir ve sever. Alıştırmalarda futboldan farklı spor dallarının kullanılması Türkçe öğrenen öğrenciler için farklı bir bakış açısı sunabilir.

Alıştırmalarda geçen meslek dalları: bilgisayar mühendisi, avukat, diplomat, aşçı, işçi, doktor, hemşire (A.e., s.46); yazar, şoför (A.e., s.47); polis (A.e., s.122).

Bazı ünitelerde, metinlerin sonunda konuyla ilgili olan şiirlere yer verilmiştir. Türk halk tasavvuf şairi olan Yunus Emre’nin iki şiirinden birer dördlük (A.e., s.73, 80), Yavuz Bülent Bakiler’in “Bizim Türkümüz” başlıklı şiirinden (A.e., s.101) birkaç mısra paylaşılmıştır. Bizim Türkümüz şiiri, Türk Dünyası için yazılmıştır. Türklerin çektiği acıları ve uğradığı zulmü sanatsal bir dille anlatan kardeşlik şiiridir.

6.2.2. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 1 Çalışma Kitabında Türk İmgesi

Çalışma kitabı sekiz kurmaca metin ve alıştırmalardan oluşur. Ders kitabı gibi aynı başlıklarla oluşturulmuş on beş ünite bulunmaktadır. Metinler kendi içinde, alıştırmalar da sınıflandırılarak incelenecektir.

“Gölbaşı” başlıklı metinde (Özbay, Temizyürek, 2004: 45), hafta sonu için plan yapıp ailecek pikniğe gitmek isterler. Ailenin erkekleri organizasyonu yapıp araç ayarlarken eşlere de evde hazırlık yapmaları için haber verirler. Aile, akraba ya da arkadaşlarla, kalabalık grup şeklinde güzel havalarda en çok tercih edilen etkinlik pikniktir. Güneşli, güzel doğasıyla ülkemizin birçok bölgesi yeşildir. Fakat özellikle büyük şehir merkezlerinde yeşil alan bulmak zor olduğu için insanlar her fırsat bulduğunda uygun alanlara pikniğe giderler. İş bölümünde erkekler aileyi pikniğe götürür ve mangal yakıp et pişirir. Kadınlar ise diğer yiyecekleri ve pikniğe gidecek malzemeleri hazırlar.

“Okul Hayatı” başlıklı metinde (A.e., s.65), İzmir’den Ankara’ya okumak için gelen bir genci anlatır. Üniversite sınavını kazanmak için lisede çok ders çalışan

ve sınavı kazandığı için ailesinin çok mutlu olduğunu söyleyen genç, ülkemizde üniversiteyi kazanmanın ve okumanın ne kadar zor olduğunu kanıtlar.

“Kırgızistan’da” başlıklı metin (A.e., s.93) soru-cevap şeklinde oluşturulmuştur. Türkiye’den Bişkek’e üniversite okumak için giden biri ile Kırgızistanlı kişi arasında kısa bir konuşma geçer. Yurtta kaldığını ve Bişkek’i beğendiğini söyleyen genç, diğer kişiye Türkiye’ye hiç gidip gitmediğini sorar. Diğer kişi de İstanbul ve Antalya’ya gittiğini söyler. Türk Dünyası’nın gençleri okumaya gelmek için ülkemizi nasıl seçiyorlarsa Türkiye’den de Türk Dünyasına hem okumak hem de çalışmak için giden vatandaşlarımız bulunmaktadır.

Alıştırmalarda geçen yer adları: Türkiye, Kırgızistan (A.e., s.4), Kazakistan (A.e., s.4, 72), Özbekistan (A.e., s.4, 32, 67), Azerbaycan (A.e., s.4, 13, 42), Bakü (A.e., s.11), Antalya, Karadeniz (A.e., s.12), Astana (A.e., s.12, 92, 99), Bişkek (A.e., s.12, 59), İstanbul (A.e., s.14, 32, 55, 66), Trabzon (A.e., s.15), Ankara (A.e., s.16, 25, 32), Bursa (A.e., s.22), Türkmenistan (A.e., s.29, 34, 71), Aşgabat (A.e., s.29, 66), Bodrum (A.e., s.58), Ayvalık (A.e., s.61), Almanya (A.e., s.68), Türkistan (A.e., s.82), İngiltere (A.e., s.92), Almatı (A.e., s.92), Atatürk Orman Çiftliği (A.e., s.82).

Türkiye’deki şehir isimlerinden daha çok Türk Dünyasından örnekler seçilmiştir.

Güzel vakit geçirmek için yapılacak etkinlikler: arkadaşlarla buluşup pastaneye gitmek (A.e., s.11), piknik yapmak (A.e., s.17, 22, 96), tiyatroya (A.e., s.17, 73, 82, 92), sinemaya gitmek (A.e., s.17, 48, 82), kitap okumak, film izlemek (A.e., s.17), arkadaşları ile basketbol oynamak (A.e., s.55), doğum günü partisine gitmek (A.e., s.58), müzeye gitmek (A.e., s.68, 91), partiye gitmek (A.e., s.17, 82, 90), hayvanat bahçesine gitmek (A.e., s.82), balık tutmak (A.e., s.85), maça gitmek (A.e., s.76, 96).

Yiyecek-içeceklerin bulunduğu alıştırmalar: kola (A.e., s.11, 36), süt (A.e., s.20, 61, 75), çay (A.e., s.11, 20, 32, 68, 79, 91), kahve (A.e., s.47), kımız (A.e., s.15), pilav (A.e., s.19, 82), salata (A.e., s.19), sigara (A.e., s.19, 21, 82, 91), içki

(A.e., s.21, 82), ekmek (A.e., s.43, 67, 92), ilekli pasta (A.e., s.52, 58), fındık, portakal (A.e., s.52), domates, balık (A.e., s.68), fasulye, patlıcan (A.e., s.76), makarna (A.e., s.82).

Spor etkinlikleriyle ilgili alıştırmalar: futbol (A.e., s.16, 76), sağlık iin spor yapmak (A.e., s.19, 22), basketbol (A.e.,s.55, 69, 86), dağ tırmanışı yapmak (A.e., s.55), ata binmek (A.e.,s.80), Galatasaray (A.e., s.97).

En ok bahsedilen meslek dalları: şoför, yazar (A.e., s.28), ressam, dişi (A.e., s.33), öğretmen (A.e., s.34, 67, 92, 98), polis (A.e., s.47, 53, 73), marangoz (A.e., s.52), doktor (A.e., s.53, 55), bilgisayar operatörü (A.e., s.54), gazeteci (A.e., s.97), hukuku (A.e., s.99).

Alıştırmalarda adı geen ünlü isimler: Atatürk (A.e., s.4), Tarkan (A.e., s.11, 96), Mustafa Sandal (A.e., s.12), Ali şir Nevaî (A.e., s.15), Mahdumkulu (A.e., s.32, 82), Mimar Sinan (A.e., s.34), Süreyya Ayhan (A.e., s.63), Abay (A.e., s.82).

Önemli isimler arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, sanatçılar, sporcu ve şairler gibi hem Türkiye'den hem de Türk Dünyasından kişiler bulunmaktadır.

Alıştırmalarda geçen farklı uyruklar: Türk, Özbek (A.e., s.28), Kırgız (A.e., s.28, 73), Kazak (A.e., s.28, 68, 73), Türkmenler (A.e., s.75).

Kuralların ve tavsiyelerin bulunduğu, Türklerin davranışlarıyla ilgili bilgi verildiği bazı örnekler bulunmaktadır. Türklerin konukseverliği ve vicdanlı olması (A.e., s.28, 75), gelen misafire yiyecek ve içecek ikramlarında bulunulması (A.e., s.97) Türk milletinin cömertliğini ve misafirperverliğini kanıtlamaktadır.

Başka bir örnekte oğlu babasından para istemektedir (A.e., s.96). Çocuğun çalışmayıp aileden yardım beklemesi olumsuz bir örnek oluşturmaktadır. İnsanların kitap okumaması, trafik kurallarına uyulmaması, randevulara geç kalması gibi örnekler (A.e., s.80) Türklerle ilgili olumsuz imgeler oluşturabilir.

6.2.3. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 2 Ders Kitabında Türk İmgesi

“Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders Kitabı 2’de” on beş ünite bulunmaktadır. Her ünitenin içinde iki ya da üç metin, metinlerle ilgili okuma-anlama soruları, dil bilgisi alıştırmaları ve dinleme-konuşma etkinlikleri bulunmaktadır. İkinci kitapta öğretilen dil bilgisi konuları: etken ve edilgen cümle yapıları, fiilimsi çeşitleri, şart ve gereklilik fiil çekimi ve dolaylı anlatımdır.

Birinci ünitenin başlığı “Dilimiz Bir”dir. Bu ünitenin ilk metni “Tatlı Yiyelim Tatlı Konuşalım” başlığıyla verilmiştir (Özbay, Temizyürek, 2004: 6). Yerlan ve Samet, arkadaşları Burak’ın evine ziyarete giderler. Eve gittiklerinde Burak ayakkabılarının içerde çıkarabileceğini söyler. Türk geleneklerine göre ayakkabıyla evde durmak hoş karşılanmaz. Yerlan Kazakistanlı, Samet Özbekistanlıdır. Sohbetleri sırasında Samet ata binmeyi, Özbek pilavı yemeyi özlediğini belirtir. Burak’ın annesi Nur Hanım, çocuklar için mutfakta bir şeyler hazırlarken Burak müzik dinlemeyi teklif eder. Yerlan ise Türk şarkıcılardan Barış Manço’yu çok sevdiğini söyler. Bu sırada Nur Hanım çocuklar için geleneksel Türk tatlılarından biri olan un helvası yapmıştır. Nur Hanım, Yerlan’ın Barış Manço’yu sevmesini normal karşılar ve şarkılarının hepimizin ortak duygularını yansıttığını belirtir. Türkolog olan Nur Hanım, Türk Dünyasındaki Türkler için “*Köklerimiz bir, dilimiz bir, kültürümüz bir.*” (A.e., s.7) cümlesini paylaşır. Hemen ardından tek farkın alfabe farklılığı olduğunu dile getirir. Nur Hanım Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar, Türkmen, Azeri, Gagavuz, Uygur Türkçelerinin hepsinin aslında aynı kökten beslendiğini anlatır (A.e., s.8). Kendisi de Abay’ın kitaplarını Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktardığını paylaşır.

Metninde, tüm dünyadaki Türklerin kültür birlikteliğine dikkat çekilmek istenmiştir. Kazakistanlı Samet, Barış Manço’yu sevip dinlerken Türkiye Türk’ü, Kazak Türkçesiyle yazılmış Abay kitapları okumaktadır. Kültür ve dil ortaklığını göstermek için Nur Hanım, “dost acı söyler” atasözünü örnek vererek farklı Türk şivelerindeki karşılıklarını paylaşmıştır.

“Tatlı” başlığıyla verilen metinde (A.e., s.12), Türk mutfağında tatlının yeri anlatılmaktadır. Misafirperverliği ile bilinen Türklerin, konukları için yemeğin üstüne mutlaka bir de tatlı ikram ettiğinden bahsedilmektedir. Özellikle bayramlarda ve ramazanlarda tatlısız sofralar kurulmaz. Hatta tatlıyla ilgili atasözümüz bile bulunmaktadır: “Tatlı yiyelim, tatlı konuşalım.” Metnin sonunda şerbetli, sütlü tatlı çeşitlerinden bahsedilmiştir: Baklava, bülbülyuvası, kadayıf tulumba, sütlaç, muhallebi, sütlü irmik tatlısı, sütlü ekmek tatlısı, kazandibi.

İkinci ünite “Çocuklar ... Çocuklar ...” başlığı ile verilmiştir. İlk metin “İşe Yaramanın Hazzı” metni (A.e., s.20), çocukların sorumluluk alma ve iş yapmak istemesini ve ailelerin verdiği yanlış tepkiyi anlatmaktadır. Çocuklar ebeveynlerine yardımcı olmak, yeni deneyimler kazanmak yani öğrenmek için heveslidirler. Bu yüzden yapılan her işte yardımcı olmayı teklif eder. Aileler ise “*Sen daha küçüksün, ayakaltında dolaşma.*” diyerek tepkiler verirler. Bu yaklaşım çocukların gelişmesini ve öğrenmesini engelleyebilir. Bu yüzden metinde, çocuklara karşı daha dikkatli olmamız ve onları her konuda desteklememiz önerilmiştir.

Türk aile yapısı, çocuklarına düşkün ve aşırı korumacıdır. Bu yüzden çocuklara her zaman küçük gözüyle bakılır ve yeterince sorumluluk verilmez. Dolayısıyla yeterli beceriye ve özgüvene sahip olamayan, bağımlı bir çocuk yetiştirilmiş olur. Metinde bu durum tespit edilmiş ve eleştirilmiştir.

“Cüzdan” başlıklı metin (A.e., s.29), boşluk tamamlama şeklinde verilmiştir. Metinde, sinemaya giderken yolda cüzdan bulan iki arkadaş, sahibini bulamadıkları için karakola gitmeye karar verir. Tam bu sırada olayı gören biri cüzdanın kendisine ait olduğunu belirterek cüzdanı ister. Cüzdanı bulanlar ona güvenmeyip adama adını sorarlar. Bunun üzerine adam koşarak yanlarından uzaklaşır.

Metinde hem doğru davranışın hem de yanlış davranışın örneğini görmektediriz. Sahipsiz bir cüzdanın sahibini bulmaya çalışan kişilere karşılık, cüzdanı çalmaya çalışan biri bulunmaktadır. Cüzdanı almaya çalışan yalancı ve düzenbaz olan kişi, Türk imgesi açısından kötü bir örnek oluşturmuştur.

Üçüncü ünite “Kurallara Uymak Gerek” başlığıyla verilmiştir. İlk metin dinleme ve konuşma metnidir. “Kontrol” başlıklı bu metinde (A.e., s.30) trafik kazası anlatılır. Bir araç hızlı olduğu için kontrolünü kaybeder ve kaldırımdaki yaşlı kadına çarpar. Hem şoför hem de yaşlı kadın yaralanır. Görenler hemen yardım eder. Ambulans aranır. Polis gelir ve her şey kontrol altına alınır. Metnin sonunda kurallara uyulmadığı için trafik kazalarında, her yıl birçok insanın öldüğü ya da sakat kaldığı söylenmiştir. Kazaları önlemek için küçük yaştan itibaren herkesin eğitilmesi gerektiği vurgulanmıştır (A.e., s.31).

Ülkemizde trafik kazaları çok sık yaşanmaktadır. Bunun en büyük sebebi ise sürücülerin ve yayaların trafik kurallarına uymamasından kaynaklanmaktadır. Trafik kazaları sebebiyle her yıl hem maddi kayıp hem can kaybı yaşanmaktadır. Metinden de anlaşılacağı üzere en önemli çözüm eğitimidir. Metinden hareketle, kurallara uymayan ve eğitimi eksik bir toplum yapısı görülmektedir.

Dinleme ve konuşma metni olarak verilen “Kıvrır Kıvrır” başlıklı metinde (A.e., s.39) düğün olduğu için kızıyla birlikte kuaföre gidip hazırlanmak isteyen bir anneyi anlatır. Metinde, düğün öncesi çok telaşlı bir zaman olarak belirtilmiştir. Ama bu telaş tatlı bir telaş olarak görülmektedir. Düğün için uzaktan gelen misafirlerle ilgilenmekten kuaföre zor giden anne, saçını boyatıp kestirmek ister. Kızı da saçını boyatmak için anneden izin ister fakat anne kabul etmez. “*Sen daha küçüksün, saçların da çok güzel.*” (A.e., s.40) diyerek cevap verir. Metne göre saç boyatmak için yetişkin olmak gerekir. Saçlar beyazlayıp ihtiyaç olana kadar boyatmamak gerekir. Kız, annenin sözünü dinler ve anne ne derse o olur.

Türk aile yapısında anne ve babalar çocukları üzerinde fazlasıyla söz hakkına sahiptir. Çocuklara, büyüklerin sözünü dinlemek ve onlara saygı duymak küçük yaşlardan itibaren öğretilir. Metinde de görüldüğü gibi çocuk kendisiyle ilgili bir kararı bile tek başına alamaz.

Dördüncü ünite “İnsan ve Saygı”nın ilk metni “Medeni Olabilmek” başlıklı (A.e., s.44) okuma parçasıdır. Metinde, medeni olabilmek için en önemli kurallar nezaket ve saygıdır. Bu kurallar, günlük hayattan verilen örneklerle açıklanmıştır. Durakta beklerken, apartmana ya da bir dükkâna girerken güler yüzlü olmak ve

selam vermek gerektiği söylenir. Örneklerler sadece yukardakilerle sınırlandırılmamıştır. Medeni olmak için temizlik de şarttır. Evimiz, sokağımız, tüm çevremiz temiz olmalıdır. Ayrıca gürültü kirliliğine de dikkat çekilmiştir. Evlerden, dükkânlardan ve araçlardan gelen yüksek müzik sesleri rahatsızlık vericidir. Ayrıca yüksek sesle konuşmak gülmek de doğru bulunmamaktadır.

Metinde, gündelik yaşam kurallarına uymayan, çevreye rahatsızlık veren, gürültü yapan ve somurtkan bir toplum imgesi çizilmektedir.

Metindeki konuyla ilgili Üstün Dökmen'in "Selam" şiirine yer verilmiştir (A.e., s.47). İnsanlarla konuşmanın, dost olmanın güzelliğini anlatan bir şiirdir.

"Her Şeyin Başı Sağlık" başlıklı beşinci ünitenin ilk metni "Şikayetiniz Nedir?" başlıklı (A.e., s.56) okuma-konuşma metnidir. Annesini dinlemeyip soğuk su içen ve ince giyinen çocuk hasta olmuştur. Anne de kendisini dinlemeyip hasta olan çocuğuna kızar. Doktora götürür ve ilaç alır. Çocuk nasıl davranması gerektiğinin bilincinde değildir. Havalar soğumasına rağmen hala ince giyinir ve soğuk yiyecekler tüketir. Kendini koruyamadığı için de hasta olur.

Ünitenin ikinci metni "Bilim Dünyasından" başlıklı metindir (A.e., s.59). Harvard Tıp Fakültesi uzmanlarının bir araştırmasına göre sağlıklı yaşam için besinler önerilmiştir. Brokoli, sarımsak, kuru fasulye, yağsız süt, portakal, balık, tofu, domates ve su tüketmenin faydaları anlatılmıştır. Türk mutfağının önemli besinlerinden ve çok tüketilen lezzetlerinden olan yiyecek ve içecekler oldukça sağlıklıdır.

Ünite konusuna uygun olarak sağlıkla ilgili sözlere de yer verilmiştir. "*Her işin başı sağlık.*", "*Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.*" (A.e., s.61) "*Sağlıklı olmak için spor yapmak gerek.*" (A.e., s.64) bunlardan bazılarıdır.

Altıncı ünite "Bayramınız Kutlu Olsun"un ilk metni "Bayram" başlıklı dinleme ve konuşma metnidir (A.e., s.66). Anne ve çocuk bayramlarla ilgili konuşurlar. Metinde hem dinî hem millî bayramlar anlatılmıştır.

Arife g n de bayram için hazırlıklar yapılır. O gün ev temizliği, alışveriş ve tatlı yapılarak geçirilir. Ramazan Bayramı’nda mutlaka şeker ve tatlı ikram edilir. Bu yüzden diğer adı “şeker Bayramı”dır. Bayram sabahı namaz için camiye gidilir. Bayramda yeni alınan bayramlıklar giyilir, komşu ve akraba ziyaretine gidilir, büyüklerin elleri  p l p bayramlaşılır. Kurban Bayramı’nda ise kurbanlık hayvan kesilir. Fakirlere, komşulara ve eve ayrılmak üzere et   e bölünür. Gelen misafirlere de mutlaka ikram edilir.

Metnin sonunda  ocuk annesine,  ocuk Bayramı’nın ne zaman olduğunu sorar. Bunun üzerin anne milli bayramlarımızın hepsini sayar. Mill  bayramlar genellikle okullarda ve meydanlarda coşkuyla kutlanır. Her yer resimler, bayraklar ve   eklerle süslenir. Konserler verilir, havai fişekler atılır. Okullarda  ğrenciler şiirler okur.

Her kültürün, her milletin kendilerine has kutladıkları bayramları bulunmaktadır. Türklere ait millî, dinî bayramlar ve bu günlerde uygulanan gelenekler yukarıda özetlenmiştir. Milletin birlikteliği için özel bir yere sahip olan bu günler, Türk halkı tarafından sevilmekte ve coşkuyla kutlanmaktadır.

Metin dışında bazı örneklerde de Cumhuriyetin kuruluşuyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. “*Türkiye 1923’ten beri Cumhuriyetle yönetiliyor.*” (A.e., s.10), “*Türkiye Cumhuriyeti Atatürk tarafından kuruldu.*” (A.e., s.70).

“Anadolu’nun Cirit Oyunları” başlıklı metinde (A.e., s.72) ata sporu olan cirit geleneğinden bahsedilmiştir. Orta Asya’dan Anadolu’ya gelmiş olan cirit sporu, gelenekselleştirilmiş bir oyundur. Özel günlerde ve kutlamalarda birçok ilde düzenlenen yarışmalar Türk halkı tarafından çok sevilmektedir. Özellikle Kars, Erzurum ve Konya’da düzenlenen yarışmalar büyük organizasyonlardır. Kazanan takımlara ödüller verilir.

Ata sporu cirit birçok kültürü de etkilemiştir. Avrupa’da oynanan atlı polo oyunu bunun bir göstergesidir.

Yedinci  nite “Ayaklı Kütüphane” başlığıyla verilmiştir. İlk metin olarak verilen dinleme-konuşma metni “Mimar Sinan” başlıklı metindir (A.e., s.76). İki kişi

arasında geçen konuşma üzerin kurulu metinde Ahmet, Türkiye’yi gezmek istemektedir. En çok görmek istediği şehir ise tarihî ve coğrafi güzellikleriyle dikkat çeken İstanbul’dur. Orhan daha önce İstanbul’a gittiği için tavsiyeler verir. İstanbul’da ilk gezilecek yer Sultanahmet’tir. Sultanahmet Camisi ve Ayasofya çok önemli tarihi eserlerdir. Ayrıca Mimar Sinan’ın Süleymaniye Camisi ve daha birçok eseri metinde anlatılır.

Orhan tarihe meraklı, kitap okumayı çok seven bir matematik öğretmenidir. Ahmet ise vakit bulamadığını ve kitap okumaya zaman ayıramadığını belirtir. Metnin sonunda verilen mesajda kitap okumayan kişilerin cahil olacağı ve kitap okumak gerektiğidir.

“Ankara” başlıklı metin (A.e., s.83), Ankara’nın tarihini, doğal güzelliklerini ve Türkiye için önemini anlatmaktadır. Şehir, Türkiye’nin başkenti ve kalbi olarak tanıtılmıştır. Kurtuluş Savaşı’nda mücadelenin merkezi olan Ankara, aynı zamanda birçok medeniyetin de merkezi olmuştur. Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalan eserler bulunmaktadır. İlçeleri ve doğal güzellikleriyle anlatılan şehrin önemli bir özelliği de Atatürk’ün mezarı Anıtkabir’in Ankara’da bulunmasıdır.

Sekizinci ünite “Zekâ Ayrı, Yetenek Ayrı” başlığıyla verilmiştir. Ünite “Üstün Zekâlı Olmak Yetmez” (A.e., s.88) ve Nasreddin Hoca’nın fıkralarından “Bilenlere Bilmeyenlere” (A.e., s.95) başlıklı iki metin seçilmiştir. Ünitenin konusu sıfat-fiil ekleridir. Seçilen metinler sıfat-fiil eklerinin sık kullanıldığı örneklerdir.

-an /-en eki anlatılırken Türk şive ve lehçelerindeki -gan /-gen ekiyle kıyaslanmış ve örnekler verilmiştir: “kelgen adam”, “kitaptı okugan”, “okuganım kitap” (A.e., s.94). Türk Dünyasında okutulan bu kitaplardaki anlatım, lehçeler arasındaki farkları ya da benzerlikleri karşılaştırarak öğretimi kolaylaştırmak istemektedir.

Ünitenin sonunda verilen okuma metni, Türk edebiyatının önemli şairlerinden Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Otuz Beş Yaş” şiiridir (A.e., s.99).

Dokuzuncu ünitenin başlığı “Tavşan Kanı” dır. Verilen ilk metin “Çay Deyip Geçmeyin” (A.e., s.100) sudan sonra en çok içilen içecek olan çayı anlatır. Kahvaltılarının vazgeçilmezi, günün her saatinde tüketilen sıcak içecek çay, hem Türk kültüründe hem de dünyanın birçok ülkesinde sevilerek tüketilir. Metinde, çay çeşitlerinden ve farklı farklı tüketim şekillerinden bahsedilmiştir. Ülkemizde daha çok siyah çay, sıcak suyla demlenerek tüketilmektedir. Lipton markasının çay eksperinin çayla ilgili verdiği tavsiyelerde, Türk çaylarının makasla kesilmesinin kaliteyi düşürdüğü fakat ilaçlanmadan toplanan çayın doğal olduğundan bahsedilmektedir (A.e., s.101).

Ünitenin ikinci metni “Lapa Lapa” (A.e., s.106), Ebru ve Tamer’in konuşmalarının bulunduğu dinleme ve konuşma etkinliğidir. Dışarda kar yağarken çay demleyip sıcak sıcak çay içmenin keyifli olacağını düşünürler. Yanına çekirdek ve tatlı da alarak soğuk havada evde çay içerler. Metnin sonunda karlı havanın tadını çıkarmak için Uludağ’a gidip kayak yapmak için plan yaparlar.

Ülkemiz hem yaz hem kış turizmi için uygun koşullara sahiptir. Dört mevsimin belirgin yaşandığı ülkemizin zenginlikleri, turistik geziler için çok uygundur.

Çay temalı dokuzuncu ünite kahveden de bahsedilmiştir. Çayın dışında sevilerek tüketilen ikinci sıcak içecek kahvedir. “Bir Fincan Kahve” (A.e., s.108) başlığıyla bir dinleme etkinliğine yer verilmiştir. Hemen devamında boşluk doldurma şeklinde oluşturulan kısa bir metinde, Türk kahvesinin pişirilme biçimi anlatılmıştır.

Onuncu ünite “Geleceğin Dünyası” başlığıyla verilmiştir. “Geleceğin En Cazip 10 Mesleği” (A.e., s.112), “Geleceği Olmayan Meslekler” (A.e., s.116) ve “Yaşayan Bilgisayar Üretildi” (A.e., s.119) başlıklı üç okuma metni de bilimsel gelişmeler ve teknolojik atılımların hayatımızı nasıl değiştireceğini anlatan metinlerdir.

“NBA’da Bir Türk” başlığıyla verilen dinleme etkinliği (A.e., s.119), Hidayet Türkoğlu’nun Amerika’daki spor hayatıyla ilgili sorular içermektedir. Türk basket

takımlarında oynayan ve başarısıyla dünyadaki büyük kulüplerin dikkatini çeken Hidayet Türkoğlu, uluslararası alanda ülkesini temsil etmektedir.

Sıfat-fiil eklerinden *-ası / -esi* ile ilgili verilen örneklerin kısıtlı olduğu ve daha çok beddualarda kullanıldığı söylenerek örnek cümleler yazılmıştır. *“Ayağı kırılacak adam, köpeğe nasıl da vuruyor.”*, *“Hay gözü kör olası adam, bizi nasıl da aldattı.”*, *“Canı çıkacak hayvan, beni çok korkuttu.”*, *“Yok olası fakirlik, belimizi büktü.”*, *“Kör olası çocuk, vazoyu kırmış.”* (A.e., s.121).

On birinci ünite “Takım Ruhu” başlığıyla verilmiştir. İlk metin dinleme ve konuşma metni “İş Dünyası” (A.e., s.122), Tarık ve Ayhan arasında geçer. Ayhan’ın şirketi çalışanlarını hem değerlendireceği hem de doğada keyifli vakit geçireceği bir etkinlik olan kampa götürür. Belgrad Ormanı’nda yapılacak olan kampı ayarlayan organizasyon şirketi, takım oyunları hazırlayarak doğada mücadele verme ve liderlik yönünü ortaya çıkarmaya çalışır.

“Haydi Şirketler Doğaya” başlıklı metinde (A.e., s.124), meslek içi eğitimi için “trophy”nin tercih edildiğini ve Türkiye’deki özel şirketlerin personel eğitimi için “outdoor” (doğa) sporlarını ayarladığını anlatmaktadır. Kamplarda hangi etkinliklerin yapıldığı, ne kadar sürdüğü ve ne gibi kazanımları olduğu metinde ayrıntısıyla anlatılmıştır.

İş alanlarında böyle profesyonel organizasyonlarla işçi seçme ya da eğitme şirketler için iyi bir izlenim oluşturmaktadır. Yabancı dil öğrenen ve Türkiye’ye gelip çalışmak isteyen kişiler için olumlu ve bilgilendirici bir metindir.

On ikinci ünite “Kendine Güven” de iki okuma metni bulunmaktadır. “Yanlışlık” (A.e., s.130) başlıklı metinde polisler, isim benzerliğinden yanlış kişiyi sorguya almışlardır. Böyle önemli bir konuda işini yaparken daha dikkatli olmak gerekir. Polislik, toplumda düzen sağlayan ve güven duyulması gereken bir meslek dalıdır. Metindeki karışıklık onların işini dikkatli yapmadığını göstermektedir.

“Tarihe Tanıklık Edenler” başlıklı on üçüncü ünitenin dinleme ve konuşma metni olarak verilen ilk metni “Anıt Ağaçlar” başlıklı metindir (A.e., s.140). İstanbul

Üniversitesi Orman Fakültesinin yürüttüğü projeyi anlatan metin karşılıklı konuşmaya dayanır.

Çoğunlukla cami, mescit, türbe, saray ve köşklerin bahçelerinde bulunan yaşlı ve ender bulunan ağaçlar, İstanbul'un birçok semtinde tespit edilmiş ve korunmaya alınmıştır. Çevre bilincinin arttırılmasına yönelik bu projeye birçok ağaç korunmaya başlanmıştır. Metnin son bölümünde hazine avcılarının bu ağaçlara zarar verdiği söylenmiştir. Ağaçlara zarar verilmemesi için gerekli önlemleri alan proje yöneticileri halkı eğitmenin önemine vurgu yapmışlardır (A.e., s.142).

Tarihi ağaçların halkımız tarafından çok bilinmediğini fakat araştırma yapan ve yurt dışından gelen insanların bu ağaçları önemseydiği söylenmiştir (A.e., s.142). Metinde, Türk toplumu olarak kendi değerine sahip çıkmayan ve zarar veren bir imge bulunmaktadır. Bunun düzeltilmesi için ise tek yol eğitim olarak gösterilmiştir.

Ünitenin ikinci metni, “Tarihten Bir Sayfa” (A.e., s.148) başlıklı metindir. “Vermeyince Mabud, Neylesin Sultan Mahmud” sözünün ortaya çıkış hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâyeye göre Osmanlı padişahlarından Sultan Mahmud, tebdil-i kıyafet halkın arasına karışır. Bir tatlıcıdan tatlı alır ve çok beğenir. Daha sonra aynı tatlıcıya altın bir tepsi yollar ve aynı tatlıdan yine istetir. Tatlıcı uyanıklık yapar. Altın tepsiyi alır ve o tepsiye benzer başka bir tepsiyle değiştirerek tatlıları yollayınca sultan fark eder. Bunun üzerine dürüstlük testini geçemeyen tatlıcının başı vurulur.

Osmanlı padişahlarının kılık değiştirerek sıradan bir vatandaş gibi halkın arasına karışıp etrafı denetlemesi, geleneksel bir davranıştır. Halkın yönetimle ilgili görüşlerinin alınması, esnafların denetlenmesi gibi sebeplerle kılık değiştirilir. Günümüz koşullarında değerlendirildiğinde, metindeki tatlıcının tek bir hatasıyla ölüme mahkûm edilmesi acımasızca görülebilir. Sultan Mahmut, acımasız bir lider izlenimi oluşturabilir.

“Özgüven” başlıklı on dördüncü üniteye üç metin bulunmaktadır. “Çocuğunuz Arkadaşsız Kalmasın” başlıklı metinde (A.e., s.150), sosyal beceresi zayıf çocukların yalnız kalmaması için ebeveynlerin neler yapması gerektiği

anlatılmıştır. Çocuklara aile içinde sorumluluk vermeden ve sevgiyle yaklaşmadan çocuğun özgüveninin gelişmeyeceği, sonuç olarak da kendine güvenmediği için farklı ortamlarda kendini kanıtlayamayacağından bahsedilmiştir. Bireylerin gelişimi için yaşıtlarıyla sosyal ilişki kurmak çok önemlidir. Eğer çocuk arkadaş bulamıyorsa ebeveynler çocuklarına arkadaş bulacağı ortamı oluşturmalıdır.

“Yuvayı Çocuk Kurtarıyor” başlıklı metin (A.e., s.156), anne ve kızı arasında geçen karşılıklı konuşmadır. Kızı, annesine okuduğu bir araştırmadan söz ediyor. Araştırmaya göre “Yuvayı dişi kuş yapıyor, ama çocuk kurtarıyor.” Anne de buna karşılık “Çocuk, ailenin sigortası sayılır. Çocuksuz ev, meyvesiz ağaç gibidir.” diyerek cevap verir. Metne göre çocuklu aileler eve geldiğinde çocuklarıyla uğraşırken günlük stresini ve sıkıntısını üzerinden atarlar. Böylece hem rahatlar hem de sorumluluk paylaşmış olurlar.

Türk aile yapısını anlatmak için metnin içinde kalıp sözler kullanılmıştır. Atasözleri bir milletin düşünüş tarzını ve geleneklerini yansıtan sözlerdir. Yuvayı dişi kuş yapar, çocuksuz ev meyvesiz ağaca benzer gibi atasözleriyle ailede kadının yeri ve çocuğun önemi anlatılmıştır.

“Çocuk Şıarmaz Mı?” başlıklı metinde (A.e., s.159), çocuk yetiştirirken yapılan hataları anlatır. Bastırılarak ve korkutularak yetiştirilen çocuklar ne kadar yanlışsa her şeye müsaade eden ve çocuğun her istediğini yapan anne babalar da o kadar yanlış davranmış olur. “İyi baba çocuğunu uyurken öper.” düşüncesiyle hareket eden ebeveynler çocuklarına yeterince sevgi göstermezse bu da yanlıştır.

Toplumsal olarak çocuk yetiştirirken ya baskıcı ve korkutucu ya da aşırı rahat davranmakta olduğumuzu anlatan metin, doğru davranışı göstermek amacıyla eleştiri içerir.

“Kalplere Girebilmek” başlıklı on beşinci ünite de iki metin bulunmaktadır. İlk metin “Kansız By-Pass” başlığıyla verilmiştir (A.e., s.160). Metinde, Amerika’da başarılı buluşlar ve ameliyatlar yapan Dr. Mehmet Öz’den bahsedilmektedir. Dünyanın en çok tanınan ve en başarılı doktorlarından olan Türk bilim adamı Nobel Tıp ödülüne aday gösterilmiştir.

Kansız By-Pass, bilim dünyasında başarılı Türk bilim insanlarının bulunduğunu gösteren bir metindir.

Alıştırmalarda geçen Türk imgeleri sınıflandırılarak ayrıca incelenmiştir:

Adı geçen yer isimleri: İstanbul (A.e., s.10, 64, 105), Almatı (A.e., s.11), Kazakistan (A.e., s.18, 24, 64, 146, 154), Hoca Ahmet Yesevî Türbesi (A.e., s.24), Özbekistan (A.e., s.38), Bişkek (A.e., s.38, 128), Kırgızistan (A.e., s.65, 166), Antalya (A.e., s.65), Uludağ (A.e., s.128), Türkmenistan (A.e., s.154).

Şehir ve ülke isimleri seçilirken Türkiye'den çok Türk Dünyasından örneklere yer verilmiştir.

Alıştırmalarda yer alan, boş zamanlarda yapılacak etkinliklerden bazıları: şiir yazmak (A.e., s.10), müzik dinlemek (A.e., s.18), kitap okumak (A.e., s.62, 86), pikniğe gitmek (A.e., s.69, 71, 87, 97, 139), müzeleri gezmek (A.e., s.70), film izlemek (A.e., s.75, 87, 96), tiyatroya gitmek (A.e., s.82, 134), tatile çıkmak (A.e., s.104), sinemaya gitmek (A.e., s.121, 127).

Etkinlikler arasında en çok bahsedilen pikniğe gitmektir. Türk milleti güzel havalarda, açık alanlarda vakit geçirmeyi daha çok tercih eder. Özellikle aileyle birlikte yapılan bir etkinlik olması da tercih edilme oranını arttırmaktadır.

Alıştırmalarda geçen meslek dalları: bekçilik (A.e., s.11), çilingir (A.e., s.33), sekreter (A.e., s.34), marangoz, pilot (A.e., s.35), öğretmen (A.e., s.82, 138, 139, 154), polis (A.e., s.139), maden işçisi (A.e., s.167).

Meslekler arasında öğretmen ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde, sevilen ve saygı duyulan meslek dallarından olan öğretmenlik, alıştırmalarda diğer mesleklere göre daha çok tekrarlanmıştır.

Alıştırmalarda geçen Türk mutfağından yiyecek ve içecek isimleri: çay (A.e., s.24, 38, 110, 134), kahve (A.e., s.82, 93, 108), kola (A.e., s.24), süt (A.e., s.24, 37, 38, 62, 87), portakal (A.e., s.75), biber (A.e., s.87), kebab (A.e., s.87, 120), börek (A.e., s.93), çorba (A.e., s.127), makarna (A.e., s.129), baklava (A.e., s.134), sigara (A.e., s.62, 75).

En çok tekrar eden içecekler süt ve çaydır. Türk sofralarında en çok tüketilen içeceklerin başında çay ve kahve olmasına rağmen örneklerde görülmemektedir. Sigarayla ilgili alışırtmalarda sigaranın zararlı olduğu ve bırakmak gerektiği vurgulanmıştır.

Bazı alışırtmalarda yeme alışkanlığıyla ilgili “Sağlıklı olmak için dengeli beslenmeliyiz” (A.e., s.62) gibi ifadeler yer almaktadır. Bir alışırtmada “Bu gece sahura kalkılıyor” (A.e., s.69) cümlesi yer almaktadır. Türk-Müslüman kültürün bir parçası olan oruç için sabah ezanından önce kalkılıp yemek yenmesi gerekir.

Alışırtmalarda adı geçen ünlü isimler: Atatürk (A.e., s.70), Mimar Sinan (A.e., s.70), Barış Manço (A.e., s.18), Abay (A.e., s.121, 154).

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk, Türk tarihinin en büyük ustalarından Mimar Sinan ve dünyaca tanınan şarkıcılarımızdan Barış Manço’dan bahsedilmiştir. Bunların dışında Türk Dünyası’nın tanınmış Kazak şairi Abay Kunanbayev’den bahsedilmiştir.

Sporla ilgili alışırtmalar: kayak yapmak (A.e., s.75, 147), futbol oynamak (A.e., s.128), bisiklet sürmek (A.e., s.134).

Alışırtmalarda geçen atasözü ve deyimler: “pireye kızıp yorgan yakmak” (A.e., s.15), “emek olmadan yemek olmaz” (A.e., s.16), “attığın taş ürküttüğün kurbağaya değsin” (A.e., s.36, 96), “her şeyin başı sağlık”, “sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” (A.e., s.61), “ne ekersen onu biçersin” (A.e., s.87), “gelen gideni aratır”, “aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz”, çok bilen çok yanılır” (A.e., s.93), “rüzgar eken fırtına biçer”, “ata binen kılıç kuşanır” (A.e., s.94), “göz görmeyince gönül katlanır” (A.e., s.146).

6.2.4. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 2 Çalışma Kitabında Türk İmgesi

“Türkçe Öğreniyoruz Orhun Çalışma Kitabı 2’de” on beş ünite bulunmaktadır. Ünitelerde, toplamda on dokuz metin yer almaktadır. Metinler,

anlatılan dil bilgisi konusuna göre boşlukları tamamlama şeklinde verilmiştir. Metinlerdeki imgeler araştırılıp alıştırılmalardaki imgeler sınıflandırılarak incelenecektir.

“Dilimiz Bir” başlıklı metinde (Özbay, Temizyürek, 2004: 3), Duygu ve Aygöl arasında geçen bir konuşma üzerine kuruludur. Aygöl Kazakistan’dan Ankara’ya okumak için gelmiştir. Metinde Gazi ve Hacettepe Üniversitelerinin isimleri geçmektedir. Birlikte Türkçe çalışmaktan bahsederlerken Aygöl’ün dillerimizin çok yakın olduğunu söylemesi iki kültür arasındaki ortaklığı belirtmektedir.

“Kendim Ettim Kendim Buldum” başlıklı metin (A.e., s.14), Murat ve Tamer’in konuşmalarından oluşur. Tamer, yolda iki gencin kavga ettiğine ve etrafta izleyenlerin de onları kışkırttığına şahit olur. Bunun üzerine ayırmak için “*Durun, ben polisim, yoksa ikinizi de karakola götürürüm.*” der. Kavga eden bu iki genç koşarak gelir ve polis olduğunu söyleyen Tamer’e saldırarak onu bıçaklar. Etraftakiler korktuğu için kaçarlar ve yardım etmezler. Yalnızca bir kişi Tamer’e yardım eder ve onu hastaneye götürür. Tamer, Murat’a bir daha hiçbir kavgaya karışmayacağını yani yardım etmeyeceğini belirtir.

Metindeki kavga eden insanlar, onları ayırmayıp izleyen çevredekiler, polis olduğunu söyleyerek olaya müdahale etmek isteyen kişi ve polis olduğunu zannettiği halde saldıran gençler okuyucuda olumsuz bir imge oluşturmaktadır. Olay sırasında polisten korkmayıp bir güvenlik görevlisine bıçaklı saldırı yapılması toplumun kural ve kanun tanımadığını, güvensiz ve tehlikeli bir toplum yapısını gösterir. Ayrıca ortada ciddi bir olay olmasına rağmen gerçek güvenlik görevlileri ortada yoktur. Metne göre kavgayı izleyenler polisi çağırmak yerine insanları daha da kışkırtmaktadır. “Kendim Ettim Kendim Buldum”, Türk imgesi bakımından yanlış seçilmiş bir metin örneğidir.

“Gezi” başlıklı metinde (A.e., s.37) sınıfça piknik etkinliği yapılacaktır. Piknik, okullarda sıkça yapılan ve öğrenciler tarafından çok sevilen etkinliktir. Piknikte yemekler yenir, oyunlar oynanır, doğanın güzelliklerinin keyfi çıkarılır.

“Paradan Kısmanın En Kötü Yolları” başlıklı metinde (A.e., s.56) para harcarken dikkat etsek bile farkına varmadan yapılabilen hatalardan bahsedilmiştir. Türk kültüründe alışverişte pazarlık, adettendir. Alınan ürünlerin daha ucuzunu bulmak için önce her yer gezilir ve ardından karar verilen ürünün de pazarlığı yapılır. Metnin ilk bölümünde, uygun fiyata ürün bulmak için çok gezilirse aradaki fiyat farkını, yol parasına harcayabileceğimiz söylenmektedir. Tek fiyat diye iki tane almak, ucuz diye bol bol almak ya da iyi olmayan markaları tercih etmek alışverişte yapılan yanlışlardandır.

“ Yakında” başlıklı metin (A.e., s.86), Nasreddin Hoca fıkralarından seçilmiştir. Bu fıkralar, Türk edebiyatının mizah gücünün en önemli örneğini oluşturan metinlerdir. Metinde Nasreddin Hoca’yı kandırmaya çalışan kişilerin başına gelenler anlatılmaktadır. Keskin bir zekâya sahip olan Hoca, her fıkranın sonunda mutlaka önemli bir ders verir.

“Çalışma” başlıklı metinde (A.e., s.91) çalışma hayatının önemi anlatılır. Metnin içinde “İşleyen demir ışıldar.”, “Çalışmak ibadettir.” gibi atasözleriyle fikir desteklenmektedir.

“Büyük Şehir” başlıklı metinde (A.e., s.92), gezmek için İstanbul’a gelen bir turist ilk gün yaşadığı şaşkınlığı anlatılmaktadır. Metinde, İstanbul çok büyük ve kalabalık olarak anlatılmıştır. Hatta yabancı, gideceği yeri bulamayınca polisten yardım istemiştir. Bu olumsuzlukların yanında insanların çok iyi olduğunu ve İstanbul’u çok sevdiği için şehre yerleştiğini anlatmıştır. Dışarıdan ilk gelenler için korkutucu bir izlenim yaratsa da sevilebilen bir şehir olarak anlatılan İstanbul, yaşamaya değer bir şehirdir.

“Kara Kış” başlıklı metin (A.e., s.95), karın yağışıyla bir yandan sevinen çocukları bir yandan da yaşanan olumsuzlukları anlatır. Okulların tatil edildiği karlı havalar, çocukların sokaklarda oynadığı bir fırsat haline gelir. Fakat bu havalar aynı zamanda ulaşımın kesilmesi, yakacak bulamayan insanların üşümesine sebep olur. Bu yüzden karın yağması kimilerine göre mutluluk getirirken kimilerine de zorlu hayat koşulları oluşturmaktadır.

“İş Birliğı” başlıklı metinde (A.e., s.100), insanların tek başına yapmakta zorlanacağı işlerin olduğu ve toplum birlikte hareket ederse çok daha iyi şeyler başarılabilceğı anlatılmaktadır. Örneğın köprüler yapmak, barajlar, binalar inşa etmek için insanlar bir arada hareket etmelidir. Metnin sonunda Türk toplumunda “imece” geleneğinden bahsedilmiştir. Birlikteliğe önem veren Türk milleti imece kelimesiyle bu kavramın önemini ortaya koyan bir sözcük dağarcığı oluşturmuştur.

Alıştırmalardaki Türk imgesi, belirli başlıklar altında incelendiğinde: şehirler ve mekânlar, spor, yiyecek-içecek, etkinlikler, meslek, dil-uyruk, gelenek, eğitim-kabiliyet, atasözü-deyim ve ünlü isimler olarak gruplandırılmıştır.

Alıştırmalarda geçen yer adları: Kazakistan (A.e., s.3, 11, 31), Konya, Çanakkale (A.e., s.3), Özbekistan (A.e., s.10, 80), Azerbaycan, Türkmenistan (A.e., s.10), İstanbul (A.e., s.49, 66), Bişkek (A.e., s.66), Astana (A.e., s.72), Almatı (A.e., s.79), Ankara (A.e., s.90).

Sporla ilgili alıştırmalar: atletizm, ata binmek (A.e., s.4), futbol (A.e., s.11, 23, 90), bisiklet sürmek (A.e., s.12, 81), yüzmek (A.e., s.23).

Yiyecek-içeceklerle ilgili alıştırmalar: süt (A.e., s.6), çay (A.e., s.10, 28, 84), çorba (A.e., s.10, 11, 47), salata (A.e., s.11, 47), balık (A.e., s.13), pasta (A.e., s.19), salatalık, domates (A.e., s.34), ceviz, fındık (A.e., s.42), salep (A.e., s.44), kuruyemiş (A.e., s.64), kahve (A.e., s.65), kebab (A.e., s.66), kola (A.e., s.81), tatlı (A.e., s.57, 98), kek (A.e., s.102), sigara (A.e., s.32, 78, 98), içki (A.e., s.78).

Boş zamanlarda güzel vakit geçirmek için yapılan etkinlikler: kitap okumak (A.e., s.5, 24, 32, 39), top oynamak (A.e., s.10), sinemaya gitmek (A.e., s.11, 40, 58), tiyatroya gitmek (A.e., s.25, 81), denize girmek (A.e., s.44), pikniğe gitmek (A.e., s.48, 49), müzik dinlemek, resim çizmek (A.e., s.54), tatile gitmek (A.e., s.66, 80), film seyretmek (A.e., s.68, 88).

Alıştırmalarda geçen meslek dalları: berber (A.e., s.18), öğretmen (A.e., s.18, 22, 54, 79, 81, 82, 88), terzi, boyacı, çatı ustası, hamal (A.e., s.19), kuaför (A.e., s.21, 84), şoför (A.e., s.29, 60), halı dokuma ustası (A.e., s.39), bekçi (A.e., s.45),

yazar (A.e., s.54), polis (A.e., s.60, 79), doktor (A.e., s.64), marangoz (A.e., s.82), komutan (A.e., s.82).

Alıştırmalarda geçen dil ve uyrukla ilgili sözcükler: Türkçe (A.e., s.24, 46, 72, 75, 102) Kazakça, İngilizce (A.e., s.24), Rusça (A.e., s.25), Türkmen (A.e., s.25), Türk (A.e., s.102).

Türk gelenekleriyle ilgili alıştırmalar: kına gecesi yapmak, bayramlarda sokakları süslemek (A.e., s.39), milli bayramlarda her yeri bayraklarla süslemek (A.e., s.34), Ramazan Bayramı'nda tatlı yapmak (A.e., s.43), köyde türkü derlemek, halı dokumak (A.e., s.52), misafir ağırlamak için hazırlık yapmak (A.e., s.60), düğünde misafirler için yemek ikramı yapmak (A.e., s.66), oruç tutmak (A.e., s.74).

Alıştırmalarda geçen eğitimle ilgili imgeler: iyi bir üniversiteye girmek için çok çalışmak gerek (A.e., s.46), sınava gireceksen çok çalış (A.e., s.48), konservatuarın tiyatro bölümünde okumak (A.e., s.65), girdiği sınavı geçemedi (A.e., s.68), mezun olabilmek için çok çalışmak gerek (A.e., s.72), “Sınavda niçin başarılı olamadın?” (A.e., s.75), “Para olmadığı için üniversiteye devam edemedi.” (A.e., s.76), “Üniversiteye başladığımdan beri bu şehirdeyim.” (A.e., s.90), “Ah! Keşke konservatuvara girip okusaydım.”, “Yakında final sınavına gireceği için çok çalışıyor.” (A.e., s.93), “Üniversiteden mezun oluncaya kadar yurttan kaldım.” (A.e., s.97).

Eğitimle ilgili oluşturulan alıştırmalarda sınavlar zor, üniversite okumak için başka bir şehre gitmek gerekli ya da istediği bölümde okuyamayan kişilerle ilgili örnekler buluruz. Bir alıştırmada ise maddi durumu uygun olmadığı için okuyamayan birini görürüz. Bu örnekler eğitim sistemiyle ilgili olumsuz düşünceler oluşturabilir.

Ünlü insanların adının geçtiği iki alıştırma bulunmaktadır. Bu kişiler Ahmet Yesevi (A.e., s.11) ve Yunus Emre'dir (A.e., s.39). Bir örnek Türk halk edebiyatının mutasavvıf şairlerinden seçilirken diğeri Türk Dünyasından seçilmiştir.

Alıştırmalarda geçen atasözü ve deyimlerden bazıları şunlardır: “Şeytan kulağına kurşun” (A.e., s.4), “Ayaklarıma kara sular indi.” (A.e., s.6), “İnsanlar konuşa konuşa hayvanlar koklaşa koklaşa.” (A.e., s.7), “Kalbini kırdım.” (A.e., s.27),

“Bir karıncayı bile incitmez.” (A.e., s.30), “Pişmiş aşı soğuk su katılmaz.” (A.e., s.33), “Bal tutan parmağını yalar.” (A.e., s.51), “Ağzından çıkanı kulağın duysun.” (A.e., s.60), “Boynu devrilesi adam.” (A.e., s.66), “İyi olacak hastanın ayağına doktor gelir.” (A.e., s.76), “Kaş yapayım derken göz çıkarmayın.” (A.e., s.90).

6.2.5. Türkçe Öğreniyoruz Orhun 3 Ders Kitabında Türk İmgesi

“Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders Kitabı 3’te” on beş ünite bulunmaktadır. Ünitelerde toplamda yirmi sekiz metin, okuma ve konuşma etkinliği olarak verilmiştir. Bu metinler dışında dil bilgisi öğretimi için verilen boşluk doldurmalı kısa kısa birçok metin yer almaktadır. Her üniteye metinlerin dışında örnek alıştırmalar; dinleme, konuşma ve yazma etkinlikleri bulunmaktadır. Dil bilgisi öğretimi için fiil (işteş ve dönüşlü fiiller, birleşik zamanlar, yardımcı fiiller, kurallı birleşik fiiller), zarf ve yapım ekleri konuları anlatılmıştır.

Birinci ünite “Âşıklar Bayramı” (Özbay, Temizyürek, 2004: 6) başlığıyla verilmiştir. Ünitenin ilk metni İpek Hanım, Mete Bey ve oğulları Volkan arasındaki konuşmayla başlamaktadır. Volkan’ın Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrendiği âşıklık geleneği ve kültürümüzdeki yeri konusu anlatılmaktadır. Âşık atışmaları, Konya, Sivas ve Anadolu’nun birçok bölgesinde yapılan âşıklar bayramı ve o bölgelerin yöresel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

“Batı Türkistan’da Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu” (A.e., s.13) başlıklı metinde Türkiye ile Türk Dünyasını birbirine bağlayan ortak kültür öğeleri anlatılmıştır. Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan’daki âşıklık geleneği, ünlü âşıklar, kullandıkları çalgı aletleri ayrıntısıyla anlatılmıştır.

Ünite sonunda verilen okuma ve dinleme etkinlikleri için Türk halk edebiyatının önemli ozanlarından Âşık Veysel seçilmiştir. “Dostlar Beni Hatırlasın” (A.e., s.19) şiiri örnek olarak verilmiştir.

İkinci ünitedeki “Miras” (A.e., s.20) başlıklı metin, Arzu ile Emel’in konuşmasıyla başlamaktadır. Metinde yurt dışıyla iş bağlantıları olan şirketten, uluslararası iş yapan şirketlerin devlet tarafından desteklendiğinden ve Türk işçilerinin verimliliğinden söz edilmektedir. Türk şirketleri için sorumluluk sahibi ve kaliteli işler yaptığıyla ilgili övgü sözcükleri bulunmaktadır.

“Safranbolu Evleri” başlıklı metinde (A.e., s.26), UNESCO tarafından koruma altına alınan Safranbolu evlerinin mimari özellikleri anlatılmıştır. Yazları serin, kışları soğuk olan bu evler her konumda tüm şehri görecektir şekilde ve birbirinin manzarasını kapatmadan konumlandırılmıştır. Ayrıca evlerin içi yaşam biçimleri ve aile yapısına göre düşünülerek tasarlanmıştır. Ataerkil ailelerin yaşam tarzına göre konak biçiminde yapılan evlerde birçok oda, kiler, hamam, mutfak ve odaların her birinde işlevsel büyük dolaplar bulunmaktadır. Kapıların üzerindeki çeşitli tokmaklar, eve gelen insanların cinsiyetine ve yaşına göre çalınmaktadır. Hem mimari yapısıyla hem de yöre insanının yaşam tarzını yansıtmaya bakımından dikkat çeken bu evler uluslararası bir üne sahiptir.

Aynı ünite dinleme etkinliği olarak verilen Nevşehir ilimizle ilgili sorular bulunmaktadır (A.e., s.29). İbrahim Paşa Müzesi, yer altı şehirleri ve kaplıcalardan bahsedilmektedir.

Dördüncü ünite Kar Keyfi, okuma metni ile başlamaktadır. “Kar Altında Anadolu” başlıklı metinde (A.e., s.30), kış sporlarının yapıldığı Erciyes, Bolu, Uludağ ve Kartalkaya gibi dağlık bölgelerden bahsedilmiştir. Ege ve Akdeniz kıyıları yaz tatili için tercih edilirken kasım, aralık, ocak aylarında kar yağışının arttığı dönemlerde, Anadolu’nun yüksek bölgeleri kış sporları için uygun hale gelmektedir. Şehir yaşantısının hareketliliği ve yorgunluğunu atmak için doğayla baş başa kalınabilecek bölgeler anlatılmıştır.

Dinleme etkinliğinde ise Ağrı Dağı’yla ilgili sorular bulunmaktadır (A.e., s.43). Özellikle Nuh tufanı ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Dördüncü ünite “Tarihten Süzülüp Gelen Lezzet” (A.e., s.44) dondurmanın kültürümüz içindeki yerini anlatan, dört bölümden oluşan bir metindir.

İlk bölümde yaz tatillerinin çocuklar için kıymeti anlatılmaktadır. Yaz tatili bazı çocuklar için dedesinin, ninesinin yazlığına gitmek, kimi için sokakta oyunlar oynamak, kimileri içinse dondurma yemektir. İkinci bölümde Kahramanmaraş'a ait yöresel, salepli dondurma anlatılmıştır. Maraş dondurması almak isteyenlere, özellikle de turistlere gösteriyle satılmaktadır. Metnin son bölümünde İstinye'deki tarihi Zeyneloğlu dondurmacısından bahsedilmiştir. Ailenin geçmişini, dondurmanın yapılışını, farklı semtlerde satışının yapıldığıyla ilgili bilgi verilmiştir.

“Kız Evi Naz Evi” başlıklı beşinci ünite konuşma metniyle başlamaktadır (A.e., s.56). Sevgi ve Dilek, arkadaşları Filiz'in yapılacak düğünüyle ilgili sohbet etmektedir. Filiz'in Ankaralı olduğunu fakat evlenince İstanbul'a taşınmak zorunda olduğunu ve orada ailesinden uzakta zorlanacağını konuşmaktadırlar. Metnin ikinci bölümünde Filiz'le konuşan iki arkadaşı düğün hazırlıkları için yardım teklif eder fakat Filiz düğün yapmayacağını söyler. Bunun yerine paralarını balayı için harcamayı planladıklarından bahseder. Dilek bu fikri beğenmediğini, eğlenceli düğünler yapmanın geleneklerimizden olduğunu söyler.

“Türklerde Düğün Geleneği” (A.e., s.59) başlıklı metinde sadece Anadolu'da değil tüm Türk Dünyasında ortak olan düğün törenlerinden bahsedilmiştir. Kız isteme, çeyiz verme, kına gecesi, takı merasimi, düğün yemeği gibi adetler anlatılmıştır.

“Uygarlık Yolu” başlıklı yedinci ünite “İlim ve Müzik... Ya Sonra” (A.e., s.84) okuma metniyle başlamaktadır. İslam medeniyetinin bilim ve sanat merkezleri, Batı Türkistan ve İspanya'da yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. Metinde, ilim ve fende gelişmelerin yanında müziğe de çok önem verildiği vurgulanmıştır. Müzik alanındaki önemli gelişmelere öncülük eden Ziryab isimli bir Arap'ın yaşam öyküsü kısaca anlatılmıştır.

Sekizinci ünite “Manevi Mimarlar”, “Pir-i Türkistan” başlıklı (A.e., s.94) okuma metniyle başlamaktadır. Türk Dünyasının önemli düşünürü ve şairi Hoca Ahmet Yesevi'nin Türk-İslam kültürüne katkılarının anlatıldığı metinde Mevlâna, Yunus Emre ve Kaşgarlı Mahmut gibi isimlere de değinilmiştir. Metinde, örnek

yaşantısı ve “Hikmet”leriyle İslamı yayma çabası ve kendisinden sonra gelen önemli şahsiyetleri nasıl etkilediği ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

“Hoşgörü ve Saygı” başlıklı dokuzuncu ünite konuşma metniyle başlamaktadır. “Mevlânâ” (A.e., s.104) başlıklı metin üç bölümden oluşur: İlk bölümde Ali Bey oğlu Orhan’a Konya’daki Mevlânâ türbesini ziyarete gitmek istediğini söyler. Oğlu da eşine danışıp karar vereceğini söyler. Evin hanımı, Orhan Bey’in eşi Dilek mutfaktaki bütün işleri bitirdiğini ve onlara çay getirdiğini söyler. Hep birlikte konuşarak ailecek hafta sonu Konya’ya gitmeye karar verirler. Metnin ikinci bölümü yolda geçmektedir. Dede ile torunu Mevlânâ ile ilgili sohbet eder. Hanımlar da acıkan beyler için yiyecek bir şeyler hazırlar. Son bölümde Mevlevihaneyi gezer ve semazenleri görürler. Mevlânâ’nın öğretileriyle ilgili konuşurlar. Ayrıca Karatay Müzesi ve Alaattin Camisi’ni de gezmeyi planlarlar. Metnin en sonunda Konya’nın yöresel lezzetlerinden tandır ve etli ekmek yemek gerektiğini konuşurlar.

Konuşma metninin hemen ardından verilen “Mevlânâ Celâleddin Rumî” (A.e., s.108) başlıklı metinde Mevlânâ’nın biyografisi verilmiştir.

Ünite sonundaki dinleme etkinliğinde (A.e., s.113) Yunus Emre’yle ilgili sorular bulunmaktadır. Yunus Emre’nin tasavvuf anlayışı, Taptuk Emre’yle ilişkisi gibi sorulara cevap istenmektedir.

“Sakin Ol” başlıklı onuncu ünitenin dinleme metninde ünlü Türk ressam İbrahim Çallı’yla ilgili sorular bulunmaktadır (A.e., s.123).

On birinci ünite “Baharın Müjdecisi” konuşma metniyle başlamaktadır. “Nevruz” (A.e., s.126) başlıklı metinde Hakan, Aybek ve Nazgül Nevruz kutlamaları için üniversitelerinde bir program hazırlamaktadırlar. Kostümler giyinir, şiirler okur ve gösteriler yaparlar. Metnin hemen ardından on iki hayvanlı Türk takvimi verilmiştir.

Dinleme etkinliği için Kırgızlara ait Manas destanı seçilmiştir (A.e., s.129). Dinlenecek metinle ilgili sorular ve boşluk doldurmalı bir metin verilmiştir.

“Yeni Gün” (A.e., s.130) başlıklı okuma metni Türk kültüründe Nevruz bayramının yerini anlatmaktadır. 21 Mart baharın gelişiyle yeni yıl başlamış olur. O günün kutlama gelenekleri farklı Türk coğrafyalarında çeşitlilik gösterse de ateş üzerinden atlama, demir dövme, saz eşliğinde türküler söyleme, dans etme, yemekler ve tatlılar yapma gibi ortak kültürel öğeleri de yansıtır.

Ünitenin son okuma etkinliği Mehmet Faruk Görtunca’ya ait “Anadolu” (A.e., s.134) başlıklı metindir. Şiirde Anadolu’nun güzellikleri, tarihi ve kültürüyle ilgili anlatılmıştır.

“Gelenek Tiyatrosu” başlıklı on üçüncü metin Atatürk’ün: “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür.” sözüyle başlamaktadır. Ünitenin ilk metni “Türk Dünyasında Tiyatro” (A.e., s.146) Türk kültürü içinde tiyatronun geçmişini ve ne kadar gelişmiş olduğunu anlatan bir metindir. Türk tiyatrosunun kaynağı Orta Asya’ya dayanmaktadır. Gölge oyunu, kukla, meddahlık geleneği ve köy tiyatrosuyla farklı alanlarda çeşitli birikimleri olan tiyatro sanatı Türk sanatının da bir göstergesi olarak yansıtılmaktadır. Metinde, Anadolu’daki oyunlar ve gösterilerle Türk coğrafyalarındaki kültür ortaklığı da vurgulanmıştır.

Dinleme etkinliği olarak verilen alıştırmalarda (A.e., s.149) kilim dokuma zanaatına dikkat çekilmiştir.

Ünitenin son metni “Karagöz Yalova Sefası Oyunu” (A.e., s.152) metnidir. Tiyatro konulu üniteye uygun olarak dünyaca bilinen gölge oyunumuzdan bir örnek metin verilmiştir.

“Köksüz Ağaç Olmaz” ünitesi “Gerçek Hazine” (A.e., s.154) metniyle başlamaktadır. Metin iki kişinin konuşması şeklinde verilmiştir. Türk arkeologlar tarafından Moğolistan’da bulunan Bilge Kağan hazinesiyle ilgili bilgiler verilmektedir.

“Bilge Kağan Hazinesi” (A.e., s.155) başlıklı metinde Göktürk devletinin kuruluşu, Göktürk Yazıtları’nın bulunuşu ve Türk tarihi açısından önemi, bölgedeki arkeolojik çalışmalar, Bilge Kağan’ın hazinesi gibi konular ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.

Alıştırmalarda geçen Türk kültürünü yansıtan ifadeleri sınıflandıracak olursak:

Sanatçı, devlet adamı kısaca ünlü insanların adının geçtiği alıştırmalar: Âşık Veysel (A.e., s.18), Köroğlu (A.e., s.43), Farabi, İbn-i Sina (A.e., s.85), Uluğ Bey (A.e., s.89), Fatih Sultan Mehmet (A.e., s.91), Mevlâna (A.e., s.110), Bilge Kağan (A.e., s.163).

Kültür, sanat, edebiyat gibi konuların geçtiği alıştırmalar: askerden gelen oğluyla kucaklaşmak (A.e., s.12), hamamda temizlenmek (A.e., s.25), kitap okumak (A.e., s.38, 41, 52, 64, 65, 67, 133, 145), aile büyükleri yemeğe başlamadan sofraya oturmamak (A.e., s.41), tiyatroya gitmek, askere uğurlamak (A.e., s.42), pikniğe gitmek (A.e., s.51), konsere gitmek (A.e., s.80, 83), sinemaya gitmek , yaylaya çıkmak (A.e., s.82, 145), Nevruz'da kutlamalar yapmak (A.e., s.83), resim yapmak (A.e., s.101), namaz kılmak (A.e., s.102).

Atasözü, deyim ve özlü sözlerin geçtiği alıştırmalar: Allah ne verdiyse (A.e., s.9), büyük sözü dinlememek (A.e., s.25), göz kamaştırmak ve tadına doyum olmamak (A.e., s.37), başı sıkışmak (A.e., s.42), kalp kırmak (A.e., s.51, 80), hayal kırıklığına uğramak (A.e., s.52), kız evi naz evi (A.e., s.59), gözüne uyku girmemek (A.e., s.68), ne ekersen onu biçersin (A.e., s.80), iyilik yap denize at, balık bilmezse hâlik bilir (A.e., s.101), iyilik eden iyilik bulur (A.e., s.103), eğri oturalım doğru konuşalım (A.e., s.144), “ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol” (A.e., s.151).

Sporla ve oyunlarla ilgili alıştırmalar: masa tenisi (A.e., s.39), futbol (A.e., s.52), satranç (A.e., s.62), yüzme (A.e., s.63), maça gitmek (A.e., s.111).

Türk mutfağına ait yiyecek ve içeceklerin geçtiği alıştırmalar: etli ekmek (A.e., s.9), çay (A.e., s.39, 61, 64), Sarıyer böreği, Antep baklavası, Maraş dondurması, Afyon kaymağı, Adana kebabı (A.e., s.47), pırasa yemeği (A.e., s.62), Türk kahvesi (A.e., s.80), salata (A.e., s.81, 124), peynir (A.e., s.81), pilav (A.e., s.112), süt (A.e., s.124), dolma (A.e., s.172).

Alıştırmalarda geçen şehir ve ülke isimleri ile milletler: Ağrı Dağı (A.e., s.43), Azerbaycan (A.e., s.52), İstanbul (A.e., s.53, 151), Taşkent (A.e., s.53), İzmir (A.e., s.54), Türkmenistan (A.e., s.65), Kırgızistan (A.e., s.66), Antalya (A.e., s.82), Buhara (A.e., s.98), Trabzon (A.e., s.102), Kazakistan (A.e., s.111), Türkmen (A.e., s.61), Kazak (A.e., s.64).

6.2.6 Türkçe Öğreniyoruz Orhun 3 Çalışma Kitabında Türk İmgesi

“Türkçe Öğreniyoruz Orhun Çalışma Kitabı 3’te” yirmi metin bulunmaktadır. Metinler Türk imgesi bakımından kendi içinde değerlendirilirken alıştırmalarda geçen imgeler sınıflandırılarak incelenecektir.

“Öğütler” başlıklı metinde (Özbay, Temizyürek, 2004: 12), bir anne kızlarına hayatla ilgili öğütler vermektedir. Anne kahvesini yudumlarken kızlarını çok iyi bilgilendirmediğini, gerektiği gibi yakından ilgilenmediğini dile getirmiştir. İşte bu yüzden hayatlarında hata yapmamaları için bazı nasihatlerde bulunur. Kendisinin çabuk sinirlenmesi ve özür dilemeyi bilmemesi hatalar yapmasına sebep olmuştur. Aynı hatayı kızlarının yapmasını istemez. Zamanın çok değerli olduğunu, doğru düşünceden ayrılmamak gerektiğini, yaptıkları işi iyi öğrenmeleri gerektiğini ve evliliklerinin çok mükemmel olmasa da sevgi ve saygı çerçevesinde yürütmelerini öğütlemektedir.

“Bir Yastıkta” başlıklı metin (A.e., s.29), iki kişinin konuşması üzerine kurulu bir metindir. İki kişi yeni evlenen arkadaşlarının düğünüyle ilgili konuşmaktadırlar. Evlenen çift işleri olmayan ve ailesinin maddi desteğiyle yuva kuran kişilerdir. Erkek tarafı düğün masraflarını karşılamıştır. Türk geleneklerinde düğünü erkek tarafı yapar. Aileler mutlaka çocuklarına yardım eder. Metnin sonunda arkadaşlar konuşurken kalıp sözcükler kullanmışlardır. “*Allah yuva kurana yardım eder*”, “*Allah mesut etsin, bir yastıkta kocasınlar*” evlenen kişilere iyi niyet temennileri olarak söylenir.

“Tarih Kokan Şehir” başlıklı metinde (A.e., s.38), İstanbul’u gezmek isteyen biri, bir haftalığına tatil yapmak için gelir. Bu sürede birçok yeri dolaşabileceğini düşünen kişi sadece bir gününü Sultanahmet’te geçirmiştir. Tarih kokan bu şehrin her yerini gezmek için çok daha uzun zamana ihtiyaç olduğunu belirten kişi, tekrar İstanbul’a gelmeyi düşünmektedir.

Hem tarihi dokusu hem doğal güzellikleriyle İstanbul, Türkiye’nin en dikkat çeken şehirlerindendir. Yerli ve yabancı turistler tarafından oldukça sevilen ve merak edilen şehrin her bir bölgesi görülecek özelliklere sahiptir.

“Pulsuz Dilekçe” başlıklı metinde (A.e., s.39) çocuk, anne ve babasına mektup yazıp taleplerde bulunmaktadır. Anne babasından kendisini anlamasını, kendisini daha özgür bırakmalarını, işine çok karışmamalarını istemektedir. Bu sayede kendi kararlarını daha rahat alabileceğini belirtmektedir. Metinde, anne babalar çocuklarını şımartırsa çocukluktan kurtulmanın zor olduğunu vurgulamıştır. Türk aile yapısı çocuklarına düşkünlükleriyle bilinir. Bu durum çocukların her hareketine karışmak ve onları yeterli derecede özgür bırakmamak şeklinde olursa çocuklar yaşının gerektirdiği şekilde olgunlaşamayacaklardır.

“Derviş Kaşıkları” başlıklı metin (A.e., s.73), sevginin ve empatinin anlatıldığı bir metindir. Türk tasavvuf inancında dervişler bilge kişilerdir. Metinde anlatılan hikâyede derviş gerçek sevginin gücünü göstermek için bir deney yapar. Bir grup insanı yemeğe davet eder. Uzun saplı kaşıklarla çorba içmelerini söyler. Herkes kendini doyurma çabasına girer. Halbuki uzun kaşıklarla çorbaları dökerler ve içemezler. Derviş, başka bir zaman farklı bir grubu çağırır. Onlar kendilerini değil yanındakileri doyurmaya çalışırlar. Böylece herkes dökmeden çorbalarını içmiş olur ve kimse sofradan aç kalkmaz. Metin, sevgi dolu insanların yardımlaşması gerektiğini, yardım edenin mutlaka yardım göreceğini anlatır.

“Yolda Piknik” başlıklı metinde (A.e., s.85), pikniğe giden bir ailenin başına gelenler anlatılmaktadır. Arabanın lastikleri indiği için yolda kalan ve pikniğe gidemeyen aile yardım çağırır. Tamircilerin gelmesini beklerken yol kenarında pikniklerini yaparlar. Değişik bir gün yaşayan aile durumdan şikâyetçi olmadan anın

tadını çıkarırlar. Hatta piknik yaptıkları yol kenarını çok severler ve arabaları tamir edilse bile yol kenarında oturmaya devam etmişlerdir.

“Kökler ve Kanatlar” başlıklı metinde (A.e., s.87), Türk müziğinin en büyük sanatçılarından Barış Manço’yla ilgili bilgiler verilmektedir. Kendi annesine nasıl davrandığı, sanatında yaptığı yenilikler, çektiği televizyon programları, halka nasıl örnek olduğu anlatılmıştır.

“Ölümsüz Aşkın Ölümsüz Anıtı” başlıklı metinde (A.e., s.93), Hint-Türk İmparatoru Şah Cihan’ın, eşi Ercümend Banu Begüm için yaptırdığı dünyaca ünlü Taç Mahal adlı eseri anlatmaktadır. Çiftin aile yaşantısı, eserin ne zaman ve nasıl yapıldığı ayrıntısıyla anlatılmıştır. Taç Mahal, Türklerin dünya tarihine bıraktığı en önemli eserlerden biridir.

Alıştırmalarda geçen Türk gelenekleriyle ilgili ifadeler: bayramlarda tokalaşmak ve öpüşmek, asker uğurlamak (A.e., s.3), insanların bayramını kutlamak (A.e., s.4), bayramlarda gösteriler yapmak ve konserlere gitmek (A.e., s.5), erkekler maç izlerken hanımların yemek yapması (A.e., s.15), annelerin geceleri kalkıp çocuklarının yanına gelmeleri, eskiden bayramların daha coşkulu kutlanması (A.e., s.16), bekarların evlilerle arkadaşlığı pek tercih etmemesi (A.e., s.22), küçük çocuğun namaz kılan dedesine hayran hayran bakması (A.e., s.53), çocuğun annesinin mezarının başında ağlaması (A.e., s.60), bayramlarda alış veriş yapılacak dükkanların kapalı olması (A.e., s.78), bayram temizliği yapmak (A.e., s.79), Kurtuluş Savaşı’nın önemi (A.e., s.100).

Geleneklerle ilgili en çok bahsedilen örnek bayramlardır. Bunun dışında asker uğurlaması, ibadetlerimizden biri olan namaz ya da evlilerle bekârların arkadaş olamayacağı gibi örnekleri görmekteyiz. Bu örnekler toplumsal yapıyı ve dini inancı göstermektedir.

Alıştırmalarda bahsedilen yer adları: Almanya (A.e., s.3), Antalya (A.e., s.10, 21), İstanbul (A.e., s.30, 38), İzmir (A.e., s.45), Kazakistan (A.e., s.59), Orta Asya (A.e., s.60), Türkmenistan (A.e., s.100).

Yiyecek ve içeceklerin geçtiği alıştırmalar: baklava, börek (A.e., s.5), süt (A.e., s.9, 34, 38), yoğurt (A.e., s.9), bamya yemeği (A.e., s.30), çay (A.e., s.16, 33), kahve (A.e., s.34, 66), kek (A.e., s.53), pasta (A.e., s.63), sigara (A.e., s.15, 30, 59, 63, 72).

Yiyecek ve içeceklerde Türk mutfağını özellikle yansıtan örneklerle çok yer verilmemiştir. Baklava, börek, yoğurt, çay alıştırmalardaki en belirgin yiyecek ve içecektir. Sigara beş farklı alıştırmada geçerek adından en çok bahsedilen içecek maddedir. Her alıştırmada zararına vurgu yapılmıştır.

Alıştırmalarda geçen spor dalları: kayak (A.e., s.5), basketbol (A.e., s.15, 30, 89), yüzme (A.e., s.15), ata binmek, güreşmek (A.e., s.63).

Alıştırmalarda geçen meslek dalları: öğretmen (A.e., s.5, 23), avukat (A.e., s.19), trafik polisi (A.e., s.34), itfaiyeci (A.e., s.42), aşçı (A.e., s.78).

Eğitimle ilgili alıştırmalar: Üniversiteyi bitirmek zordur (A.e., s.22), bitirme sınavlarının zorluğu (A.e., s.77), üniversiteye girmek için çok çalışmak gerektiği (A.e., s.78).

Örneklerden de anlaşılacağı gibi üniversiteye girmek ve girdikten sonra okumak da zordur. Sınav sistemi yıpratıcıdır ve okurken de kişiyi zorlayan bir durumdadır.

Alıştırmalarda adı geçen ünlü kişiler: Mustafa Kemal Atatürk (A.e., s.28), Barış Manço (A.e., s.83), Naim Süleymanoğlu (A.e., s.97).

Boş vakitleri değerlendirmek için yapılabilecek etkinlikler: tiyatroya gitmek (A.e., s.9, 15), dışarda top oynamak (A.e., s.15), kitap okumak (A.e., s.30, 35, 37), doğum günü partisine gitmek (A.e., s.33, 46, 78), sinemaya gitmek (A.e., s.34), yaz kampına gitmek (A.e., s.38), pikniğe gitmek (A.e., s.63), film izlemek (A.e., s.66), fotoğraf çekmek (A.e., s.97), müzik dinlemek (A.e., s.100).

Ülke şartları ve ekonomiyle ilgili alıştırmalarda geçenler: kar yağdığı için okulların kapanması, ekmeğe zam gelmesi (A.e., s.33), kriz sebebiyle dükkanı devretmek (A.e., s.46), bu yıl ekonomik krizin beklenmesi (A.e., s.63), elektriklerin

“Doğuran Kazan” (A.e., s.14) başlıklı metin Türk halk edebiyatının önemli isimlerinde Nasrettin Hoca’ya ait bir fıkradır. Bu hikâyeler, Türk mizahını ve zekâsını gösteren önemli metinlerdir.

Türk öykü tarihinin en önemli temsilcilerinden Ömer Seyfettin’in en meşhur hikayelerinden “Kaşağı” (A.e., s.15) seçilen metinlerden birisidir. Hikâye Anadolu’da yaşayan ve atları çok seven bir çocuğun etrafında şekillenir. Yaptığı hatayı itiraf edemeyen ve kardeşine iftira atan çocuk, kardeşinin hasta olup ölmesiyle daha da vicdan azabı duymaya başlar. Hikâyede otoriter bir baba, ataerkil bir aile yapısı ve Anadolu kültürüyle yetişen çocuklar vardır.

“Dünyanın Ortak Değerleri Yahut Değerler Dünyası” başlıklı metinde (A.e., s.20), milletlerin değerleri, normlar ve milli kültürün eserlere yansımaları anlatılmıştır. Metinde, ortak değerler Manas Destanı’ndan yola çıkılarak örneklendirilmiştir. Türk kültürü, Batı kültürü gibi bireyselliği değil kolektif bir bilinçaltını ve geçmiş mirası nesilden nesle aktarır. Türklerin sosyal yaşantısını, geleneklerini ve tarihini anlatan bu metnin Göktürk Yazıtları’yla ortak noktaları karşılaştırılmıştır. Ayrıca destanda geçen “Calgız göz” motifi Dede Korkut hikâyelerindeki “Tepegöz”e ve Odyseia destanındaki “Kyklope”ye benzetilmiştir. Alp tipi cesur ve güçlü erkekler; güzel, zeki ve iffetli kadınlar Manas destanında ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

“Dilin Tadı” (A.e., s.24) başlıklı metinde dilin yapısı ve gramerinin ne kadar akıl almaz ve eşsiz bir varlık olduğunu anlatan yazar, Türk dilinin ve edebiyatının önemli eserlerinden örneklerle açıklama yapmıştır. İlk örnekler Göktürk Yazıtları ve Dede Korkut metinlerinden verilmiştir. Ardından Cahit Sıtkı Tarancı, Yahya Kemal, Ahmet Haşim gibi günümüze yakın bir dil ile yazan şairlerimizin meşhur şiirlerinden alıntılar yapılarak bir araya gelen kelimelerin oluşturduğu bütün ve ahenkten bahsedilmiştir. Dilin güzelliği sanatçılarla lezzetlense de günlük hayat içinde kullanılan dilin bile bir güzelliği olduğuna da vurgu yapılmıştır.

“Oğlumuz” (A.e., s.36) başlıklı hikâye, Türk aile yapısını gösteren bir metindir. Anne ve baba eve geç gelen çocuklarını beklediği için gece uyuyamamıştır. Çocukları eve gelmeden gözlerine uyku girmez. Çocuk eve geldikten sonra uyurken babası başucuna gelir ve oğlunun ne çabuk büyüdüğünü düşünür. Geçmişini hatırlar.

Oğlunun ilkokula başladığı gün, ergenlik dönemi ve üniversiteden mezun olduğu günler aklına gelir. Artık çocuğu büyüdüğü için bir kızı sevip evleneceğini ve onları terk edeceğini düşünür. Metinde babanın oğlundan beklentileri olduğunu fakat çocuğun onları bırakıp gideceği için üzüntü duyduğunu görürüz. Çocuklarının büyümesini kabullenemeyen ve kendine ait bir hayat kurmasını istemeyen ebeveyn profili çizilmiştir.

Arif Nihat Asya'nın "Bayrak" (A.e., s.39) şiiri, Türk edebiyatının en meşhur şiirlerindendir. Vatana, Türk bayrağına, bağımsızlığa verilen önemi vurgular. Türk Cumhuriyeti'nin kurulabilmesi için büyük fedakârlıklarla kazanılan Kurtuluş Savaşı mücadelesini anlatmaktadır.

"Türk Halk Edebiyatı" (A.e., s.41) başlıklı metinde Macarca ile Türkçenin benzerliği sebebiyle bir gencin Türkçe öğrenmeye başlaması anlatılmaktadır. Türkoloji bölümüne giden genç eski metinleri incelerken dilin içindeki Arapça ve Farsça sözcüklerin neden bu kadar çok olduğunu hocasına sorar. Halkın kullandığı sade Türkçenin neden metinlerde tercih edilmediğini anlamaya çalışır. Osmanlı döneminde Arap ve Fars sözcükleri kullanmanın yazar ve şairler için itibar meselesi olduğunu anlamaya başlar. Ardından Türk halk edebiyatının durumunu sorgular. Hocası Vambery, Türklerin gelişmiş bir halk edebiyatının olmadığını söylese de bunun çok mümkün olmadığını Nasreddin Hoca'dan, Tevfik Paşa'nın eserlerinden örnekleri düşünerek bu fikre katılmaz. Türk dilinin tarihi üzerine eleştirel bir bakış açısı sağlayan metin, Türkçenin zengin bir dil ve edebiyat geleneğine sahip olduğunu göstermektedir.

"Baba" (A.e., s.50) başlıklı hikâye, iki babanın konuşmasıyla başlamaktadır. Bir baba oğullarıyla övünerek anlatırken diğeri yaramaz oldukları için onları dövdüğünden bahseder. Hikâyenin devamında oğullarıyla övünen baba yanlışlıkla kardeşine zarar veren büyük oğluna bir tokat atar. Aslında eleştirdiği davranışı kendi de yapmış olur. Çocuğa şiddeti anlatan bu metin olumsuz bir örnek oluşturmaktadır.

"Bilgisayar" (A.e., s.52) başlıklı hikâye, Kadir Gecesi dedesiyle namaz kılan bir çocuğun dua edip bisiklet istemesi üzerine bayram sabahı çocuğa hediye alınmasıyla başlar. Çocuk büyür ve kendisinin de oğlu yaşlara geldiğinde aynı

sevinci çocuğuna yaşatmak ister. Çocuğuna namaz kılmayı öğretmeye çalışır fakat çocuk istemez. Bu görevi kendi babasına yani dedeye devreder ve yine bir Kadir Gecesi dede torununa dua etmesini ve Allah’tan bir şey istemesini söyler. Torun da en pahalı bilgisayarını ister. Bayram günü hediye çocuğa verilmesine rağmen çocuk çok mutlu olmaz. Teşekkür bile etmez. Kendi çocukluğundan bir bisiklet için dünyanın en mutlu çocuğu olan adam, kendi çocuğuna çok daha pahalı bir hediye almasına rağmen onu mutlu edemez. Zamanın değiştiğinden, hayatın eski tadının kalmadığından yakınarak metin biter.

Metinde geçen bayram sabahı el öpmeleri, harçlık alma, şeker toplama, yeni kıyafetler ve ayakkabı giyerek bayramı karşılama gibi geleneklerden de bahsedilmiştir.

“Çocuk” (A.e., s.66) başlıklı metinde nesli devam ettirmek ve hatta ölümsüz olabilmek için çocuklara ihtiyaç olduğu anlatılmıştır. Ev, mabet, saray bile yaptırırsak bizlerden iz taşımamaktadır. İstanbul’daki Beyazıt Camisi örnek verilmiştir. Cami Sultan Beyazıt’ı değil Mimar Hayrettin’i yansıtır. Beyazıt’ı devam ettirenin ise oğlu Yavuz olduğu vurgulanır. Türk milletinin yaşayıp ayakta kalması için ve kültürünü aktarabilmek için yeni nesillere ihtiyaçı vardır. Bu yüzden çocuk sahibi olmak çok önemlidir.

“Edebiyat ve Eğitim” (A.e., s.69) başlıklı makalede, edebiyatın bir eğitim aracı olarak mı yoksa estetik zevki amaçlayan bir disiplin olarak mı kullanılması gerektiği tartışılmıştır. İki fikir için de Türk edebiyatı dönemlerinden Divan edebiyatı, Servet-i Fünun edebiyatı ve Tanzimat edebiyatından örnekler verilmiştir.

“Altın Ordu” (A.e., s.73) başlıklı hikâye, Oğuz Türklerinin diğer Türk boylarını da önlerine katarak Orta Asya’dan Anadolu’ya doğru gelmesini anlatmaktadır. Altın Ordu’nun en önemli kuralı, kanunu “sıra, saygı” kavramları açıklanmıştır. Büyüklere saygı ve sahip olduğu konuma göre davranma çok önemsenmiştir.

“Yemek Kùltürü ve Sofranın Tarihi” (A.e., s.76) başlıklı metin, Türk mutfağının zenginliğini, farklı milletlerde mutfak kùltürünü, kullanılan gereçleri, en çok tüketilen besinleri anlatmaktadır.

Türkler 19. yüzyıla kadar sabah ve akşam olmak üzere iki öğün yerken son yüzyılda kuşluk denilen öğle yemeğini de ekleyerek öğün sayısını üçe çıkartmıştır. Göçebe bir kùltüre sahip olduğumuz için mutfak gereçlerimiz çeşitlilik göstermemektedir. En çok kullanılan gereçler, et ağırlıklı beslendiğimiz için bıçak ve sulu yemek kùltürümüz olduğu için kaşıktır. Türk kùltüründe kaşığın ayrı bir önemi vardır. Genellikle yer sofrasında, sinilerde yenen yemeklerde ortak tabaklar kullanılmasına rağmen herkesin kaşığı kendine özel olmuştur. Kaşıklarla ilgili atasözleri ve deyimler bulunmakta, ayrıca halk oyunlarında da kaşık kullanılmaktadır. Türkler yemek yerken sofrada konuşmayı pek sevmez, hızlıca yiyip kalkmayı tercih etmişlerdir. Son yüzyıllarda ailenin bir araya toplanıp birlikte yediğı akşam yemekleri, bayram yemekleri hatta iş yemekleriyle bu anlayışın değiştiğini görebiliriz. Metindeki eski geleneklerimize göre sofraya önce erkekler, erkekler kalktıktan sonra kalanları yemek için kadın ve çocuklar sofraya oturmuş.

Tüketilen besinler incelendiğinde Türk mutfağında çeşitlilik göze çarpmaktadır. Orta Asya’daki doğu mutfağı ve baharatlar, Anadolu ve Avrupa’ya göçler sırasında değişik coğrafyalardaki besin çeşitliliğiyle birleşerek zengin bir mutfak kùltürünü miras bırakmıştır. Sahlep, safran, Çerkez tavuğı, tavukgöğsü gibi yiyecekler bunun kanıtı olarak gösterilebilir. Türk mutfağında çok tüketilen besinlerin başında kırmızı et gelir. En az tercih edilen besinlerden birisi de balıktır. Türkler, Bizans ve Anadolu kùltürüyle tanıştıktan sonra balık tüketmeye başlamıştır.

Masada, sandalyeler üzerinde, ayrı ayrı tabaklarla, çatal ve bıçak kullanarak yenen yemekler son yüzyılda Avrupa kùltürüyle birlikte yaygınlaşmıştır.

“İncir” (A.e., s.84) başlıklı metinde Aydın halkının incir yetiştirmekte çektiğı zorluklar ve pamuk tarımına geçiş hikâyeleştirilerek anlatılmıştır. Doğal koşulların, özellikle yağmurun ürünleri çok etkilemesi ve karşılığında insanların maddi zarara uğraması üzerine yöre halkı incir işinden vazgeçmiştir.

Hikâyede Şakir, eşi Ayşe ve çocukları yağmurun yağması üzerine telaşlanırlar. Şakir evde olmadığı için ürünlerin ıslanmaması için Ayşe ve çocuklar telaşa incirleri kurtarmaya çalışır. Hatta Ayşe komşularına da yardım eder. Selin başlamasıyla eşi Şakir'i merak etse de onun erkek olması ve başının çaresine bakabileceği fikrini aklından geçirir. Doğal şartlar altında yaşayan Anadolu insanının çektiği sıkıntılar, Türk aile yapısı ve erkeğin toplumsal rolünü göstermesi bakımından kültürümüzü yansıtan bir metindir.

“Aile Bağları” (A.e., s.88) başlıklı metin kısa bir hikaye girişinden sonra kişiler arasındaki konuşmayla devam etmektedir. Babası ölen Ferit, annesi Nermin Hanım'la büyümüştür. Biraz hayta olsa da derslerinde ve okulunda başarı sağlamış ve hukuk fakültesini bitirerek avukat olmuştur. Türkan adında bir kızla arkadaşlıkları ilerlemiş ve evlenmeye karar vermişlerdir. Bu yüzden aile büyü olan amcası Ali ve annesi Neriman'ı da alıp kız istemeye Türkanların evine giderler. Misafirlere kahve ikram edilir. Ferit'in amcası “Allah'ın emri, peygamberin kavliyle” kızı ister fakat gelinin annesinin bir şartı vardır. Kızı Türkan ve Ferit ayrı bir eve çıkacak ve kayınvalide Nermin Hanım onlarla yaşamayacaktır. Nermin Hanım bu durumu oğlunun mutluluğu için kabul etse de amca Ali karşı çıkar. Tek başına, zahmetle büyüttüğü oğlu evlenecek diye kadının yalnız kalmasını istemez. Türkan'ın annesi Safnaz Hanım, bu durumu kabul etmeyeceğini söyler ve eşi Kemal Bey'den ailenin reisi olarak destek bekler. Kemal Bey ise kendi annesini de bu sebepten yalnız bıraktığını, pişman olduğunu, eğer Ferit evlenmek için annesinden vazgeçiyorsa karısı olacak kişiye de değer vermeyeceğini söyleyerek kızını Ferit'e vermek istemez. Bunun üzerine Türkan da Ferit'i sevdiği için durumu kabul eder. Ferit de annesiyle yaşamak istediğini söyler ve konu tatlıya bağlanır. Metnin sonunda Türkan'ın babası Kemal Bey kızına: küsüp kavga ederse kapılarının açık olmadığını, yanlarında doğup büyüye de öleceği yerin eşinin yanı olacağını söyler.

Metinde kız isteme âdeti, ebeveyn-çocuk ilişkisi, kayınvalide ve kayınpederin rolü gibi akrabalık ilişkileri ele alınmıştır.

“Atatürk ve Türk Dili” (A.e., s.108) başlıklı metinde Atatürk'ün Türkçeye verdiği önem ve yaptığı çalışmalar anlatılmıştır. Atatürk'e göre Türk olabilmenin en

büyük göstergesi Türkçe konuşmaktır. Türkçe çok zengin bir dildir. Türk milletinin tüm geçmişi Türk dilinin içine gömülü bir hazine gibidir. Bu yüzden Türkçeyi iyi bilmemiz ve konuşmamız gereklidir. Türk Dil Kurumu ve Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuştur. Ayrıca 1928 yılında Arap harflerinden Latin harflerine geçilmiştir. Atatürk bu gayretleriyle Türklerde ana dil bilincini oluşturmaya çalışmıştır.

“Bir Kapı Kapanırsa” (A.e., s.124) başlıklı metin geçim sıkıntısı çeken bir öğretmenin öyküsüdür. Matematik öğretmeni olan Hasan, iki çocuğu ve eşini geçindirmekte zorlanır. Ailenin hanımı çalışmadığı halde sürekli eşine baskı yapar. Özel ders vermesini ya da hafta sonları şoförlük yapmasını, hiç olmazsa pazarcılık yaparak ek gelir elde etmesini söyler. Bir yandan Hasan’ın özel sektörde çalışan arkadaşı, Hasan’a öğretmenlikte para olmadığı için öğretmenliği bırakıp en az iki katı maaşla kendi yanında işe başlamasını önerir. Metinde Hasan çaresizlikten bu teklifi düşünse de 24 Kasım Öğretmenler Günü kutlamasının yapıldığı gün tekrar öğretmenlik mesleğine gönülden bağlı olduğunu hatırlar ve arkadaşının teklifini geri çevirir. Borçlardan ve yoksulluktan çok bunalan Hasan namaz kılar ve Allah’a yardım etmesi için dualar eder. Bu sırada felç geçiren amcasını hastaneye ziyarete gider ve tedavisi biten amcasını evine getirir. Amca, ailenin sefaletini ve yeğeni Hasan’ın sıkıntısını fark ederek onlara maddi destek sağlar ve bunun karşılığında da onlardan kendisine yardımcı olmalarını talep eder.

Hikâye, metni okuyanın gözünde öğretmenlik mesleğine ve memuriyete karşı olumsuz bir bakış açısı oluşturabilecek örnektir. Üniversite okuyup saygın bir meslek edinen kişi bile Türkiye’de geçim sıkıntısı çekmektedir. Metin, ülkenin ekonomik kalkınma seviyesiyle ilgili de bir fikir oluşturmaktadır.

“Büyük Selçuklu İmparatorluğu” (A.e., s.129), Oğuz Türklerinin güçlenip Selçuklu Devleti’ni kurmasını ve Anadolu’nun kapılarını açan büyük hükümdar Alp Arslan’ın hayatını anlatan bir metindir. Türk ve İslam kültürünün oluşmasını sağlayan hükümdar Alp Arsan aynı zamanda cesur ve akıllı bir komutandır. Gerektiğinde bir er gibi sıcak savaşa katılmış gerektiğinde de akıllı taktiklerle düşmanı yenmiştir. İslamiyet’i seçen Oğuz Türkleri, Orta Asya’dan batıya göçlerle

Anadolu'ya kadar gelmiş ve Anadolu'yu Hristiyan Bizans'tan alarak burayı Türkmen vatanı yapmışlardır. Türk boylarından biri olan Oğuz'un, Türk-İslam dünyasında özel bir geçmişi vardır.

“Gelibolu” (A.e., s.139) başlıklı metin, I. Dünya Savaşı sırasında açılan Çanakkale cephesine giden bir genç askerin, annesine yazdığı bir mektuptan oluşur. Çanakkale'nin büyüleyici güzelliğini anlatan genç adam, savaşın anlamsızlığından bahseder. Metin, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde savaşlarla ne kadar yıprandığını, açılan cephelerde nasıl başarısız olduğunu, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yanlış politikasını, Enver Paşa'nın tecrübesizliğiyle doğu cephesinde Türk askerlerinin ölümüne sebep olduğunu, Atatürk'ün ne kadar başarılı ve zeki bir komutan olduğunu anlatmaktadır. O dönem tarihine ışık tutan metin, Anadolu halkının talihsizliği ve çektiği acıları da yansıtmaktadır.

“Dinî-Tasavvufi Türk Edebiyatı” (A.e., s.115) başlıklı metinde Türklerin İslamiyet'i kabul ettikten sonra halk edebiyatının bir kolu olarak gelişen Tekke edebiyatı anlatılmıştır. Türk-İslam inancını halka öğretmeye çalışan ünlü tasavvuf şairlerinden Yunus Emre, Ahmet Yesevî, Hacı Bektâşi Veli, Hacı Bayram Veli gibi isimlerden bahsedilmiştir. Metnin sonunda bu edebiyat dalının çok derin olduğu ve yeterince araştırma yapılmadığı anlatılmıştır. Kendi edebiyatımıza ve kültürümüze yeterince sahip çıkmadığımızı hatta yabancı araştırmacıların bu konuda Türk araştırmacılardan daha meraklı ve ilgili olduğuna dikkat çekilmiştir.

6.2.8. Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders Kitaplarındaki Türk İmgesinin Genel Değerlendirilmesi

Türkçe Öğreniyoruz Orhun ders kitaplarındaki metin ve alıştırmalar, önceki bölümlerde incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders ve Çalışma kitaplarında metin seçimlerinde daha çok yapma metin tercih edilmiştir. Dil bilgisi öğretimini kolaylaştırmak için konuya uygun yapıda metinler kullanılmıştır. Serinin son kitabı, “Türkçe Öğreniyoruz Orhun İleri Düzey’de” ise bütün metinler orijinaldir.

• Kitaptaki mekân seçimlerinde karşımıza çıkan ülke, şehir ve semtler: Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Kırım; Bakü, Astana, Bişkek, Aşgabat, Almatı, Taşkent gibi Türklerin yoğun yaşadığı bölgelere hem metinlerde hem de alıştırmalarda sıkça yer verilmiştir. Türkiye’den seçilen örnekler arasında en çok rastlanan şehirler Ankara ve İstanbul’dur. Ankara, Türkiye’nin başkenti olması ve Kurtuluş Savaşı’nda mücadelenin merkezi olması yönüyle vurgulanmıştır. Ayrıca tarih boyunca birçok medeniyetin merkezi olması şehrin tarihi değerini arttırmaktadır. Meclis, Atatürk’ün kabri Anıtkabir, Atatürk Orman Çiftliği, Ankara’da yaşamının kolay ve rahat olduğu, iyi eğitim veren önemli üniversitelerinin bulunduğu anlatılmıştır.

İstanbul, yaşaması zor ve kalabalık bir şehir olarak anlatılmıştır. Tarihi ve doğal güzellikleri yönüyle öne çıkan İstanbul gezilip görülecek fakat yaşamaya elverişli bir şehir değildir. Gezilecek yerler arasında özellikle tarihi yarımada da dikkat çekilmiştir. Sultanahmet ve Süleymaniye birçok yerde tekrarlanmıştır.

İzmir, Foça, Manisa, Antalya, Bodrum yaz tatili; Uludağ, Bolu, Erciyes ve Kartalkaya ise kış tatilleri için tercih edilen yerlerdendir.

Safranbolu, Nevşehir, Konya gibi şehirlerimiz de kültür turizmi için seçilen şehirler olmuşlardır. Mevlâna şehri olarak bilinen Konya’ya özellikle vurgu yapılmıştır. Şehrin tarihi yerleri ve yapıları, yöresel yemekleri ve kültürü ayrıntıyla anlatılmıştır.

• Metinlerde ve alıştırmalarda görülen Türk aile yapısıyla ilgili izlenim ataerkil bir toplum yapısından kaynaklı baba ve dedelerin ön plana çıkmasıdır. Kadınlar ve çocuklar, erkeklerin isteklerine ve toplum yapısına uygun davranmaktadır. Genellikle erkekler çalışır, para kazanır ve aileyi geçindirir. Kadınlar ise çoğunlukla ev hanımıdır. Çalışan kadın da olsa evdeki temizlik, yemek gibi bakım işlerinden kadın sorumludur. Erkek ise genellikle alışveriş gibi dışarı işleriyle ilgilenir. Çocuksuz aileler meyvesiz ağaca benzetilir. Aile için çocuk sahibi olmak çok önemlidir. Geleceğe bırakılan en büyük miras çocuk görülmektedir. Çocukların bakımını genelde anne üstlenmiştir fakat çocukla ve aileyle ilgili önemli bir karar karar alınması gerektiğinde babanın sözü geçmektedir. Aşırı ilgili

ebeveynler çocukları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Şımarmanın diye sevgisini göstermekten çekinen anne ve babalar öfkesini göstermekte bir sakınca görmez. Çoğunlukla çocuklar kendi kararlarını uygulayabilmek için ebeveynlerle mücadele ederler. Anne ve babalar, çocuklara hep küçük gözüyle baktığı için onların yetişkin birey olmasını pek kabullenmezler. Çocukların eve geliş saatleri, üniversite ve meslek seçimi hatta eş seçimi aile denetimindedir.

Gelin-kayınvalide, damat-kayınpeder ilişkilerine de metinlerin bazı bölümlerinde yer verilmiştir. Bir metinde gelin adayı, evlendiğinde kayınvalidesiyle oturmak istemez. Damat ise kabul etmeyince ayrılacak duruma gelirler. Çocuklar büyüyüp evlense de ailelere yakın oturmak isterler. Türk aile yapısında ilişkiler sıkı ve akrabalık bağları kuvvetlidir. Çocuklar yetişkin olup evlense de anne babasına uzak oturmak istemez. Anne ve babalar çocuklarına maddi destek sağlar. Torunlarına bakar.

Aile bağlarının kuvvetli olması, aile büyüklerine duyulan saygı Türk aile yapısının olumlu özelliklerindendir. Fakat aşırı korumacı ebeveyn tutumu ile çocukların bireyselleşmesini engelleyen aileler Türk imgesi için olumsuz örnek oluşturabilir.

- Eğitim ve işle ilgili imgeler: Türkiye’de dersler zor, sınıf geçmek zahmetli, üniversiteyi ise kazanmak için çok çaba harcamak gerekmektedir. Belirli bir ekonomik güce sahip olunmazsa öğrencilerin okuyamayacağı bir örnekte geçmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen ülkemizdeki üniversitelerin kaliteli olduğu vurgulanmıştır. İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlerdeki üniversitelere dikkat çekilmiştir. Özellikle Ankara’daki Hacettepe, Gazi, Ankara üniversitelerinin adları sıkça tekrarlanmıştır. Gerek yurt içinde değişik bölgelerden gerekse yurt dışından birçok öğrenci okumak için bu üniversiteleri tercih etmektedir. Geldiklerinde yurtlarda kalmaktadırlar. Metinlerde, Türk Dünyasının farklı ülkelerinden okumak için gelen gençler Türkiye’de okudukları için memnundurlar.

İş imkânları bakımından en gelişmiş şehir olarak İstanbul anlatılmıştır. Türkiye’de en çok istihdamı sağladığı için de kalabalık bir şehirdir. Öğrenciler farklı şehirlerde okusalar da çalışmak için İstanbul’a gelmektedirler.

Örneklerde ve bazı metinlerde geçen çalışma disipliniyle ilgili kısımlarda olumsuz davranış örneklerine rastlanmıştır. Bir metinde anlatılan, belirli bir mesleği olmayan kişi değişik meslek dallarıyla uğraşıp iş öğrenmeye çalışır ama tembelliğinden dolayı her iş zor gelir ve hep işten çıkar. Başka bir örnek de ise karısı sabah uyandırmadı için işe geç kalan bir adam karşımıza çıkar.

- Metinlerde ve alıştırılmalarda geçen meslek dalları: doktor, avukat, öğretmen, mühendis, polis gibi seçkin meslekler daha sık tekrarlanmaktadır. Bunların yanında berber, şoför, garson, aşçı, bekçi, marangoz gibi farklı meslek dallarına da alıştırılmalarda yer verilmiştir.

Bir metinde polis memuru yanlış kişiyi sorguya çekerek hata yapmıştır.

Başka bir metinde ise ailesini geçindirmeye çalışan öğretmenin ekonomik sıkıntılar çektiğini, maaşı yetmediği için ek iş yapmayı düşündüğünü hatta istifa edip özel sektörde çalışmayı planladığını görürüz. Metne göre, özel sektörde çalışan birisi öğretmen maaşının iki katını almaktadır. Metinlerde anlatılan olaylardan yola çıkarak iki meslekle ilgili de olumsuz bir algı oluşabilir.

- Türk kültürü ve geleneklerini yansıtan örnekler: günlük hayatımızda çok kullandığımız kalıplaşmış cümleler, insan ilişkileri için önemli bir adımdır. Kültürümüzde birçok farklı durum için değişik cümleler kullanılır. Başın sağ olsun, kolay gelsin, Allah bereket versin, hayırlı olsun, vs. bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi sohbetli ve güler yüzlü bir toplum yapısı öne çıkar.

Kalabalık aile yapısının da etkisiyle çocuklar genellikle dede, anneanne ve babaanne ile büyürler. Büyüklere saygı ve hürmet kültürümüz için çok önemlidir. Misafirperver olmak, hoşgörülü olmak Türk milletinin en önemli karakteristik özelliklerindendir. Büyüklerin yanında bacak bacak üstüne atmak, sigara içmek toplumumuzda saygısızlık olarak anlatılmıştır.

Düğün, kına gecesi, kız isteme, sünnet töreni, ramazan bayramı, milli bayramlarla ilgili hem metinlerde hem de alıştırılmalarda bolca örnek verilmiştir. Düğünsüz evlilikler eleştirilmiştir. Kız isteme aşamasında aile büyükleri konuşup anlaşıp. Damada tuzlu kahve ikram edilir. Bayramlarda çocuklar el öper, harçlık alır,

şeker toplar, yeni kıyafetlerini giyinirler. Resmi bayramlarda şenlikler yapılır ve coşkuyla kutlanır.

- Türk tarihini ve tarihi eser yapıların bahsedildiği örnekler: Kurtuluş mücadelesi, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ni kurması, Atatürk'ün hayatı, Anıtkabir serinin birçok kitabında farklı bölümlerde sık sık tekrarlanmıştır.

İstanbul'daki Sultanahmet Camisi, Ayasofya, Süleymaniye Camisi, Kapadokya'daki eski kalıntılar ve yer altı şehirleri, Konya'daki Mevlevihane, Karatay Müzesi, Alaattin Camisi, önemli Türk yapılarından Taç Mahal, Bilge Kağan'ın mezarı gibi önemli eserlerden bahsedilmiştir.

Oğuz Türklerinin Anadolu'ya gelişi, Büyük Selçuklu Devletinin kuruluşu, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ve Çanakkale Savaşı'yla ilgili metinlerde ayrıntılarıyla Türk tarihi anlatılmıştır.

- Geçmişte ve günümüzde adını bilim, sanat, siyaset gibi çeşitli alanlarda duyurmuş ünlü kişiler incelendiğinde karşılaşılan örnekler aşağıdaki gibidir.

Adı en çok geçen kişi Atatürk'tür. Biyografisi verilmiştir. Metinlerin içinde Cumhuriyetin kurucusu olduğu sık sık vurgulanmıştır. Türkiye için öneminden sürekli bahsedilmiştir. Atatürk'ten sonra adı en çok geçen Barış Manço ve Yunus Emre'dir. Barış Manço'nun sevilen bir sanatçı olduğu, özel yaşantısıyla da örnek oluşturduğu vurgulanmıştır. Yunus Emre, şiirleriyle ve tasavvufi kimliğiyle anılmıştır. Özellikle şiirlerinde görülen hoşgörü anlayışı ön plana çıkarılmıştır.

Yukardaki isimlerin dışında Mevlâna, Kaşgarlı Mahmut, Farabi, Ahmet Yesevi, Mimar Sinan, İbrahim Çallı, Naim Süleymanoğlu, Mehmet Öz metinlerde ve alıştırılmalarda karşımıza çıkan tanınmış kişilerdir.

- Çeşitli spor dallarının geçtiği alıştırılmalar ve metinlerde görülen örnekler:

En çok adı geçen spor dalı basketboldur. Hidayet Türkoğlu'nun NBA'daki başarısıyla ilgili dinleme etkinliği verilmiştir.

Ata sporu olarak ciritin tanıtıldığı bir metin bulunmaktadır. Sadece ülkemizde değil dünyanın birçok yerinde oynanan bir spor dalı olarak tanıtılmıştır. Bunlardan başka ülkemizin kış sporları için uygun bölgeleri tanıtılmış ve kayak sporundan sıkça bahsedilmiştir.

Alıştırmalarda ve metinlerde geçen farklı spor dalları olarak futbol, yüzme, masa tenisi, bilardo, voleybol, bisiklet sürmektir.

- Türk Dünyasından seçilen ortak kültür örnekleri: Türkiye Türkçesi ile Özbek Türkçesi arasında benzerlik kurulmuştur. Kazaklarda olduğu gibi Türkiye Türklerinde de konukseverlik önemlidir. Âşıklık geleneğinin anlatıldığı metinde Anadolu'daki gelenekle Türk Dünyasındaki gelenekler arasında çok büyük benzerlik vardır. Tiyatronun tarihi incelendiğinde temeli Orta Asya'ya dayalı oyunlarımız bulunmaktadır. Nevruz kutlamaları, destanlar, Ahmet Yesevi'nin Hikmetler'i, Mahtumkulu ve Abay şiirleri ortak kültür öğelerini yansıtmaktadır.

Türk Dünyasında okutulan bu kitaplarda ortak kültür öğelerine yer verilmesi, Türk Dünyasındaki kardeşlerimizin dikkatini çekmek için özellikle seçilmiş olmalıdır. Kültür ve dil olarak aynı köke dayandığımızı kanıtlamaya çalışır örneklerle dikkat çekilmiştir.

- İnsanların eğlenmek için boş vakitlerini değerlendirdikleri etkinliklerin başında piknik gelmektedir. Hava şartları uygun olduğu anda insanlar mangallarını da alarak ağaçlık bir yer bulup aileleriyle güzel vakit geçirecek yerleri tercih etmektedir. Bunu dışında sinemaya ve tiyatroya gitmek, kitap okumak, milli ve dini bayramlarda ailemizle ve sevdiklerimizle vakit geçirmek, tatile gitmek, müzik dinlemek gibi aktivitelere yer verilmiştir.

- Edebiyat ve dille ilgili örnekler incelendiğinde serinin son kitabı 'Orhun İleri Düzeyde' birçok edebi metin kullanılmıştır. Yunus Emre, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ömer Bedrettin Uşaklı, Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık, Yavuz Bülent Bakiler, Âşık Veysel, Mehmet Faruk Gürtunca, Ziya Gökalp, Arif Nihat Asya gibi önemli şairlerin şiirine; Nasreddin Hoca'nın fıkralarına; Ömer Seyfettin, Buket Uzuner, Sait Faik Abasıyanık, Murathan Mungan gibi önemli hikâye ve roman

yazarlarının eserlerine yer verilmiştir. Ayrıca Ata Atacanoğlu, Nimetullah Hafız, Mağcan Cumabayulı, Cengiz Aytmatov, İsmail Gaspıralı gibi Türk Dünyasının önemli yazar, şair ve düşünürlerinden de metin örnekleri seçilerek Türk edebiyatındaki ortak zevkler gösterilmiştir.

Atatürk'ün Türk dili ile ilgili yaptığı çalışmalardan bahsedilmiş. Türkçenin içindeki Arapça-Farsça sözcüklerin çıkarılarak yerine Türkçelerinin konuşulmasının daha doğru olduğu vurgulanmıştır.

Türk halk edebiyatının zenginliği ve daha araştırılacak, çalışılacak çok farklı alanlar olduğuna dikkat çekilmiştir.

- Türk kültürü içinde yiyecek ve içeceklere, sofrada adabına, ikramlara, öğünlere her zaman özen gösterilmiştir. Farklı kültürlerin mutfaklarından öğrenilen bilgiler de harmanlanarak zengin bir Türk mutfağı oluşturulmuştur. İncelenen kitaplarda da yemek kültüründen izlere sıkça rastlanmıştır. En çok içilen içecekler çay, kahve ve ayranıdır. Metinlerde ve alıştırımların birçoğunda değişik lezzetler şeklinde –şekerli, şekerli, sütü- çay ve kahvenin tercih edildiğini görüyoruz. Hatta çay ve kahveyle ilgili ayrıntılı bilgilerin verildiği metinler yer almaktadır.

Pilav, köfte, tavuk, dolmalık biber, fasulye, peynir, zeytin, yumurta, pırasa, Adana kebabı, Antep baklavası, Sarıyer böreği, Konya'nın etli ekmeği ve tandırı gibi yiyeceklerden bahsedilmiştir. Ayrıca Türk mutfağına sonradan giren sahips, safran gibi baharatlar ve Çerkez tavuğı, tavukgöğsü gibi yeni tarifler de anlatılmıştır.

Kına gecesinde meyve suyu ve kuruyemiş ikramı, sünnetlerde şerbet ve lokma, bayramlarda ise tatlılar dağıtılarak önemli günlerde misafirler mutlaka doyurulurdu.

Mutfakta kullanıla araçlar, sofraya oturma sırası, yemeklerin yenme sırası, öğünlerle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

SONUÇ

Çağımızın gelişen teknolojisiyle insanlar arasındaki mesafeler kısalmış ve iletişim artmıştır. Yazılı ve görsel basınla başlayan yakınlık sosyal medya ile daha da yoğunlaşmıştır. Ülkelerin birbiriyle olan ilişkileri, toplumları bazen yakınlaştırmış bazen de uzaklaştırmıştır. Günümüzde özellikle iş, eğitim ve turizm sebebiyle yurt dışına çıkma ve farklı kültürlerle karşılaşma çok sık görülen bir durumdur. Bu sebeple dil öğrenmek bir zorunluluk olmuştur.

Son yıllarda yabancı dilde Türkçe öğretimi önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye'nin jeopolitik konumu, diğer devletlerle olan siyasi ve ekonomik ilişkisi ve turizm cenneti olarak dikkat çeken bir ülke olması, Türkiye'nin ve Türkçenin uluslararası önemini arttırmıştır. Türk Dünyasında yaşayan Türk kardeşlerimiz için de aynı sebepler geçerlidir. Özellikle iş sektörü ve eğitim alanlarında Türkiye'den Türk Cumhuriyetlerine, Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye geliş gidişler artarak devam etmektedir. Geçmiş tarihlerde ortak kültür öğelerine sahip olsak da SSCB etkisinde kalan Türk Dünyasında, kültür ve dilde farklılaşmalar görülmektedir. SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Türk Dünyasında, öz kültüre dönüş başlamış ve ana dilleri Türkçeyi yeniden canlandırmayı amaçlamışlardır. Türk Dünyasında bu kültürel farkındalığın oluşmasında Türkiye'nin katkılarını da unutmamak gerekir. İş adamlarının yatırımları, açılan eğitim kurumları kültürel birleşmeyi tetiklemiştir.

Türk Dünyasında verilen eğitimlerde o bölgelerdeki kardeşlerimize Türkiye Türkçesi öğretilmiştir. Sovyet döneminde taraflı olarak yapılan dil ve tarih eğitimleriyle Türkiye hakkında olumsuz imgeler oluşturulmuş olsa da bağımsızlığına kavuşan ve yeni dünyaya açılan Türk kardeşlerimiz üzerindeki etkimiz değişmeye başlamıştır. Eğitim kurumları, televizyon, sosyal medya vasıtasıyla ve Türkiye'ye okumak, gezmek ya da iş yapmak için gelen insanlar Türkiye'yi yakından tanıma fırsatı bulmuşlardır. Bizce burada dikkat edilmesi gereken husus, kendimizi nasıl ifade ettiğimiz olmalıdır?

Dil öğretiminde dilbilgisi öğrenmenin yeterli olmayacağı, farklı yöntemler kullanmak gerektiği anlaşılmıştır. Yeni yaklaşımlarla birlikte dilin bir kültür

taşıyıcısı olma özelliği ön plana çıkartılmıştır. Yani dil öğrenen kişi, o milletin tüm yaşantısını da öğrenmiş olacaktır. Toplumsal kuralları, gelenekleri, atasözü ve deyimleri, mutfak kültürünü, sosyal etkinliklerini, bayramlarını, milletin karakteristik özelliklerini, vb. Dil öğretilirken bunların doğru şekilde kullanılması dili öğrenen kişide doğru imgeler yaratmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmada Türk Dünyasında Türkiye Türkçesi öğreten ders kitaplarında Türk imgesinin nasıl ele alındığı incelenmiştir. Kitaplar incelenmeden önce tezin kuramsal yapısını oluşturan kültür, imge ve imgebilim kavramları açıklanmıştır. Türk Dünyasında Türkiye'nin algılanma biçimini anlamamızı kolaylaştırmak için Sovyet Dönemi ve Bağımsız Türk Dünyasındaki Türk imgesi araştırılmıştır. Rus-Türk ilişkileri tarih boyunca değişen dengeleriyle Türk Dünyası üzerinde bazen olumlu bazen de olumsuz imgeler oluşturulmasına sebep olmuştur. Bu sebeple öğretim materyali olarak kullanılan ders kitapları, dil öğretirken doğru imgeler oluşturmalıdır.

Çalışmamızın son bölümünde, Türk Dünyasında kullanılan “Türk Dünyası İçin Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabı” serisi ile “Türkçe Öğreniyoruz Orhun” serisi, Türk imgesi bakımından incelenmiştir.

“Türk Dünyası İçin Temel, Orta, İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabında” yer alan alıştırmalar ve metinler ayrıntılarıyla incelenmiş ve Türk imgesi araştırılmıştır. Kitaplarda Türk yaşantısı, Türk kültürü, Türk tarihi, Türk edebiyatı gibi çeşitli alanlarda olumlu Türk imgesi oluşturulmuştur. İlk iki kitapta dilbilgisi öğretimine ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Bu kitaplarda kurmaca metinlere ve alıştırmalara yer verilirken son kitapta Türk kültürü, tarihi, sanatı ve edebiyatını anlatan metinler seçilmiştir.

Aile yapısı ve akrabalık ilişkilerine çok önem verilmiştir. Ataerkil bir aile modeli yansıtılmıştır. Büyüklere saygı, kalabalık aile yaşantısı örneklerde sıkça vurgulanmıştır. Türk çekirdek aile yapısı incelendiğinde babalar son sözü söyleyen, önemli kararları alan, para kazanıp aileyi geçindiren ve çocuklarına anneden daha mesafeli davranan özellikler gösterir. Anneler ise bir kısmı çalışırken bir kısmı ev hanımıdır. Kadınlar çalışsa bile ev içindeki sorumluluklar ve çocuk bakımı tamamen kadına aittir. Anneler ve babalar, çocuklarının hayatlarına karışabilir ve çocukları

adına karar verebilmektedir. Aşırı korumacı bir ebeveyn görüntüsü vardır. Bu yüzden çocuklar yetişkin olsalar bile sürekli aileden destek beklemektedirler. Aile bağları incelendiğinde gelin-kaynana ve damat-kaynana çekişmeleri görülmektedir. Kitaplarda genel olarak geleneksel bir aile yapısı imgesi oluşturulmuştur.

Türkiye, doğal ve tarihi güzellikleriyle ön plana çıkartılmıştır. En ayrıntılı anlatılan şehir, Türkiye'nin göz bebeği İstanbul'dur. Semtleri ve tarihi mekanlarıyla ayrıntılı ve bilgilendirici metinler bulunmaktadır. İstanbul dışında Şanlıurfa, Ağrı, Konya gibi tarihi derinliğe sahip şehirlerimiz tanıtılmıştır. Ayrıca sahil şeridi başta olmak üzere turizm bakımından dikkat çeken şehirler sık sık tekrarlanmıştır.

Dini hayat ve geleneklerimizi anlatmak için çok doğru metinler seçilmiştir. Ramazan ayı, oruç kültürü, yardımlaşma, zekât, hoş görülü olmak, dini bayramlar, tasavvuf inancı, erenlerin hayatları ve batıl inançlar gibi konular anlatılmıştır. Geleneklerimizden misafir ağırlamak, sofrâ kültürümüz, düğün gelenekleri, milli bayramlar üzerinde durulmuştur.

Hem metinlerde hem de alıştırmalarda günlük hayattaki kurallardan ve yasaklardan bahsedilmiştir. Trafik sorunu sıkça dile getirilmiştir. Araç kullanırken insanların kurallara uymadığını gösteren örneklerle yer verilmiştir.

Metinlerde ve alıştırmalarda Türkiye Türkleri ve Türk Dünyasındaki kardeşlerimizle ortak imgelere sahip olduğumuzu anlatan ifadelerle sıkça yer verilmiştir. Bu sayede Türkiye Türklerinin aslında kendilerinden çok da uzak olmadıkları anlatılmaya çalışılmıştır.

Serinin üçüncü kitabında yer alan metinler, dil öğrenenler için oldukça faydalı bilgiler içermektedir. Olumlu bir Türk imgesi oluşturmak için uygun metinler seçilmiştir. Türk tarihinin derinliklerini anlatan, Türk edebiyatının ve sanatının zenginliklerini kanıtlayan bu metinler, hem düzey olarak uygun hem de aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

“Türkçe Öğreniyoruz Orhun” serisi yedi kitaptan oluşmaktadır. Son kitap “Türkçe Öğreniyoruz Orhun İleri Düzey” kitabının içinde sadece seçme metinler ve metinlerle ilgili sorular yer almaktadır. Metinlerin seçiminde hem Türk dünyasından

hem de Türk edebiyatımızdan ünlü yazar ve şairlerin eserlerine yer verilmiştir. Türk dili üzerine yapılan çalışmalar ve Türk halk edebiyatının zenginliği vurgulanmıştır.

Kitaplarda Türkiye’den en çok anlatılan şehir Ankara olmuştur. Başkent olması, Kurtuluş Savaşı’ndaki önemi, tarihi değeri, Anıtkabir’in bulunması ve önemli üniversitelere sahip olmasından bahsedilmiştir. Ankara, yaşanacak bir şehir olarak tanıtılırken İstanbul’dan gezilecek bir şehir olarak bahsedilmiştir. Ayrıca Türk Dünyasından birçok ülke ve şehirlere de yer verilmiştir.

“Türk Dünyası İçin Alıştırma ve Seçme Metinler Kitaplarında” daha çok İstanbul’un semtleri ve turistik sahil şeritleri anlatılırken “Türkçe Öğreniyoruz Orhun” serisinde Ankara ve Türk Dünyasından şehirler anlatılmıştır.

Metinlerin çoğunda aile yaşantısı ayrıntılarıyla anlatılmıştır. “Türk Dünyası İçin Alıştırma ve Seçme Metinler Kitaplarında” olduğu gibi ataerkil aile yapısı dikkat çeker. Metinlerde ve alıştırmalarda geçen ifadeler, günümüz Türk kadını ile ilgili tam olarak doğru imgeyi oluşturmamaktadır.

Metinlerde eğitim, iş ve mesleklerle ilgili olumsuz imge oluşturacak örneklerle yer verilmiştir. Polis memuru işinde hatalar yapan, öğretmen ise kazandığı parayla geçinemeyen bir görüntü vermektedir. Türkiye’de parası olmayanın okumasının güç olduğu anlatılmış ve eğitim sisteminin öğrencileri oldukça zorladığı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra üniversitelerimizin kalitesi birçok metinde anlatılmaktadır.

Geleneklerimiz, kültürümüz, bayramlarımız, dini yaşantımız, edebiyat ve sanatımız anlatılırken Türk Dünyasıyla ortaklıklar kurularak anlatılmıştır. Dilimizdeki benzerlikler anlatılarak dilbilgisi öğretilmeye çalışılmıştır. Bazı eklerin Kazakça, Kırgızca ve diğer Türk lehçe ve şivelerindeki karşılıkları verilmiştir. Bu ortaklıkları gören Türk Dünyasındaki kardeşlerimiz, dil öğrenirken kolaylık yaşayacak ve kafalarında olumlu imgeler oluşacaktır.

Sosyal yaşantı, günlük etkinlikler ve sporla ilgili alıştırmalar ve metinlere çok yer verilmemiştir. Sinemaya, tiyatroya, pikniğe gitmekten sıkça bahsedilmiştir. Spor

dallarından ise basketbol öne çıkarılmıştır. Ayrıca ata sporu cirit ve güreşle ilgili metinler bulunmaktadır.

Kitapları genel olarak değerlendirecek olursak seçilen metinler ve alıştırmlar olumlu bir Türk imgesi oluşturmak için özen gösterilmiştir. Elbette ülkemizle ilgili olumsuzluklar da yansıtılmıştır. Genelde objektif bir yaklaşım izlendiği tespit edilmiştir. Olumsuz örnekler oluşturabilecek örnekler az da olsa bulunmaktadır.

Dileğimiz, çalışmasını yaptığımız kitaplar başta olmak üzere dil öğretiminde kullanılan materyallerin, öğrenenler üzerinde önemli bir etkisinin unutulmaması gerektiğini vurgulamaktır. Kitaplar ve çeşitli öğretim materyalleri hazırlanırken kültür aktarımına dikkat edilmelidir. Dil öğrenen kişi, o milletin tüm yaşantısına ve tarihine de tanık olmaktadır. Kendisine ait ne kadar ortak öge bulursa dil öğrenirken o kadar başarılı olacak, o dili ve milleti sevecektir. Daha önceden var olan önyargılarından sıyrılacak ve kafasında olumlu imgeler canlandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akış, İbrahim, Ferhat Aslan: **Türk Dünyası İçin Temel Türkçe Alıştırma Kitabı**, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2008.
- Akış, İbrahim, Ferhat Aslan: **Türk Dünyası İçin Orta Türkçe Alıştırma Kitabı**, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2008.
- Akış, İbrahim, Ferhat Aslan: **Türk Dünyası İçin İleri Türkçe Alıştırma ve Seçme Metinler Kitabı**, İstanbul Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2008.
- Aksoy, Başak: **Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Türk İmgesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.
- Balta, Evren, Süheyla Demir: "Tarih, Kimlik ve Dış Politika. Rusya Federasyonu Güncel Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı-Türk İmajı," **Bilig**, No:76, Kış 2016, s. 1 - 32.
- Başbuğ, Fırat, Fatih Başbuğ: "Türk-Rus İlişkilerinin Tarihî Sürecinde Avrasya'daki Sosyal ve Kültürel Yansımaları", **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS 38)**, Ankara, C.I, No:1, 10-15 Eylül 2007, s. 325-344.
- Behramoğlu, Ataol: "Rus Edebiyatında Türk İmgesi," **Dünyada Türk İmgesi**, Haz. Özlem Kumrular, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005, s. 235 – 245.
- Bingöl, Cevdet: **Kültürler Arası İletişim Sürecinde Kültür, Kültürel Kimlikler ve Çeviri İlişkisi**, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2010.
- Can, Adem: "Şiir Üzerine Yapılan Çalışmalarda İmge Terimi," **Yeni Türk Edebiyatı**, C.XII, 2015, s. 29 – 59.
- Çelik, Fulya: **Emir Kıvırcık'ın Büyükelçi ve Elie Wiesel'in Gece Adlı Eserlerine Yansıyan Antisemitik Ögeler: Bir İmgebilim Çalışması**, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2014.

- Demirci, Cihan: “Dünyada Yaklaşık 250 Milyon Kişi Türkçe Konuşuyor,” **Anadolu Ajansı**, 28 Eylül 2017, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/dunyada-yaklasik-250-milyon-kisi-turkce-konusuyor/921506>, 16 Mayıs 2019.
- Durmuş, Mitat: “İmge- Sembol Kavramlarını Yorumlama Projesi ve Melih Cevdet Anday Şiirinde İmge,” **Turkish Studies**, C. VI, No:3, 2011, s. 745 – 762.
- Gatina, Venera: **Rus Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı/Türk İmgesi**, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- Göçer, Ali: "Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine.", (Çevrimiçi) <http://tdk.gov.tr/images/14.pdf>, 16 Mayıs 2019.
- Güvenç, Bozkurt: “Kimlik, İmaj ve Türk İmajı,” **Dünyada Türk İmgesi**, Haz. Özlem Kumrular, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005, s. 173 – 178.
- Kafesoğlu, İbrahim: **Türk Milli Kültürü**, 3. bs., İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1984.
- Karabulut, Mustafa: "İmgenin Psikanalitik Boyutu", **Adıyaman Üniversitesi Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu-II**. Adıyaman, 2-3 Nisan 2015, s.1-12.
- Karslı, Ömür: “Ernst Cassirer’de Kültürün Anlamı”, **Jomelips**, C.I, No:2, 2016, s. 38 – 59.
- Maharramova Cengiz, Nigar, Ahmet Şimşek: “Sovyetler Birliği Döneminde Rusya’da okutulan Tarih Ders Kitaplarında Türk İmajı”, **CTAD**, C.XIII, No:26, 2017, s. 37 - 66.
- Malashenok, Viktoria: **Kırgızistan’da Türkiye’nin ve Türkler’in İmajı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.
- Mustafa, Ghiulgean: **19. ve 20. Yüzyıl Romen Romanında Türk İmgesi**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013.
- Özbay, Murat, Fahri Temizyürek: **Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders Kitabı 1**, 2. bs., Ankara, TİKA, 2004.

- Özbay, Murat, Fahri Temizyürek: **Türkçe Öğreniyoruz Orhun Çalışma Kitabı 1**, 2. bs., Ankara, TİKA, 2004.
- Özbay, Murat, Fahri Temizyürek: **Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders Kitabı 2**, 2. bs., Ankara, TİKA, 2004.
- Özbay, Murat, Fahri Temizyürek: **Türkçe Öğreniyoruz Orhun Çalışma Kitabı 2**, 2. bs., Ankara, TİKA, 2004.
- Özbay, Murat, Fahri Temizyürek: **Türkçe Öğreniyoruz Orhun Ders Kitabı 3**, 2. bs., Ankara, TİKA, 2004.
- Özbay, Murat, Fahri Temizyürek: **Türkçe Öğreniyoruz Orhun Çalışma Kitabı 3**, 2. bs., Ankara, TİKA, 2004.
- Özbay, Murat, Fahri Temizyürek: **Türkçe Öğreniyoruz Orhun İleri Düzey**, 2. bs., Ankara, TİKA, 2004.
- Özkan, Özgehan: “Türk Toplumunda Geleneksel Değerlerin Popüler Kültür Üzerinden Dönüşümü”, **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C.12, No:24, 2017, s. 131 – 142.
- Parsa, A.Fatoş: “İmgenin Gücü ve Görsel Kültürün Yükselişi”, **Fotoğrafya Dergisi**, C.19, 2007, s. 1-14.
- TDK: “Kültür,” **Türk Dil Kurumu**, Eylül 26, 2006, (Çevrimiçi) http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&gclid=TDK.GTS.5cdca20834f2c4.40143682, 16 Mayıs 2019.
- TDK: “İmge,” **Türk Dil Kurumu**, Eylül 26, 2006, (Çevrimiçi) http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&gclid=TDK.GTS.5cdcb35deaf59.85995973, 16 Mayıs 2019.
- Ulağlı, Serhat: **“Öteki”nin Bilimine Giriş İmgebilim**, İstanbul, Motto Yayınları, 2018.
- Uluç, T. Fatih: **Kültürler Arası Etkileşim Bağlamında Alman Gazetelerinde Türkiye İmgesi**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003.
- Ümer, Engin: “Görsel Kültür ve Resim Sanatında İmge,” **İdil**, C.6, No:33, 2017, s. 1535 - 1553.

Yeşil, Salih:

“Kültür ve Kültürel Farklılıklar: Liderlik Açısından Teorik Bir Değerlendirme”, **Elektronik ve Sosyal Bilimler Dergisi**, C.12, No:44, 2013, s. 52 – 81.

